תלמוד בבלי · ראשונים · רבינו חננאל · סדר מועד

רבינו חננאל על מסכת סוכה

רבנו חננאל [ר"ח]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רבינו חננאל על מסכת סוכה

רבנו חננאל [ר"ח]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רבינו-חננאל-על-מסכת-סוכה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 6
דף ג. 6
דף ג: 7
דף ד. 8
דף ד: 8
דף ה. 9
דף ה: 10
דף ו. 11
דף ו: 12
דף ז. 13
דף ז: 14
דף ח. 14
דף ח: 16
דף ט. 16
דף ט: 16
דף י. 17
דף י: 18
דף יא. 19
דף יא: 19
דף יב. 20
דף יב: 21
דף יג. 22
דף יג: 22
דף יד. 23
דף יד: 24
דף טו. 25
דף טו: 26
דף טז. 26
דף טז: 27
דף יז. 28
דף יז: 28
דף יח. 29
דף יח: 31
דף יט. 31
דף יט: 32
דף כ. 33
דף כ: 34
דף כא. 35
דף כא: 36
דף כב. 36
דף כב: 37
דף כג. 38
דף כג: 38
דף כד. 39
דף כד: 39
דף כה. 40
דף כה: 40
דף כו. 41
דף כו: 41
דף כז. 42
דף כז: 42
דף כח. 43
דף כח: 44
דף כט. 45
דף כט: 46
דף ל. 46
דף ל: 46
דף לא. 47
דף לא: 47
דף לב. 48
דף לב: 49

דף לג. 50
דף לג: 51
דף לד. 51
דף לד: 52
דף לה. 52
דף לה: 53
דף לו. 54
דף לו: 55
דף לז. 55
דף לז: 56
דף לח. 57
דף לח: 58
דף לט. 58
דף לט: 59
דף מ. 59
דף מ: 60
דף מא. 61
דף מא: 61
דף מב. 62
דף מב: 63
דף מג. 63
דף מג: 64
דף מד. 65
דף מד: 66
דף מה. 67
דף מה: 67
דף מו. 69
דף מו: 69
דף מז. 70
דף מז: 70
דף מח. 71
דף מח: 72
דף מט. 72
דף מט: 73
דף נ. 73
דף נ: 74
דף נא. 75
דף נא: 75
דף נב. 75
דף נב: 76
דף נג. 77
דף נג: 78
דף נד. 78
דף נד: 80
דף נה. 81
דף נה: 82
דף נו. 83
דף נו: 84

דף ב.

סוכה שהיא גבוהה מעשרים אמה פסולה. ור' יהודה מכשיר. ותנן בעירובין מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט מ"ש מבוי דקתני תקנתא כלומר ימעט זה הגובה יוריד הקורה למטה מכ' אמה ויתקן המבוי והוכשר.
ולגבי סוכה תני פסולה לתני נמי גבי סוכה ימעט ושנינן בסוכה שפסילותה בגובה מדאורייתא ונפישי מלתא תני פסולה.
מבוי שהוא מדרבנן כו' ובאו לבאר מנין כי הגובה פוסל בסוכה.
רבה אמר מהא למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל כל סוכה שאינה ידועה דהאי סוכה דמצוה היא אינה סוכה.
ולמעלה מכ' אמה אין אדם יודע שדר בסוכה דלא שלטא ביה עינא לפיכך פסולה ור' זירא אמר בצל דפנות ודחי אביי אלא מעתה מקום שאין החמה זורחת כגון עשתרות קרנים אם יעשה באותו מקום סוכה אינה סוכה משום שאין שם צל מפני חמה. ושני התם דל עשתרות קרנים המונעים החמה ונמצא צל סוכה הבא אם הדפנות תמצא צל הסכך במקום אחר רחוק מזה המקום שהוא תחת הסכך כי הוא מיצל. רבא אמר מדכתיב בסכות תשבו שבעת ימים ז' ימים בלבד. ש"מ דירת עראי בעינן. ולמעלה מכ' אמה ודאי דירת קבע הוא ואינה דירת עראי לפיכך פסולה. אבל למטה מכ' אמה דמשכחת לה דעביד איניש דירת עראי אע"ג דעביד לה מעין דירת קבע [נמי נפיק]. כולהי הני אמוראי כרבה לא אמרי משום דסבירא להו דהאי ידיעה דכתיב בה קרא ליתא ידיעה למאן דיתיב בסוכה דצריך היושב שיעור ידיעתו כי יושב בסכך של אותה סוכה אלא ידיעה לדורות כלומר הדורות הבאין כיון שרואין שעושין סוכות ומניחין בית דירתן ויושבין בימות החג בסוכה שואלין מפני מה עושין כך ומגידין להן אבותיהם מעשה יציאת מצרים. ור' זירא סוכה לימות המשיח היא. כלומר ישיבת ישראל בשלוה בלי פחד או אפילו במדבר במקום שאין שם לא חומה ולא עיר ואין חוששין אלא לחמה או לזרם מטר וסוכה לצל ולמכסה דיי ולא נלמד ממנה דין סוכה של מצוה. ומשני ר' זירא אי הכי ליכתוב חופה בלשון כיסוי כלומר דבר המכסה והמסתיר מן השמש ומן המטר אמאי כתיב בלשון סוכה ללמדך כי גם סוכה של מצוה (בעינן) זו היא מצותה (כרבה) [כרבא] נמי לא אמרי משום קושיא דאביי כו' הא דאמר ר' יאשי' אמר רב מחלוקת ת"ק דמתני' ור' יהודה בשאין דפנות מגיעות לסכך אלא העמד דופן שתים או יותר תחת הסכך והשאר הניחו בלא דופן כדי שיהא האויר נכנס בו.

דף ב:

אבל אם מגיעות לסכך אפי' למעלה מכ' אמ' (כ"ש) [כשרה] כרבה דאמר משום ידיעה היא וקיי"ל כרבה דהא כל מיליה כרב (הונא) עביד והא דאמר רב הונא משמיה דרב מחלוקת בשאין בה אלא ד' על ד' אמות כו'.

והא דאמר רב חנן משמיה דרב מחלוקת כשאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושולחנו וכו' דבריהן פשוטין הן. נמצאו שמועות שלשתן משמיה דרב ואמרינן בשלמא שמועה דרבי יאשיה לא פליגא אשמעתא דרב הונא ורב חנן משום דלא איירי אלא הכשר בדפנות אבל משך בשיעור לא אורי ויש מי שגורסים פליגא ופשוטה היא אלא רב הונא ורב חנן בר רבה במחזקת ראשו ורובו פליגי אבל אם הוא רחבה יתיר מזה השיעור [כשרה] נימא בהכשר סוכה פליגי אליבא דרב ושנינן לא כולי עלמא הכשר סוכה במחזקה ראשו ורובו ושלחנו ובהא פליגי מר סבר רב חנן בר רבה במחזקת ראשו ורובו פליגי אבל אם היא רחבה יתיר מזה השיעור אפילו גובהה מכ' אמה אפילו לת"ק כשר וכ"ש לר' יהודה ורב הונא סבר מכדי ראשו ורובו ושלחנו עד ד' אמות על ד' אמות פליגי.

יתר מד' אמות על ד' אמות אפילו גבוה מכ' אמה כשרה לדברי הכל. ומותבינן מהא דתניא סוכה שהיא גבוהה מכ' אמות פסולה ור' יהודה מכשיר עד מ' ונ' אמה.

א"ר יהודה מעשה בסוכת הילני המלכה שהיתה גבוהה מכ' אמה והיו זקנים נכנסין אצלה ולא אמרו לה דבר:

ירושלמי אמרו לו מפני שהיא אשה ואין אשה מצווה במצות. ואמר להן והלא ז' בנים היו לה תלמידי חכמים אית לך למימר בסוכת מלכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושלחנו אלא כשאין הדפנות מגיעות לסכך דכך אורחייהו דעתירייא למעבד דפנת' קלילן די יהא [קרירא] עייל (פי' מן קדר הלכתי בלא חמה). דייקינן מינה דלא מייתי ראיה מסוכת הילני המלכה אלא בדבר שחלקו והביא סיוע לדבריו עכשיו אם תאמר כשאין הדפנות מגיעות לסכך חלוקתם שפיר שדרך המלכה לישב בסוכה כעין זו.

דף ג.

אבל לדברי (הכל) מי שאו' בסוכה קטנה פליגי וכי דרך מלכה לישב בסוכה קטנה ושנינן בסוכה שהיתה עשויה קיטוניות היתה כו' ואסיקנא הלכתא צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו ואמר ליה ר' אבא מני הא וא' רב הונא ב"ש היא ולא תזוז מינה ואקשינן עלה ממאי דחלוקת ב"ש וב"ה בסוכה קטנה. דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית בית שמאי פוסלין וב"ה מכשירין. ודייקת מינה הנה ב"ה מכשירין אע"פ

שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו בלבד וב"ש פוסלין בסוכה קטנה פליגי וכיון דיתיב אפומא דמטללתא ושלחנו בתוך הבית. ואוקימנא לעולם בסוכה גדולה (וכי דאמרין) [ודיקא נמי] מדקתני [במשנתנו מי שהיה ראשו ורובו ולא קתני מי שהיה בסוכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ודחינן להאי סברא משום] דקשיא לן. דאי איתא שסוכה גדולה היא וכשרה. ומשום שיושב על פי הסוכה ושלחנו בתוך הבית פליגי.

אי הכי לא יצא ידי סוכה היה להן לומר.

אלא מדקתני פוסלין ש"מ בסוכה קטנה פליגי. ואמרי' אי הכי דבסוכה קטנה פליגי ליתני מי שהיה בסוכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו בלבד ב"ש פוסלין כו'.

מי שהיה [ראשו ורובו] סתם למה לי ותריצנא בתרתי פליגי בגדולה וקטנה וחסורי מחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בבית או שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין וקיי"ל כב"ש והני מתניתא דקתני חדא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו כשרה רבי אמר עד שיהא בה ד' על ד' אמות ותניא אידך כל שאין בה ד' אמות על ד' אמות פסולה וחכ"א אפילו אינה מחזקת אלא ראשו ורובו כשרה ואוקימנא קמייתא כב"ש ובתרייתא כב"ה. פשוטות הן.

דף ג:

מאן תנא להא דת"ר בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה ומן המעקה כו' ואוקימנא אפילו לרבנן דמכשרי בסוכה במחזקת ראשו ורובו משום דהיא דירת עראי אבל בית דהיא דירת קבע אפילו רבנן מודו שאינו בית דירה ולא מקרי בית דירה עד שיהא בו ד' אמות על ד' אמות וכ"ש פחות מד':

אמר מר פטור מן המזוזה ומן המעקה כו' הני הא בהדיא כתיב בהו קרא בית מזוזה שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך מעקה שנאמר כי תבנה בית חדש ועשית מעקה ואינו נחלט שנאמר כי ימכור בית מושב וגו' וכתיב בעורכי המלחמה מי האיש אשר בנה בית חדש. בנגעים כתיב כנגע נראה לי בבית.

ואין מערבין בו ואין משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב מ"ט דכיון דאין בו ד' אמות על ד' אמות לאו דירה היא אבל שיתופי מבוי מניחין בו דקיי"ל עירובי חצרות בבית שבחצר ושיתופי מבוי בחצר שבמבוי והא בית שאין בו ד' אמות לא גרע מחצר שבמבוי.

ואין עושין אותו עיבור בין ב' עיירות משום דאתקן לדירה ולא חזי לדירה אבל בורגנין חזו למלתייהו.

ואין האחין והשותפין חולקין בו.

ואוקימנא אין בו דין חלוקה כמו בית שיש בו חלק בחצר. כי הא דאמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה רב חסדא אמר נותן ד' אמות לכל פתח ופתח והשאר חולקין בשוה.

דף ד.

והני מילי בית דקאי לדירה אבל האי כיון דלמיסתר קאי לית ליה מידי בחצר:
היתה גבוהה מכ' אמה ומיעטה בכרים וכסתות אע"ג דביטלן לא הוי (ביטול) מיעוט דבטלה דעתו אצל כל אדם שאין אדם נותן [כרים וכסתות] במקום עפר ואבנים.
תבן וביטלו הוי מיעוט וכ"ש עפר וביטלו כגון שהסכים שלא ליטלו משם לעולם תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר' יוסי ורבנן לר"י בטל לרבנן לא בטל.
דתנן [בית שמילאהו] עפר או צרורות וביטלן דייקינן מינה מדקתני וביטלן מכלל שאם לא ביטלו מפורש אלא בסתם אינן מבוטלים ותני עלה ר' יוסי אומר תבן ואין עתיד לפנותו לתנא דידן לא בטל הרי הוא כעפר סתם וביטלו עפר ועתיד לפנותו הרי הוא כסתם תבן ולא ביטלו ש"מ תבן ואין עתיד לפנותו לתנא דידן לא בטל לר' יוסי בטל.
וכן עפר סתם לר' יוסי בטל לתנא דידן דקתני צרורות וביטלן מכלל דסתמא לא בטלו.
היתה גבוה מכ' אמה והוצין יורדין לתוך כ' רואים אם צילתן של הוצין הללו מרובין מחמתן כשרה דחשבינן אלו ההוצין הן הן הסכך. היתה גבוהה עשרה טפחים והוצין יורדין לתוך י' טפחים דחה רבא דברי אביי ואמר דירה סרוחה היא ופסולה. היתה גבוהה מכ' אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעית על פני כל האמצעית הסוכה ויש (בין האיצטבא) [בהאיצטבא] ז' טפחים שהן הכשר סוכה קטנה כשרה. בנה זו האיצטבא מן הצד אם יש משפת איצטבא ולכותל ד' אמות פסולה פחות מיכן כשרה מאי קמ"ל דופן עקומה תנינא בית שנפחת וסיכך ע"ג אם יש בין כותל לסיכוך ד' אמות פסולה ודחינן שאני התם משום דבדוכתיה דופן מעליא היא דפחות מכ' אמה היא. אבל הכא שזה הדופן גבוה יותר מכ' אמה ולגבי זו הסוכה דופן פסולה היא אימא לא קמ"ל. היתה גבוהה מכ' אמה ובנה בתוכה באמצעיתה האיצטבא אם יש משפת האיצטבא ולכותלי הסוכה ד' אמות ריוח לכל רוח פסולה.

דף ד:

פחות מד' אמות כשרה ואתא לאשמעינן דמכשירין דופן עקומה ואפילו מכל רוח היתה פחותה מי' וחקק בתוכה להשלימה לי' טפחים אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים

[פסולה] פחות מיכן כשרה ולא דומה לדופן עקומה דלא מיפסלא אלא בד' אמות דלגבי הדופן עקומה הדופן מיהא איתיה ולקרוביה הוא דבעינן הלכך עד ד' אמות כעקומה חשבינן לה. אבל הכא דלית לדופן ולשוי לדופן קאתי פחות מג' טפחים כלבוד דמי וכשרה ג' טפחים פסולה (הלכך עד ד' אמות כעקומה חשבינן לה) אבל היתה גבוהה מכ' אמה ובנה עמוד מאמצעיתה גבוה עשרה טפחים ויש בזה הכשר סוכה סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא כלומר הבן בלבבך כאלו חתכתה והעלית מחיצות מזה העמוד ודחה רבא ואמר בעינן מחיצות הניכרות וליכא.

תנו רבנן נעץ ד' [קונדיסין] וסיכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלין ואסיקנא אליבא דרב הונא פליגי באמצע הגג. והוא הדין על שפת הגג.

ר' יעקב סבר גוד פירוש משוך מלשון וימשכו ומתרגמינן ונגידו כלומר משוך אסיק למחיצתא כדאמרן לעיל. ורבנן סברי לא.

והאי דפליג בארץ ודייקינן מינה באמצע הגג פליגי להודיעך כחו דר' יעקב דמכשיר דלעולם כח דהתירא עדיף ליה פירוש קונדיסין קורות של עץ כגון עמודין (הן) ואם הם עבים שאם יחקקו יש בהן טפח לכאן וטפח לכאן וכשתעמידהו בזוית סוכה נראה טפח ממנו לרוח אחרת וטפח לרוח אחרת הסמוכה נידון כשתי דיומדין פירוש בלשון יון קורין לשנים דיו. נמצא פי' דיומדין ב' עמודין. כלומר ב' פסין של טפח טפח עומדין:

ת"ר נעץ ד' קונדיסין וסיכך ע"ג ר' יעקב אומר רואין כל שאילו יחקקו ויחלקו ויש בהן טפח לכאן נידון משום דיומד שהיה ר' יעקב אומר דיומדי סוכה טפח. וחכ"א עד שיהו שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפי' טפח ופשוטות הן:

פיסקא ושאינה גבוהה עשרה טפחים אתמר רב ור' יוחנן ור' חנינא ואמרי לה רב חביבא מתנו כוליה סדר מועד כל כי האי גוונא זוגא (זוזא חלופי) חלופי ר' יוחנן ועייל ר' יונתן. ארון ט' טפחים וכפורת טפח הרי עשרה וכתיב ונועדתי לך שם כלומר כיון שמצאנו כי הארון יש בו עשרה טפחים וכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. נמצא למעלה מארון רשות אחרת:

דף ה.

ותניא ר' יוסי אומר מעול' לא ירדה שכינה למטה ולא והכתיב וירד ה' על הר סיני והא כתיב ועמדו רגליו ביום ההוא ושנינן למעלה מעשרה טפחים ולא עלו משה ואליהו למרום והכתיב ומשה עלה אל האלהים וכתיב ויעל אליהו בסערה השמים ושנינן למטה מעשרה.

והכתיב מאחז פני כסא פרשז עליו עננו. וא"ר נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו עליו.
[למטה מעשרה] מכל מקום מאחז פני כסא [כתיב]. מכלל שיש שם אחיזת יד ושנינן אישתרבובי אישתרבב לו הכסא ואחז בו אלא משה לא עלה אלא למטה מעשרה טפחים. בשלמא ארון ט' טפחים דכתיב ביה אמה וחצי קומתו כל אמה ו' טפחים נמצא קומת הארון ט' טפחים אלא פרוכת מנלן ואסיקנא יליף מפחות שבכלים והוא המסגרת דכתיב ועשית לו מסגרת טופח ואקשינן ונילף מציץ דתניא ציץ דומה כמין טס של זהב רחבו ב' אצבעות מוקף מאזן לאוזן וכתוב עליו ב' שיטין ה' מלמעלה וקודש למ"ד למטה.
וא"ר יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קודש לה' בשיטה אחת ודחינן ציץ וזר תכשיטין ואין דנין כלי מתכשיט.
ואפילו למ"ד מסגרתו למעלה היתה והכשר כלי הוא.
מ"מ נתנה תורה בעיקר השלחן מדה ונתנה תורה בעיקר הארון מדה ודומה זה לזה לאפוקי ציץ וזר דלא נתנה תורה בהן מדה כלל:
ירושלמי מנא לן דלמעלה מעשרה רשות אחרת. ר' אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש ונועדתי לך שם. וכתיב אתם ידעתם כי מן השמים דברתי עמכם. מה דבור האמור להלן רשות אחרת אף דבור האמור כאן מעל הכפורת רשות אחרת.
רב הונא אמר כפורת טפח מהכא דכתיב אל פני הכפורת קדמה וכתיב אל פני הכפורת יהיו פני הכרובים וגמירי דאין פני הכרובים פחותים מטפח. ואקשינן ממאי דחלל הסוכה בעינן עשרה טפחים זולתי הסככה. אימא עשרה טפחים בהדי סככה הן.

דף ה:

ושנינן תנא מבית עולמים גמר לה דכתיב והבית אשר בנה המלך שלמה וגו' ודברי' פשוטי' הן. נמצאו הכרובים על גבי הכפורת במשכן עומדים בשליש הבית שהוא כ' טפחי' דל מיניה עשרה טפחים לארון וכפורת כדאמרינן פשו להו עשרה וכתיב והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם. נמצאו כנפי הכרובים למעלה מעשרה וקרי להו סככה. ש"מ כי חללה עשרה זולתי הסככה. ואקשינן ממאי דכנפיהן למעלה מראשיהן היו פורשין שנמצא החלל עשרה טפחים דלמא בהדי רישייהו הוו קיימו ונמצאת הסככה למעלה מכלל עשרה. ושנינן מדכתיב פורשי כנפים למעלה ש"מ למעלה מראשיהן.

הניחא לר' מאיר דתני במס' כלים בפרק ט"ז כל האמות היו בבינוניות ומפורש דאמה של משה היתה קטנה ואחרת היתה יתירה עליה חצי אצבע ואחרת יתירה עליה חצי אצבע. נמצאת האמה שהיא ששה טפחים וחצי אצבע היא הבינונית שיש פחות הימנה חצי אצבע ואחרת יתירה עליה חצי אצבע אלא לר' יהודה דפליג עליה דר"מ דאמר אמה של בנין ו' טפחים ושל כלים ה' נמצא ארון ז' טפחים ומחצה כי כלי הוא וכפורת טפח הרי ח' וחצי נשארו קומות הכרובים י"א טפחים וחצי הנה צריכין להיות שיעורי י"א טפחים חצי הסוכה ושנינן לר' יהודה גמרא גמיר לה שיעור דסוכה י' טפחים דאמר רב חייא בר אשי אמר רב שיעורין חציצין ומחיצות הל"מ. מחיצות הא דאמרן. שיעור מחיצות של סוכה עשרה טפחים הל"מ. הניחא לר' יהודה דצריך הלכה אלא לר"מ מדאורייתא היא כדאמרן ארון ט' טפחים וכפורת טפח הרי עשרה והכרובים סוככים על הכפורת ושנינן לר' מאיר מדאורייתא גובה הדפנות אתאי הלכתא לגוד אסיק מחיצתא ולדופן עקומה ד' אמות ופחות מג' כלבוד דמי ואקשינן שיעורין דאורייתא נינהו דכתיב ארץ חטה ושעורה א"ר אבין כל הפסוק הזה לשיעורא נאמר חטה דתנן בנגעים פרק י"ג מי שנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידו הוא והן טמאין מיד כו'.

דף ו.

מצאנו שכתוב בפסוק והבא אל הבית והאוכל בבית והשוכב בבית היה [לו] לומר והבא אל הבית ודיו. ואני אומר הבא טמא האוכל והשוכב לא כ"ש. ותניא בתורת כהנים אם סופנו לרבות [הבא אל] הבית אע"פ שאינו לא אוכל ולא שותה מה ת"ל אוכל ושותה אלא ליתן שיעו' להבא כדי אכיל' בשכיבה. וכמה שיעור אכילה כדי אכילת פרס פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפתן ושנינן במס' פרה פרק ראשון [אמרו] כיוצא בו (אחד) האוכל בבית המנוגע פרס משלש לקב אמרו לא מי"ח לסאה אמר להם כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי אני אפרש כשאתה אומר מג' לקב אין בו חלה. וכשאתה אומר מי"ח לסאה מיעטתו חלתו.

שעורה עצם כשעורה מטמא במגע במשא ולא באהל ומפורש במס' אהלות.

גפן כדי רביעית יין לנזיר ואמרינן (בנזיר ל"ח ע"א) עשרה רביעיות הן. תאנה וכו' ושנינן לעולם הלכתא והאי קרא דכתיב ארץ חטה ושעורה וכו' אסמכתא בעלמא.

חציצין דאורייי' נינהו דכתיב ורחץ את בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין המים. ודחינן מן התורה חציצת בשרו.

כי אתאי הלכתא לשערו שערו נמי דאורייתא דכתיב ביה ורחץ את בשרו ודרשינן את הטפל לבשרו ומאי נינהו שערו ואמרינן נימא אחת קשורה חוצצת שלש אינן חוצצות משום דמחלחלי ועייל בהו מיא. שתים איני יודע.
אלא כי אתאי הלכתא לרובו ולמיעוטו ולמקפיד ולשאינו מקפיד וכדר' יצחק דאמר ר' יצחק כו' ודברי ר' יצחק מפורשין ביבמות בפרק הערל דגרסינן התם ואלא הא דאמר רבא מעוברת שנתגיירה אין בנה צריך טבילה אמאי אין צריך טבילה וכי תימא משום דר' יצחק דאמר דבר תורה רובו ומקפיד עליו (אינו) חוצץ והאמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו אע"פ שאינו מקפיד חוצץ.

דף ו:

ומשני שאני עובר דהיינו רביתיה. ש"מ דהאי רובו רוב גופו של אדם הוא ואתאי הלכתא. וגזרו על רובו שאינו מקפיד להיות חוצץ משום רובו המקפיד שהוא דבר תורה וכן מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד ונגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד כו' ודחינן רובו שאינו מקפיד ומיעוטו המקפיד גזירה נינהו ואין גוזרין גזרה לגזרה פי' המקפיד כגון שעוה וכיוצא בה שיש דבוק בבשרו של אדם ומקפיד עליו להוציאו מעל בשרו חוצץ. כדתנן (מקוואות ספ"י) כל המקפיד עליו להסירו חוצץ וכל שאינו מקפיד עליו להסירו אינו חוצץ:
ושאין (עליו) [לה] ג' דפנות כו'. ת"ר ב' כהלכתא ושלישית אפילו טפח.
ר' שמעון אומר ג' כהלכתן ורביעית אפילו טפח. במאי פליגי רבנן סברי יש אם למסורת פירוש במסורת הכתיבה וחסירין הן בסכת בסכת בסכות הרי כאן ד' דל חד לגופיה פשו להו ג' שתים כהלכתן ואתאי הלכתא גרעת' לשלישית ואוקימתא אטפח. הלכתא הא דגרסינן בנדה פרק ג' תני אושעיא זעירא דמן חברייא. חמשה שיעוריים ואלו הן שליא ושופר ושדרא ואיזוב ודופן הסוכה. דתנא ב' כהלכתן ושלישית אפילו טפח ור' שמעון סבר יש אם למקרא ולא חיישינן לכתיבה דבסוכות בסוכות קרינן הרי כאן ו' דל חד קרא לגופיה פשו להו ד' ג' כהלכתן ורביעית אפילו טפח אתאי הלכתא האי דתני אושעיא גרעתא לרביעית אוקימתא אטפח איבעית אימא כ"ע יש אם למקרא וד' הם ובהא פליגי ת"ק סבר סככה בעיא קרא פשו להו תלת.
ור' שמעון סבר סככה לא בעיא קרא.
איבעית אימא כ"ע יש אם למסורת וד' הם דל חד לגופיה פשו להו תלת ת"ק סבר כי אתאי הלכתא למגרע מהני תלת חד ולוקמה אטפח ור' שמעון כי אתאי לטפויי אהני

תלת דופן אחריתי דאית בה טפח איבעית אימא כ"ע כי אתאי הלכתא למיגרע והכא בדורשין תחלות קמפלגי פירוש הא קרא חדא דאוקימתא לגופיה ור' שמעון סבר דרשינן לה ות"ק סבר לא דרשינן ליה רב א' לטעמיה דר' שמעון מהכא זה היה קבלה בידינו ומצאו מפורש בתלמוד א"י רבנן דקיסרי שמעין טעמייהו דרבנן וטעמא דר"ש מהדא קרא וסוכה תהיה לצל יומם מחורב למחסה ולמסתור. הרי אחת למעלה כסככה למכסה ולמסתור הרי ב' לדפנות מזרם וממטר.

דף ז.

רבנן אמרי אחת רבי שמעון אמר שתים. אותו טפח היכן מעמידו רב אמר כנגד היוצא כדגרסינן בירושלמי רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל טפח אמרו רב כהנא ורב אסי ויעמידנו כנגד ראש תור כלומר בראש הזויות ממול זה וזה כדגרסינן בתחלת המוכר את הבית בעניין מצר לו מצד אחד ארוך ומצד אחר קצר.

אמר רב לא קנה אלא כנגד אותו הקצר. א"ל רב כהנא לרב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב וזו ראיה למה שאמרנו ואסיק' ומעמידו כנגד היוצא שהוא כנגד קצה הדופן היוצא להראות כי הוא פתח הסוכה. סוכה העשויה כמבוי מפולש רב יהודה אמר אותו הטפח מעמידו לכל רוח שירצה ריב"ל אמר עושה לה פס ד' ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן דכל פחות מג' סמוך לדופן כלבוד דמי. דכיון דלית בה ב' דפנות דבוקות זו בזו לא סגי לה הדופן השלישית בטפח אלא בפס ד' ומשהו רחוק מן הדופן ג' חסר משהו הכל ז' טפחים. והן משך סוכה קטנה ונכשרת הסוכה בכך אמר רב אינה ניתרת הסוכה בענין הזה אלא בצורת הפתח דלא חיישינן לטפח אם ישנו ואם אינו.

איכא דאמרי אמר רבא וניתרת נמי בצור' הפתח או טפח או צורת הפתח.

איכא דאמרי אמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח אע"פ שיש שם טפח [בעינן] צורת הפתח וכן הלכתא דהא רב כהנא עבד בה עובדא הכי:

ב' כהלכתן ושלישית אפילו טפח.

אמר רבא וכן לשבת מגו דהויא [מחיצה] לסוכה הויא נמי מחיצה לשבת. ומותיב עלה אביי מהא דופן סוכה כדופן שבת. כדתנן מקיפין בקנין ובלבד שלא יהיה בין קנה לחבירו ג' טפחים.

יתירה שבת על הסוכה. שחשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפריץ כדגרסינן בעירובין באחרית פרק ראשון כל שהוא ארבעה ומארבעה (ועד ד' אמות) ועד עשר אמות צריך שלא יהא פרצה בין זה לזה במלואו שלא יהא פרוץ כעומד ואם היה פרוץ כעומד

כנגד עומד מותר. כנגד פרוץ אסור. ואם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד הפרוץ נמי מותר. מה שאין כן בסוכה שטפח בדופן סוכה או פס [ד'] מתיר כמו הפרוץ מאי לאו יתירה שבת דסוכה אסוכה.
ולא אמרינן מגו דהויא דופן לסוכה הויא נמי לשבת. (משא"כ בשבת) [לא יתירא שבת] דעלמא. ואקשינן עליה אי הכי ניתני נמי יתירה סוכה דעלמא דאילו סוכה דעלמא לא סגי לה בלחי כל שהוא עד שיהא כטפח ואלו (סוכה דעלמא) [סוכה דשבת] סגי לה בלחי כל שהוא כדתנן לחיים שאמרו גובהו עשרה טפחים רחבן ועביין כל שהוא ואת הוא דאמרת סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר ודחי רבא הא לא אצטרי' למיתנא השתא דופן סוכ' דהיא מלתא [קילתא] הויא דופן לשבת החמורה מידי דאיתיה דופן לשבת החמורה לא כ"ש דתהוי דופן לסוכה קלה.

דף ז:

וכן אמר רבא סיכך ע"ג [פסי ביראות] כשרה מגו דהוין הני פסין מחיצות לשבת הויא מחיצות לסוכה. נמצא ג' שמועות דרבא ב' בשבת וא' בסוכה. ופשוטות הן.
ושחמתה מרובה מצילתה ת"ר חמתה מחמת סכך ולא מחמת דפנות וכן הלכתא.
אמר אביי רבי ור' יאשיה ור' יהודה וב"ש ור' שמעון ור"ג ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן ודברים פשוטין הן.
והא דתניא העושה סוכתו בראש הספינה או בראש העגלה ר"ג פוסל ור' (יהודה) [עקיבא] מכשיר שיטה הן ואין הלכה כמותן וקיי"ל דליתא הא דאחרי' דאמרו סוכה העשויה כשובך ולא כר' יוחנן דאמר סוכה העשויה ככבשן ושמעתייהו כרבי סלקא דבעי סוכה שיש בה ד' אמות על ד' אמות ולית הלכת' כוותי'.
אמר (רבא) [ר' יוחנן] סוכה העשויה עגולה ככבשן אם יש בהיקיפה כדי לישב כ"ד בני אדם כשרה ואם לאו פסולה.
כמאן כרבי דבעי סוכה שיש בה ד' על ד' ואקשינן למה לי כולי האי מכדי גברא באמתא יתיב בי"ב סגי דהא שמעינן ליה לר' יוחנן דא' בעירובין מהאי קרא ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב.

דף ח.

ש"מ שכל מי שיש בהיקפו ג' טפחים יש בו רוחב טפח בי"ב סגי כיון דאית בהיקיפו י"ב נמצא חללו ד' על ד' ודחינן הני מילי בעיגולא כלומר לא תמצא חללו ד' אמות אלא

באמצע בלבד בצדדין אינך מוצא ד' אמות. ותנן באהלות (פי"ב מ"ו) כמה יהא בהיקיפה ויהיה בה טפח במרזב במרובעת ד' שהמרובע יתר על העיגול רביע. בי"ו גברי סגי דהא משכחת ד' על ד' אמות. ודחינן הני מילי דמרובע יתר על העיגול רביע בעיגולא דנפיק מגו ריבועא.

אבל ריבועא דנפיק מגו עיגולא בעינן טפי משום מורשא דקרנתא. כאינו לרבינו הגאון פי' ואמר אינך מוצא ד' על ד' אמות אלא יש בעיגולו ט"ז אמה וה' שביעיים ושני שלישי שביע חסר מעט. ותוב אמרינן מכדי כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כלומר אם תעשהו באלכסון במתיחת זויותיו תמשוך בהן מורשא דקרנתא לא יוסיף יתר על כל אמה שני חומשין לי"ב אמה כ"ד חומשין משום שתרבעהו ותוציא מורשאות בקרנותיו נמצאו כ"ד חומשין. הנה ה' אמות פחות חומש ושתים עשרה הנה י"ז אמה פחות חומש. וזהו שאמרו בשיבסר נכי חומשא סגי כלומר בזה השיעור בי"ז נכי חומש בעיגולא תמצא ד' על ד' אמות אחרי שתמשוך מהן מורשא דקרנתא ודחינן לא דק כלומר הוסיף על שיעור ולא דקדק.

ומתמהינן אימור דאמרינן לא דק פורתא טובא [מי] אמרינן. וחזרנו לחשבון אחר. כלומר אין כל אדם ישיבתו אמה אלא מקום ב' אמות ישיבת ג' אנשים הן אי הכי בכמה אמות יושבין כ"ד בני אדם. בי"ו אמות ואנו בשבסר נכי חומש בעינן ושנינן לא דק. הוסיף אמה אחת פחות חומש.

ואמרינן אימור דאמרינן לא דק לחומרא. וזה קולא היא כי בי"ו אמה הסוכה פסולה היא. ואתה הכשרת אותה.

ושנינן לעולם גברא באמתא יתיב ור' יוחנן מקום גברי לא קחשיב פירוש בני אדם הללו חשבן ר' יוחנן במקום דופן וכשישב אדם נמצא ירכו עם שוקו אמה. והיושב כנגדו אמה כשיהיה האמות בעיגול נמצא מקום ישיבת זה אמה ומקום היושב כנגדו אמה אחרת כשתוציא מכלל השמונה אמות במקום ישיבתם נמצא פנוי ביניהם ו' אמות. וכל עיגול שיש בתוכו ו' אמות קו יסוב אותו י"ח אמה ודי לנו בי"ז נכי חומש נמצא שהוסיף אמה וחומש ושנינן לחומרא הוסיף והיינו לא דק ולחומרא לא דק וגרסינן בפרק חלון שבין ב' חצרות א"ר יוחנן חלון עגול צריך שיהא בהיקיפו כ"ד טפחים ושנים ומשהו [מהן] בתוך י' שאם ירבענו נמצא משהו בתוך י'. למה לי כולי האי מכדי כל שיש בהיקיפו ג' טפחים יש בו רחב טפח בי"ב טפחים סגי ושנינן הני מילי בעיגולא אבל בריבועא כו' ואסיקנא בי"ז נכי חומשא סגי. ושנינן ר' יוחנן דאמר כדייני דקיסרי דאמרי ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא. ואקשינן והא ליתא לדייני דקיסרי.

דף ח:

ושנינן לטעותא דדייני דקיסרי קאמר נמצאת שמועה דר' יוחנן אליבא דדייני דקיסרי אמורה:

א"ר מאיר משום ר' לוי ב' סוכות של יוצרים כו'. פשוטה היא.

ת"ר סוכת גוים סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותים סוכה מ"מ כשירה. ובלבד שתהא עשויה לצל ומסוככת כהלכתא וכן סוכת רועים סוכת קייצין סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות סוכה מ"מ כשירה ואסיקנא סוכת גוים וסוכת נשים וכיוצא בהן דלאו בני חיובא נינהו אם היא עשויה לצל ומסוככת כהלכתא כשרה וכ"ש סוכת רועים וקייצים ובורגנין ושומרי פירות דבני חיובא נינהו שסוכתם כשרה:

דף ט.

פיסקא סוכה ישנה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין מתני' בשלא עשאוה לשם סוכה של מצוה לפיכך גרסינן בירושלמי תני צריך לחדש בה דבר חברייא אמרי טפח ר' יוסי אומר כל שהוא.

מ"ט דב"ש דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה העשויה לשם חג בעינן וב"ה האי קרא איבעי להו לעושין סוכה כל שבעה ואפילו לחולו של מועד. ואסיקנא לב"ה עצי סוכה אסורין כל שבעה ושם שמים חל על הסוכה ואקשינן וב"ה לית להו הא דרב יהודה דאמר עשאה לציצית מן הצמר שנסבך בקוצים ונמרט או מן החוטים של גרדי או מן הנימין פסולה מן הסיסין פי' הן פקעיות כש'.

כי אמריתיה קמיה דשמואל אמר לי אף מן הפקעיות נמי פסולה דבעינן טויה לשמה. ובסוכה אמאי לא בעו ב"ה לשמה ושנינן שאני התם לגבי ציצית דכתיב גדילים תעשה לך לשם חובה לכך בעינן עשיה שהיא הטויה לשם גדילים. למעוטי מי שלא נטוה לשם גדילים ועשו להם ציצית דייקינן האי דכתיב להם משלהם למעוטי גזול אבל גבי סוכה דליכא קרא אחרינא למעוטי גזולה ודרשינן חג הסוכות תעשה לך למעוטי גזולה אבל עשויה לשמה לא בעינן לדברי ב"ה וקי"ל בהא כשמואל דבעינן טויה לשמה:

דף ט:

מתני' העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית ופסולה.

אוקימנא באילן שצלתו מרובה מחמתו. מפני שהיא כסוכה תחת הסוכה. אבל אם היה שחמתו מרובה מצלתו שאינו חשוב כסוכה וחתך הנוף הנתון ע"ג הסכך כשרה. כיוצא

בו הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסום וסיכך על גבו פסולה דמצטרף סכך פסול זה הגפן והדלעת והקיסום בהדי סכך כשר לפיכך פסולה.
אם קצצן כשרה ואפילו לכתחלה ולא גזרינן היכא דקצצן אטו דלא קצצן.
סוכה ע"ג סוכה כו'. ת"ר בסכות תשבו.
בסכת חסר כתיב דמשמע סוכה אחת. ולא שתים מיכן אמרו ולא בסוכה (שע"ג) [שתחת] סוכה. ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה (שבתוך האילן) שבתוך הבית.
א"ר ירמיה פעמים ששתיהן כשרות פעמים ששתיהן פסולות פעמים שהתחתונה כשרה והעליונה (כשרה) [פסולה] פעמים שהעליונה כשרה והתחתונה פסולה וכולן פשוטות הן.

דף י.

כיון ששנינו העליונה כשרה והתחתונה פסולה אמרי' וכמה יהא בין סוכה לסוכה.
כמה יהא חלל בין סכך לסכך ותהיה התחתונה פסולה.
אמר רב הונא טפח שכן מצינו באהלי טומאה טפח.
רב חסדא אמר ד' טפחים שלא מצינו מקום [חשוב] פחות מד' טפחים ושמואל אמר י' טפחים כהכשרה.
כלומר אין התחתונה פסולה עד שיהיה בעליונה הכשר סוכה. ודייקינן מדברי ר' יהודה דתני [אם] אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה. ואוקימנא כשאינה ראויה לדירה מכלל דת"ק סבר אע"פ שאין העליונה ראויה לדירה כשרה קשיא לשמואל ושנינן אין [ראויה] לדירה מרווחת. אבל ראויה לדירה ע"י הדחק היא. וכן אהא דאמרינן במערבא כל שאין העליונה יכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה כולי שנויא הכא והכא חדא התם לדירה והכא לקבל ע"י הדחק:
פיסקא פירש עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר דלא יהון טרפין דסוכה נתרין על המטעמים בעידנא דאכיל.
או שפרס סדין ע"ג הקינופות שהן ד' קינופות בד' קצות המטה פסולה. אבל פורס הוא על נקליטי המטה שהן שנים באמצע המטה כדגרסינן בירושלמי רב ביבי בש"ר יוחנן שכן הוא עושה חלל באצילי ידיו. כלומר אם הוא מכוסה בסדין ומעמיד ב' זרועותיו וב' ידיו עומדות על גופו והסדין עליהן נמצאו זרועותיו בולטין ועולין מצדדין כנקליטי המטה והסדין עליהם. לפיכך ע"ג נקליטין כשרה כי כזרועותיו הן חשובין. פירש גאון קינופות עמודין עומדין במטה ועליהן מלמעלה ד' עמודים ברוחב ופורסין עליהן סדינין

ונקראין בבבל טראמה. נקליטי ב' עמודין עומדין עשויין כפתח העשוי בפאת המטה שהיא מסגרתה מב' צדדין.
אמר רב חסדא זה ששנינו פסולה דווקא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה.

דף י:

ואתינן לסיועי מהא דתניא סככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים ואפרסקין כו' אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון ואם התנה עליהן בשעה שעיטרה ע"מ שיסתפק מהן כל ימי המועד מותר להסתפק מהן אפילו ביום טוב קתני מיהא עיטרה בקרמין ובסדינין כרב חסדא ודחי רב אשי דלמא כי מכשר האי תנא בעיטרה מן הצד אבל תחת הסכך פסולה ודלא כרב חסדא.
עבדיה דרב אשי איטמישא כתנתיה במיא ושטחה ע"ג סוכה כדי להתייבש. וא"ל הסר אותה שלא יאמרו הרואין אותה ע"ג סכך הסוכה דמסככין בבגד. ופשוטה היא. פירוש הסדינין שמעטרין הסוכה בהן שאינן דבוקות בדפנות אלא אמרו פסול' וקיי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים.
אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לכילה זו גג טפח. ובלבד שלא תהא גבוהה (ששה) [עשרה] טפחים ואקשינן עליה ממתני' דקתני הישן (במטה) [תחת המטה] בסוכה לא יצא י"ח.
ומשני במטה גבוהה י' טפחים. והרי קנופות דאינן גבוהות י' טפחים דתניא בהדיא נקליטין שנים וקנופות ד'.
פירס ע"ג קנופות פסולה. ע"ג נקליטין כשרה. ובלבד שלא יהו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה טפחים. מכלל דקנופות אע"פ שאין גבוהה עשרה טפחים פסולה.
ודאי שאני קינופות דקביעי במטה ואפילו פחות מי' כיון דקביעי אהל הן. והרי סוכה אע"ג דקביעה ואמר כהכשרה כך פסולה. כלומר אינה עליונה חשובה אהל עד שיהא בה חלל י' טפחים ודחינן התם לגבי סוכה ע"ג סוכה דלמפסלא לסוכה קא אתי בעי' שמואל י' טפחים ואמר כהכשרה כך פסולה אבל הכא בכילה דלשוויא אהלא קא בעי בבציר מי' טפחים לא הוי אהלא. הא דאמר שמואל הישן בכילה ערום מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא ק"ש אוקימנא בשאינה גבוהה י' טפחים (וכי הכילה) [ולכן] אמרינן חזינא לה כמאן דחביטא רמיא על גופו היא וכלבוש עשוי אבל אם היא עשרה טפחים לא יוציא ראשו חוץ לחלון ויקרא.

דף יא.

דייקינן מנה מדקתני למה זה דומה לעומד בבית דבית אע"פ שאינה גבוהה עשרה טפחים אסור להוציא ראשו חוץ לחלון ויקרא שם בית נמי כדאית ביה י' טפחים למה לי למימר אלא ש"מ אפילו פחות מי' טפחים כיון דקביעא אהלא הוא דלא גרע מקינופות. לישנא אחרינא אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילת חתנים בסוכה לפי שאין לה גג. ואע"פ שגבוהה י' טפחים.

מיתיבי הישן בכילת חתנים כו' ואסיקנא נקליטין לגבי קנופות לא קביעי נקליטין לגבי כילה קביעא.

דרש רבא בר רב הונא מותר לישן בכילה בסוכה ואע"פ שיש לה גג ואע"פ שגבוהה י' טפחים. כמאן כר' יהודה דאמר נוהגין היינו שהיינו ישנים תחת המטה בסוכה כו' קסבר לא אתו אהלי עראי ומבטלי אהלי קבע לא שנא כילה ולא שנא מטה לא מבטלי סוכה: הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת כו' יתיב רב יוסף וקאמר הא דתנן או שקצצן כשרה אמר רב עלה וצריך לנענע אחר שקצצן כלו' צריך מעשה לשם סוכה בסכך עצמה.

א"ל רב הונא שמואל אומר צריך לנענע אף על פי שחתכם אבל רב מכשר אפילו בלא נענוע אלא כיון שקצצו והוציאו מתורת מחוברין דיו. כי הא דרב עמרם חסידא תלה ציצית בטלית בני ביתו. זה פי' בפרוזמא דאינשי ביתיה ותלאם קודם שחתך ראשי החוטין ויפריד החוטין זה מזה.

אתא לקמי' דרב חייא בר אשי. א"ל הכי אמר רב מפסיק ראשי חוטין וכשירה ש"מ מדקאמר רב גבי ציצית פסיקתן זו היא עשייתן. כך ש"מ דגבי סוכה קציצתן מן הקרקע של גפן ושל דלעת ושל קיסוס היא עשייתן. ואקשינן על שמואל מהא דתני ר' חייא הטיל ציצית לב' קרנות והחוטין מתוחין מזה הקרן לזה הקרן כמתחיות חוטין במסכת ואח"כ פיסק באמצע ונתפזרו הקרנות כשירין שנמצא בכל קרן ציצית כמצותן הנה בפסיקה בלבד [כשרין] דלא בעינן מעשה אחר אלא אמרינן זה מעשה הוא חשוב.

דף יא:

ודחינן להאי דתני ר' חייא כגון שקישר ועשה מעשה אחר שפסק ביניהן והא אתא לאשמעינן מהו דתימא בעינן ענף נוטף בשעת נתינת פתיל בכנף הבגד וליכא. דהוא מתוח הוא ואינה ענף נוטף קמ"ל דלא חיישי'.

ת"ש תלאן ולא פיסק ראשי חוטין שלהן פסול מאי לאו פסול לעולם. ומשני רב פסולה עד שיפסיקו ולוי תני פסולה לעולם אמר רב מתנה בדידי הוה עובדא ואמר שמואל

פסולה לעולם. ואע"ג דמשני רב בהודלי' על הגפן וכו' דשלפינהו שלופי [דלא מנכרא] עשיה דידהו ולפיכך קתני פסולה כו' קיי"ל פסולה לעולם. חדא דהא לוי ושמואל פליגי עליה דרב והם רבים לגביה. ותוב דהא עלתה ליה בקושיא ואתינן לאוקמי שמעתא דרב כתנאי ר"ש בר' [יהוצדק] דא' עבר וליקט ביו"ט הענפים של הדס כגון שהיו ענביו מרובין מעליו אע"פ דמיעטו היום בפסילתו עומד דילפינן לולב מסוכה. ת"ק דפסיל כשמואל ולוי חכמים שמכשירין כרב דאמר קציצתן זו היא עשייתן.

ודחינן לא כ"ע והן ת"ק וחכמים כולהו סבירא להו גבי סוכה בעינן מעשה לשם סוכה (דמובא) דקיי"ל תעשה ולא מן העשוי ולא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן. אלא בהא פליגי ת"ק סבר ילפינן לולב מסוכה כשם דלגבי סוכה לא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן כך גבי לולב לא אמרינן לקיטתן זו היא עשייתן וחכמים סברי הני מילי סוכה אבל לולב אמרינן לקיטתן זו היא עשייתן. איבעית אימא בהא פליגי ת"ק סבר לולב צריך אגד. ואגודתו זו היא עשייתו. ויליף לולב מסוכה.

וחכ"א לולב אין צריך איגוד ולקיטתו זה הוא עשייתו וכפלוגתא דהני תנאי חכמים דמכשירי אם מיעטו כת"ק דתני לולב בין אגוד בין לא אגוד כשר ואוקימנא נמי דהא דתניא סתמה לולב מצוה לאוגדו לא אגדו כשר כרבנן דמכשרי כשאינו אגוד אבל מצוה לאוגדו משום זה אלי ואנוהו ות"ק דתני עבר וליקטו פסול כר' יהודה דתני אגוד כשר שאינו אגוד פסול. וסוגיא כרבנן.

זה הכלל [כל דבר] שאינו מקבל כו' פירוש אליבא דר' אליעזר דאמר הא דכתיב כי בסוכות הושבתי אותם סוכות ענני כבוד היו. בעינן סוכה כעין אותם הסוכות מה ענני כבוד שהן עולים מן הקרקע ואין מקבלים טומאה כדכתיב ואד יעלה מן הארץ הנה הענן שהוא גדולי קרקע ואינו (ככלי) המקבל טומאה אף סוכה כמו כן בעינן שפיר. אלא לר' עקיבא דאמר סוכות ממש היו מנא ליה דבר שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה ואתינן לפרושא מהאי קרא מדכתיב חג הסוכות (המצות).

דף יב.

ופשטינן חג דכתיב הכא בהמה שחוגג בה ואיתקש סוכה לחגיגה מה בהמה גידולי קרקע ואינה מקבלת טומאה אף סוכה כמותה. ונדחית [ואתי] למפשטה מדכתיב באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר ונדחית גם זו.

ודקדק רב אשי מדכתיב מגרנך ש"מ מגורן ולא גורן עצמו. וכן מיקב ולא יקב עצמו למעוטי יין קרוש וכיוצא בו ונמצא קשיא דרבי ירמיה דחויה. ועמד לדברי ר' עקיבא בפסולת גורן ויקב.

רב חסדא [אמר] מהכא צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ [שמן] ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות [סוכות] ככתוב כהני. מה הני גדולי קרקע ולא מקבלי טומאה אף כל כוותיה ואסיקנא הדס הוא עץ עבות מאי היא עבות ללולב. שאר מיני הדס לסוכה: [מתני'] חבילי קש וחבילי עצים כו'.

א"ר יעקב שמעתי מר' יוחנן דאמר בהלין מתני' הא דקתני [אין] מסככין בחבילות והא דקתני החוטט בגדיש פי' חוטט כמו חופר. כדגרסינן (פסחים כח) כפא דחט נגרא בגוויה נשרוף חרדלא. החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה.

חדא פסולה משום גזירת אוצר. וחדא פסולה מדאורייתא מדכתיב תעשה ולא מן העשוי. ולא ידענא לפרש הי מינייהו דאורייתא והי מינייהו מדרבנן ופשטנא הני חבילות דקתני אין מסככין לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי משום גזרת אוצר הא מדאורייתא כשרה.

כדמפרשה מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אין מסככין בהן פעמים שאדם בא מן השדה וחבילתו על כתפו כו'. עד ונמלך עליה לסיכוך גזרה שמא לסכך עתה בחבילות שהביאם היום אטו חבילות שמא אצלו מונחות ליבשם ונמלך עליהן להניחן עכשיו לסוכה ועל זה אמרה [תורה] תעשה ולא מן העשוי והאי בהחוטט אינה סוכה ש"מ דאפילו מדאורייתא פסולה משום תעשה ולא מן העשוי.

דף יב:

אמרי משמיה דרב סיככה בחיצין זכרים כשרה. אלו עצים הן והן עשוין לעשות מהן חצים. ואם העצים הללו נכנסין בברזל כשרים לעשות בהן אבל אם חקוקים והן נכנסין בהן כיון שיש להם חלל כדי ליכנס בו החץ ולמלאותו עכשיו כיון שיש בו בית קבול חשובין ככלים ומקבלין טומאה ופסולין הן לסיכוך כמשנתנו שאין מסככין אלא בדבר שאינו מקבל טומאה. אניצי פשתן פשתים דדייק ונפיץ העומד לטויה הוצנין פשתי העץ דליתיה לא דייק ולא נפיץ הושני לא איפרשא היכי ניהנו.

שושי ושואצרי שמות עצי השדה ושוצרי מפורש שריחם רע. הזמי והיגי מיני קוצים הן כיון שנמשכת ומתייבשין נושרין עליהן על המטעמים ועליהן עצמם ולפיכך אמרו אין מסככין (עליהן) [בהם] חיישינן דלמא נקטה דעתיה מינייהו ונפיק ושביק לסוכה.

דף יג.

אפקותא דדיקל' פירוש הצואר של דקל שנחתך מן הדקל והחריות עמו דבוקים מסככין ולא גזרינן משום חבילות דהני אגידתן איגוד בידי שמים הוא כלומר ברייתן כך היא ואע"פ שחוזר ואוגדן אינן דומין לחבילות הנאגדין מפני שכל החריות הללו שעיקרן מאפקותא כאחד מהן חשובין. וקיי"ל אגד בחד לא שמיה אגד.

דוקרני דקני. עיקר הקנים שנתלשו ויש להן קנים הרבה דבוקים בעיקרן מסככין בהן. דינם כדין האפקותא. כיון שהזכיר שמועות של רב חסדא משמיה דרב אבינא בר רב שילא הזכיר נמי מרריאתא והאזוב שיש לו שם לווי ופשוטה היא אמר רב חסדא אגד בחד לא שמיה אגד כדאמרן ג' הוי איגוד ב' מחלוקת רבנן סברי הוי איגוד ור' יוסי סבר לא הוי איגוד דכתיב ולקחתם אגודת אזוב וכתיב ולקח אזוב וטבל במים וילפינן לקיחת אזוב כלומר דבעינן איגוד ותנן במסכת פרה פרק י"א מצות אזוב ג' קלחים ובהן ג' גבעולין. רבי יהודה אומר של ג' ג' אזוב שיש בו ג' קלחים מפסגו ואגדו פסגו ולא אגדו אגדו ולא פסגו לא אגדו ולא פסגו [כשר].

ר' יוסי אומר ג' גבעולים ושיריו שנים וגרדומיו כל שהוא.

ואוקימנא לר' יוסי ג' גבעולים לעכב כלומר השנים אינן נאגדין לפיכך פסולין ולרבנן למצוה שלשה ואם עשה שנים כשר. כדתניא אזוב לרבנן תחלתו שנים ושיריו אחד כשר ואינו פסול אלא עד שיהא [בתחלתו] אחד כשיריו:

ירושלמי אין חבילה פחות מכ"ה.

דף יג:

איסורייתא דמחוזתא. פירוש אגודות של עצים שקושרין אותן למוכרן במספר כך וכך אגודות.

צריפי דאורבני. פי' צריפין שמסככין אותן במורביות של ערבה וקושרין את ראשיהן מהנה ומהנה בנת וקושרין עוד קצותן למטה שלא יפרדו. פי' ראשי [מעדני'] כדכתי' התקשר מעדנות כימה. ואלו הקשרין אין עשויין לטלטל בהן. ותנן נמי בכלים (פ' כ' מ"ז) בענין המחצלות וכן המתיר ראשי המעדנים טהורה. נחלקה לארכה ונשתיירו בה ג' מעדנים של ששה טפחים טמאה:

ירקות פוסלין הסוכה מ"ט כיון דלכי יבשי פרטי ונתרי כמאן דלתניהו דמי. ואותו מקום המסוכך בירקות כאויר הוא. ואע"פ שעכשיו מסוכך הוא ואם יש בו ג' טפחים פסולה.

א"ר אבא אמר רב הונא הבוצר ענבים לדורכן לגת אין לו ידות כלומר אין רצון הבוצר בגת להיות בענבים ידות ולדורכן הוא בעי והידות שואבין היין ורב מנשיא בר גמרא אמר רב הונא הקוצר לסיכוך אין לו ידות ואסיקנא מאן דאמר קוצר לסיכוך אין לו ידות כ"ש בוצר שודאי אין לו אבל דר' אבא דאמר בוצר אין לו ידות הני מילי בוצר דניחא ליה דלא להוי להן ידות דלא נמציה לחמריה אבל קוצר לסיכוך יש לו ידות דניחא ליה לסכוכי בהן לימא כתנאי סוכי פי' אמירי תאנים ובהן תאנים.

פרכיליין ובהן ענבים קשין ובהן שבולים מכבדות ובהן תמרים כולן אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה ואם לאו פסולין אחרים אומרים עד שיהו קשין מרובין על הידות ועל האוכלין מאי לאו בהא קמפלגי ת"ק סבר הקוצר לסיכוך אין לו ידות לפיכך תני עד שיהא פסולת מרובה על האוכלין בלבד ואחרים סברי יש לו ידות וידות כמו אוכל הן ופסולין הן לסיכוך לפיכך עד שיהא פסולת מרובה על האוכל ועל הידות. ור' אבא דאמר בוצר אין לו ידות אבל קוצר יש לו ידות כתנאי הוא דהא ת"ק א' אין לו ידות.

לרב מנשיא מי לימא תנאי הוא דהא אחרים אומרים יש לו ידות ודחה לא לעולם אפילו אחרים מודו דהקוצר לסיכוך אין לו ידות והכא כגון שקצרן לאכילה שצריך להיד כדי להיות תופס בהן אוכל לפיכך כמו האוכל הן חשובין להכניס הטומאה וכבר פרשנוהו דין הידות בפרק העור והרוטב וכיון שקצרן לאכילה אע"פ שנמלך עליהן לסיכוך תורת הידות לא זזה מעליהן ואקשינן אי הכי אפילו לרבנן לא בטלה טומאה מינייהו דהא קיי"ל דלא בטלה טומאה במחשבה ואמאי (מטהר) דתנן בפרק כ"ה בכלים כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה מעשה מבטל מיד מעשה ומיד מחשבה.

דף יד.

מחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה פי' עור היה וחישב עליו להיות קטבליא במחשבתו נעשה כלי ואם נגעה בו טומאה נטמא. אבל אם היתה קטבליא וחישב לעשות עור אינה יוצאה מתורת כלי במחשבה עד שיעשה בה מעשה. כדתנן שלחן שנטלה אחת מרגליו טהורה כו' זהו פירושו כל היורדין לידי טומאה במחשבה אין עולין מידי טומאה אלא בשינוי מעשה.

וכי תימא ידות האוכלין במחשבה סגיא להו. והתנן בפרק א' בעוקצין (מ"ה) כל ידות האוכלין שבטלן בגורן טהורין. כלומר הכניסן לאוכלין ונמלך עליהן בגורן טהורין.

ור' יוסי מטמא פסיגא של אשכול שריקנה טהורה שייר בה גרגיר אחד טמאה פי' בסכן פסכן כדגרסי' בע"ז כיצד מבטלה קטע ראש אזנה והוא כמו חתיכה ואמר בשלמא לר' אלעזר דאמר התיר איגודן הנה במחשבה תנן דטהורות אליבא דרבנן שפיר.
אלא לר' יוחנן דאמר בסכן ממש כלומר אין מסתלקת תורת טומאה מהן אלא בשינוי מעשה מאי טעמייהו דרבנן דמטהרי הבא במחשבה בלבד ושנינן הכא נמי רבנן דאמרינן אם פסולת מרובה על האוכלין טהורה שפסכן ממש דהוא מעשה. ואקשינן אי הכי מאי טעמייהו דאחרים דפסלי הא עבד בהו מעשה ובטלינהו ושנינן אחרים כר' יוסי סבירא להו דאף על גב דעבד בהו מעשה סבר הואיל וראוי להפכן בעתר לא בטלה ידות מינייהו.
אחרים נמי סברי כיון דלכי סתר לה לסכך חזו למנקט להו בגילייהו לא בטלי תרגום לקושש קש לגבבא גילי.
למה נמשלה תפלת צדיקים כעתר שנאמר ויעתר יצחק לה':
מתני' מסככין בנסרים דברי ר' יהודה ר' מאיר אוסר:
אמר רב בנסרין שיש בהן ד' טפחים מחלוקת רבי מאיר גזר הני משום תקרה סבר מאן דחזי דמכשרה בנסרים שיש בהן ד' טפחים אתי לאכשורי תקרה. ורבי יהודה לא גזר ושמואל אמר כשיש בהן ג' טפחים מחלוקת ר' יהודה סבר כיון דלית בהן ד' טפחים דאינון [שיעור] מקום לא גזרי ור"מ סבר כיון דנפקי מג' דהוא לבוד גזרינן ואקשינן עליה דרב ממתני' דתנן נתן עליה נסר שרחב ד' טפחים כשרה ובלבד שלא ישן תחתיו קס"ד מתני' דברי הכל היא קשיא לרב דאמר כשיש בהן ד' טפחים ר' יהודה מכשיר אי הכי לר' יהודה אמאי לא יישן תחתיו לאו מכלל דסבר ר' יהודה דנסר פסול הוא ומשני רב הא מתני' לאו דברי ר' יהודה היא אלא ר' מאיר היא דאית ליה גזרת תקרה.

דף יד:

ורבי יהודה פליג ואמר כשרה וישן תחתיו. ת"ש ב' סדינין מצטרפין וב' נסרים אין מצטרפין ר' מאיר אמר נסרין כסדינין ואקשינן אליבי' דרב אם אלו הנסרין בכל אחד יש בו ד' טפחים למה צריכין צירוף ד' טפחים ויותר מד' דינם א' צירוף למה לי אע"ג דלא מצטרפי פסולין הן. ומשני רב לעולם דאית בהו בכל אחד [ד' ומצטרפין] מן הצד לד' אמות כדתנן בית שנפחת וסיכך על גביו כו' תניא כרב סיככה בנסרין של ארז שאין בהן ד' כשרה. יש בהן ד' טפחים ר' מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר תניא כשמואל סיככה בנסרין שיש בהן ד' טפחים פסולה.
ושאין בהן ד' טפחים רבי מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר. והלכה כרבי יהודה.

ומודה ר' מאיר שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהם כו' ואע"ג דקיי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי והא איסורי היא אלא כיון דחזינן רבנן בתראי דשקלי וטרי בהני נסרין דאית בהו ארבעה טפחים אם הפכן בצדיהן וסיכך בהן פסולה או כשרה ופשט רב נחמן פסולה.

ואוקימנא נעשו כשפודין של (שלמים) [מתכות] מדפליגי בהפכן על צדיהן מכלל שאם סיכך בהן (כרבנן) [ברחבן] דברי הכל פסולה וסוגיא דשמעתא לפסילותא ריהטא והא נמי דתניא ושאינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו או שנפרץ בו כדי שיזדקר הגדי בבת [ראש] או שנתן עליה נסר שרחב ד' טפחים אף על פי שלא הכניס לתוכה אלא ג' פסולה ואוקימנא כגון דאית בה בפי הסוכה והכניס מן הנסר שלשה בסוכה וטפח חוץ לסוכה דהויא ליה האי טפח פסל היוצא מן הסוכה וסבר האי תנא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה:

דף טו.

מתני' תקרה שאין עליה מעזיבה נסרים שהבית מקורה בהן ואין עליהם טיט מפקפק פותח ומרחיב ודייקינן בשלמא ב"ה טעמא מאי משום תעשה ולא מן העשוי וכל דהו מעשה מכשיר ואפילו פקפוק אלא ב"ש מ"ט ופשטנא טעמא דב"ש משום גזרת תקרה. ולעולם נטילת אחת מבינתים בעי ואפילו פקפוק לא סגי עד דשקיל אחת מבינתים ואקשינן אי הכי רבי מאיר דאמר נוטל אחת מבינתים ואין צריך לפקפק כב"ש היא.

ושנינן ר' מאיר סבר ב"ש וב"ה שוין דמשום גזרת תקרה [גזרינן] ובנטילת אחת מבינתים [מתכשר] ואע"ג דפקפק פקפוק אינו מועיל ואמרי' מאי קמ"ל והא איפלגו רבי מאיר ורבי יהודה בהא סברא חדא זימנא דתנן מסככין בנסרים דברי רבי יהודה ורבי מאיר אוסר.

ואוקימנא בגזרת [תקרה] פליגי ואתינן לאוקימנא פלוגתייהו בהא דתנן מסככין בנסרין דברי ר' יהודה [בנסרים] משופין לשידות ולתיבות וכיוצא בהן ומשום גזרת כלים פליגי ונדחת אלא מתני' תרווייהו בגזרת תקרה פליגי וסיפא רבי יהודה היא דא"ל לר' מאיר הא דגזרת [לסכך] בנסרים משום גזרת תקרה טעמא דב"ש [היא] דאמרו נוטל אחת מבינתים אע"פ שפקפק אבל ב"ה אפילו בפקפוק סגי ואמר ליה רבי מאיר בדבר זה שניהן לא נחלקו בדבר זה שניהן בגזרת תקרה. ושמואל דאמר נסרין כשאין בהן ד' טפחים מחלוקת אבל בנסרין שיש בהן [ד'] דברי הכל פסולה. אלמא ר' יהודה נמי אית ליה גזרת תקרה. אמר לך סיפא בבטולי תקרה פליגי רבי יהודה סבר אפילו בפקפוק בטלה וכ"ש בנטילת נסר מבינתים. ורבי מאיר סבר לעולם לא בטלה אלא בנטילה:

מתני' המקרה סוכתו בשפודין כו'. ואקשינן מינה לרב הונא (בר הושעיא) [בריה דרב יהושע] (עד) דאמר בעירובין פרוץ כעומד אסור לטלטל שאינה מחיצה והכא תנן אם יש ריוח כמותן לעשות בהן (כשרה) [סכך כשר] שנמצא הריוח סכך כשר והשפודין כפרוץ וקתני כשרה ומשני מאי ריוח ביניהן כמותן דקתני במתני' כשיש ריוח להכניס סכך כשר ביניהן להכניס ולהוציא כלומר אם יש לו יתרון כמעט מן השפודין.

דף טו:

ודחינן והא אפשר לצמצם כלומר אם תבא להכניס ביניהן ולהוציא סכך כשר כמותם אי אפשר שלא תדחק השפוד כמעט מהנה או מהנה שנמצא מצד אחד יתר ומצד אחת פחות. ושנינן במעדיף בריוח יתר ממקום השפוד שנביא שם סכך כשר כמותן ולא יזוז ממקומו ולא ידחוק השפוד ובא רבא בטעם אחר ואמר לעולם אין שם ריוח אלא כמותם בנכנס ויוצא מאי אמרת חיישינן דילמא בעידנא דסכיך בינייהו דחיק ליה לסכך פסול כדאמרת אם היה סכך פסול נתון שתי נותן הסכך כשר עליהן ערב ולא נמצא מכניס ביניהם כלום ולא דוחק וכך השמועה:
או בארוכות המטה.

דף טז.

ואוקימנא בארוכה וב' כרעים דכלי הוא וכי הא דתנן מטה מיטמאת אברים ומיטהרת אברים ר' חנין אמר בארוכה וב' כרעים בקצרה וב' כרעים דעדיין תורת כלי עליה דחזיא למסמכינהו אגודא ולמיתב עלה ולמישד אשלא עליה ומשום הכי דאוקימנא למתני' בדאית תורת כלי עליה ונדחת היות סיוע לרמי בר טביומי דאמר סככה בבלאי כלים פסולה.
ופשט אביי מטלאות שאין בהן ג' על ג' דלא חזו לא לעניים ולא לעשירים ואע"ג דתניא כוותיה דתניא מחצלת של שיפא ושל גמי אע"פ שנפחתו שיריה מכשיעור אין מסככין בהן ושל קנים גדולה מסככין בהן ר' אליעזר אומר אם אינה מקבלת טומאה [מסככין בה] לא דייקא מתניתין כוותיה :
מתני' החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה. אמר רב הונא לא שנו אלא שאין חלל טפח במשך שבעה כו'. יש מי שאומר לא שנו כי אינה סוכה אלא בזמן [שאין] שם חלל טפח במשך שבעה כו' מחודש עשוי עכשיו בהגג טפח גובה במשך שבעה. אבל אם יש טפח שם הא קיי"ל דטפח אהל הוא ומשך ז' טפחים הוא משך סוכה קטנה וכאילו עכשיו

הוא עשוי לשם החג. ויש מי שאומר לא שנו אלא שאין שם חלל אפילו טפח בתחלת גדישת הגדיש עשוי לשם צל בעלמא אבל יש שם חלל טפח במשך (ששה) [שבעה] טפחים שיעור משך סוכה קטנה ונמצאת הסכך ההיא עשויה לשם צל סוכה בעלמא וקיי"ל סוכת רקב"ש סוכת גנב"ך סוכה מ"מ כשרה וזה שחוטט בגדיש למטה ומסיר האלומות להשלים ז' טפחים כדי הכשר סוכה שפיר דמי מאחר שהסכך לשום סוכה בעלמא נעשית ואינה עשויה לשם אוצר שאין דרך בנ"א להגדיש תלוי וכיון שתלה זה נתברר לשם סוכה הניחו לפיכך כשר. ושאר השמועה פשוטה היא פיר"ש גאו"ן למיתב עליה ולמישׁ' אשלא ראויה היא לישב עליה ולטוות נעורת או פשתן או קנבוס. אלא שכל הנטווה גם צריך לישב הטווה ע"ג מקום גבוה כדי להפשיל וירד למטה וכשזוקפין ארוכה וקצרה ע"ג ב' כרעים וסומכין אותה ויושבים עליה וככלי חשובה. ואע"פ שאינה מטה על מתכונתה לפיכך מיטמאת אברים ומיטהרת אברים הללו:
המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהות מן הארץ כו'.

דף טז:

תנן התם בעירובין פרק ח' בור שבין ב' חצירות כו' עד א"ר יהודה לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהם פי' ת"ק דמתני' סבר המשלשל דפנות מלמעלה למטה משלשלם מן הסכך עד קרקעיתה של סוכה אם הגיע הדופן המשולשל קרוב לקרקעית הסוכה פחות מג"ט (אמר ד') כל פחות מג' כלבוד דמי וכאלו בקרקעית הסוכה הגיע לפיכך הוא דופן כשר אבל אם למעלה מג' טפחים פסול. שאינו דופן כשר אבל אם הדופן עולה מקרקעית הסוכה ולמעלה אם יש בזה הדופן י' טפחים אפילו נשאר בין הדופן ובין הסכך יותר מי' טפחים אחריו אויר דופן כשר הוא והסוכה כשרה.
ר' יוסי אומר גם הדופן היורד מן הסכך אם יש בו י' טפחים אפילו נשאר בין קרקעית הסוכה ובין הדופן יתר מי' טפחים כשר דין דופן העולה ממטה למעלה ודין הדופן היורד שוין. ורואין הדופן היורד התלוי כאלו יורד וסותם. וקא"ר יהודה בענין בור שבין ב' חצירות והבור חפור בעוביו של כותל וכותל המחיצה שבין ב' חצירות יורד וסותם על פי הבור ונשאר מקצת פי הבור פתוח בחצר זה ומקצת בור מצד האחד בחצר האחרת שבהן ממלאים מים מן הבור. וא"ר יהודה רואין זה הכותל שעל פי הבור יורד וסותם עד התהום ומחלק המים נמצאת משנת ר' יהודה ששנה כי הכותל שהוא תלוי בחללו של בור המחלק בין ב' חצירות יורד וסותם ומתיר הבור לזה ולזה על דעת ר' יוסי דמתני' ששנה כי הדופן מן הסכך ותלוי אם יש בו י' טפחים אע"פ שבין הדופן ובין קרקעית

הסוכה אויר הרבה הדופן התלוי מתיר הסוכה. ואמרינן דרבי [יוסי] דמתיר מחיצה תלויה בסוכה בשבת חולק על רבי יהודה ואוסר וכן ר"י חולק ואוסר בסוכה ופשוטה היא והמעשה שנעשה בציפורי בעת ששכחו להביא ס"ת מע"ש ומצאו סדינין וסמכו עליהן משום מחיצה והביאו תורה בשבת ע"פ ר' ישמעאל ב"ר יוסי נעשה ולא ע"פ ר' יוסי. אמר אבימי מחצלת ד' טפחים ומשהו מעמידה באמצע בפחות מג' סמוך לסכך ופחות מג' סמוך לקרקעית הסוכה ועולה לו משום דופן וקיי"ל כל פחות מג' כלבוד דמי ואמרינן תרי לבוד [לבוד] בסכך ולבוד בקרקעית הסוכה ומסקנא דשמעתא כר' יוסי דהא אותבינן מחצלת ז' ומשהו מתרת בסוכה משום דופן ואוקימנא בסוכה גדולה ומשלשלין דפנות מלמעלה למטה ולא עוד שרבי יוסי נמוקו עמו.

דף יז.

והא דר' אמי אסיקנא שיעור משך סוכה קטנה ז' טפחים. הא דאמור רבנן דבי רב האויר בסוכה פוסל [בג' טפחים] וסכך פסול פוסל בד' טפחים ואקשי רבה עליה ומה אילו איכא סכך פסול פחות מד' טפחים ואויר משלימו לד' כשרה [מליא בשפודין מאי פסולה] ולא יהא האויר החמור דפוסל בג' טפחים כסכך פסול הקל ממנו [דאינו] פוסל עד שיהיה בו ד' טפחים ואמרו לי לדידך נמי דאמרת אויר פוסל בג' טפחים כדתנן הרחיק את הסיכוך ג' טפחים פסול.

סכך פסול בד' אמות כדתנן בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין סיכוך לכותל ד' אמות פסול.

ואילו איכא פחות סכך פסול פחות מד' אמות ואויר פחות משלשה משלימו לד' אמות כשרה.

דף יז:

[מליא בשפודין מאי פסולה] ולא יהא האויר חמור דפוסל בשלשה טפחים כסכך פסול דפוסל בד' אמות ומשני רבה לדידי משום דלא שוו בשיעורייהו דאויר שיעורו בטפחים והסכך באמות לפיכך לא מצטרפו אלא לדידכו אידי ואידי טפחים נינהו.

ולרבה נהי דלא שוו בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה דאין בה אלא ז' טפחים הלא נפסלת בד' טפחים סכך פסול ומשני רבה התם לגבי סוכה קטנה כיון דהוי בה ד' טפחים סכך פסול הויא ליה רובה דסוכה סכך פסול ובטל המיעוט ונמצאת כאילו כולה סכך פסול וליכא לסוכה כלל. ואקשינן לרבה וכל היכא דלא שוו בשיעורייהו לא מצטרפי. והתנן

במס' כלים בפרק כ"ז הבגד מטמא משום ג' על ג' למדרס משום ג' על ג' לטמא מת. השק ד' על ד' טפחים והעור ה' על ה' מפץ ו' על ו' הבגד מטמא בג' טפחים למדרס ובשיעור שלש אצבעות לטמא מת והשק שיעור טומאתו בד' טפחים ותנן במעילה פרק ד' בסופו הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין זה עם זה הנה אע"ג דשיעור האי באצבעות ושיעור האי בטפחים דלא שוו בשיעורייהו ומצטרפי ומשני רבה שאני התם דקא מפרש טעמא בסיפא.

א"ר שמעון מה טעם הואיל וטמא מושב ותנן כזה הענין בכלים פרק כ"ז זה הכלל כל שחיבר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממנו טהור. המקצע מכולם טפח על טפח טמא. ומתמהינן טפח על טפח למאי חזי ושנינן הואיל וראוי ליטלו ע"ג חמור דלא חייש להכי. בסורא מתני כדאמרן. אויר פוסל בג' סכך פסול פוסל בד' טפחים וכן הלכתא.

בפומבדיתא מתנו אמר רב יהודה אמר שמואל סכך פסול באמצע הסוכה בארבעה טפחים מן הצד בארבע אמות. (ורבה) [ורב] אמר בין באמצע בין מן הצד בד' אמות. ומקשינן אדשמואל תנן נתן עליה נסר שרחב ארבעה טפחים כשרה. ומשני נסר מן הצד הוא לפיכך הסוכה כשרה שאין נפסלת הסוכה מן הצד אלא בד' אמות. ת"ש ב' סדינין מצטרפין ב' נסרין אין מצטרפין ר' מאיר אומר נסרים מצטרפין כסדינין בשלמא לרב מאי מצטרפין מצטרפין לד' אמות בין באמצע בין מן הצד אלא לשמואל באמצע למה לי מצטרפין אי אית בהו ד' בלא צירוף פסול הוא.

אי דלית בהו ד' קנים בעלמא נינהו.

ומשני מאי מצטרפין דקתני לעולם דאית בהו ד' טפחים ומצטרפין לד' אמות מן הצד. ורב פפא אכרע לה לשמעתא קמי הא [לעיל (דף יד.)] דכל היכא דהוו הנסרים ד' טפחים בין לר' מאיר ובין לר' יהודה אין מסככין בהן משום גזרת תקרה. דכל היכא דלית בהו ג' על ג' כקנים בעלמא נינהו ולדברי הכל כשרה. אבל היכא דאית בהו [מג'] ועד ד' פלוגתא דרבי מאיר ור' יהודה ר"מ פוסל ור' יהודה מכשיר והלכה כר' יהודה.

דף יח.

ת"ש סיככה בנסרים שיש בה ד' טפחים מודה ר"מ שאם יש בין נסר לנסר כמלוא נסר שמניח פסל ביניהן וכשרה ומודה רבי יהודה שאם נתן עליה נסר שרחב ד' טפחים כשרה [ואין ישנים תחתיו] בשלמא לרב דאמר לעולם בד' אמות משום הכי כשרה. אלא לשמואל דאמר באמצע בארבעה טפחים פסולה קשיא.

ומשני רב הונא בריה דרב יהושע אליבא דשמואל הכא בהא מתני' בסוכה שאין בה אלא ח' אמות על ח' אמות מצומצמות שהן מ"ח טפחים היא. וכגון דמסכך בה נסר ופסל ונסר ופסל [ונסר ופסל] מהאי גיסא ונסר ופסל ונסר ופסל ונסר ופסל [ונסר ופסל] מהאי גיסא דהוו להו ב' פסלין באמצע שיעור ב' פסלין ח' טפחים וכל פסל הוא סכך כשר. והנסר הוא סכך פסול נמצאו שני שהן קנים כדאמרן מאי פסל קנים היוצאים מן הסוכה הוא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה סכך כשר באמצע ח' טפחים שהן אמה ושליש. ושלש אמות [ושליש] מזה הצד שיעור שלשה נסרים וב' פסלין וכן מן הצד האחר ותנן בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין כותל לסיכוך ד' אמות פסולה ש"מ ד' אמות פסולה הא פחות מד' כשרה. וזהו אחד מן המחיצות והיא דופן עקומה דקיימא לן הל"מ אליבא דר"מ וכיון שהיא ג' אמות ושליש מהאי גיסא וג' אמות ושליש מהאי גיסא וסכך כשר באמצע ח' טפחים שהן שיעור סוכה רואין כאילו הן ב' פסלין (הן) שהן באמצע היא הסוכה ואלו הנסרים והפסלין מזה הצד ומזה הצד חשובין כדפנות ודנין אותן כאילו [הן] כדופן עקומה לפיכך היא הסוכה כשרה. ומצאנו אותו מפורש בירושלמי ר' לוי בש"ר חמא ב"ר חנינא דכתיב וסכות על הארון את הכפורת מיכן שהדופן קרוי סכך ומיכן שעושין דפנות בדבר שמקבל טומאה כגון הפרוכת שהיא דופן ואפילו דופן מקצתו עומד ומקצתו עקום נקרא דופן. וראיה לזה הפרוכת וכשר הוא ומפני מה אמרו ח' אמות מצומצמות כדי שיבאו פסלין באמצע שאם יוסיף יפסד החשבון ואם יהיה הסכך ד' אמות פסול וקיימא לן כשמואל בהא דהא סוגיא דשמעתא כוותיה וכן המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה כענין הזה (בהא) מוקמי להו בדופן עקומה כבית שנפחת וכחצר המקפת אכסדרה כן סוכה המוקפת בדברים שאין מסככין בהן כגון השפודין וארוכות המטה וכיוצא בהן. אויר פחות מג' טפחים בצדדין אמרינן כלבוד דמי כדתנן הרחיק את הסיכוך ג' טפחים מן הדפנות פסולה הא פחות אמרינן כלבוד דמי וכשרה.
אויר פחות מג' באמצע פליגי בה רב אחא ורבינא.
חד אמר יש לבוד באמצע גמר לה מקורה.
דתניא קורה היוצאה מן הכותל זה ואין נוגעת בכותל זה שכנגדו וכן ב' קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ואינן נוגעות זו אצל זו אם יש ביניהן פחות מג' טפחים אין צריך להביא קורה אחרת דאמרינן דפחות מג' כלבוד דמי ג' צריך להביא קורה אחרת עליהם לסתום הפתוח שביניהן והחולק דוחה שאני קורה דמדרבנן היא. אבל סוכה שהיא מן התורה לא אמרינן בה לבוד באמצע דתנן ארובה בתוך הבית ובה

פותח טפח טומאה בבית נגד ארובה טהור טומאה כנגד כו'. ואם אמרינן לבוד באמצע למה הבית טהור הלא מאהיל על הטומאה אלא ש"מ אין דין לבוד באמצע.
ודחי שאני הלכות טומאה דהכי גמירי.

דף יח:

אתמר סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין כשרה פי' לחיים ושאין לה פצימין אלא סיכך ע"ג כותלי אחרים אביי אמר כשרה. פי תקרה יורד וסותם כלו' רואין בדעת כאלו קצה הסכך יורד וסותם. כדקיי"ל גוד אחית מחיצתא (ולא) סמכינן אכותלי בתים העשוים לבתים ואחרי הבתים נעשים כותלי הסוכה. רבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא בעינן שלשה טפחים דפנות הנראות לעין כי הן לסוכה.
לימא בפלוגתא דרב ושמואל פליגי דאתמר אכסדרה בבקעה כגון שהעמיד ד' עמודים בבקעה וסיכך עליהן. רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד' אמות. ודחינן לה אליבא דשמואל כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרב אביי כרב ורבא אמר לך עד כאן לא אמר רב מותר לטלטל בכולה אלא משום דהני מחיצות לאכסדרה עמדו ומגואי איכא המחיצות. אבל הכא דמאבראי דלא עבידו לסוכה לא. חלוקת רב ושמואל בסוף פרק כל גגות העיר.

דף יט.

ואקשינן ממתני' תנן סיכך ע"ג אכסדרה כו' אי אמרת פי תקרה יורד וסותם מאי היא פסולה תרגמה רבא אליבא דרב דאביי כשהשווה פי' קירוי הסוכה לאכסדרה ודיבקם שאין נראית תקרת הסוכה חלוקה מן האכסדרה להיודע שהיא פי תקרה והלכתא כרבא בהאי לישנא כי אכסדרה שאין לה פצימין פסולה ואם יש לה פצימין כשרה. וצורת פצימין מיפרשא לקמן נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום [לחי] והיינו פצימא וגרסינן בעירובין פרק מבוי אמר רבה אמר רב הונא נראה מבחוץ שהוא לחי ושוה מבפנים נידון משום לחי להתיר הפנימי ששוה לו. ומותבינן עליה הא דתנן חצר גדולה שנפרצה לקטנה גדולה מותרת וקטנה אסורה. מפני שהיא כפתחא של גדולה אמאי תשרי קטנה בכותל הגדולה כנראה מבחוץ ושוה מבפנים. ומשני התם במופלגות כו'.
ואסיקנא והלכתא נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי וגרסינן בירושלמי פרק א' [דעירובין] אבני הבנין היוצאות מן הבנין אם אין בין אחת לחברתה ג' טפחים דינן כלבוד והיינו לחי קרן זוית יוצא [מיכן] וקרן זוית יוצא מיכן נידון כלחיים. כותל הנכנס

ונראה כפס מבפנים ושוה מבחוץ או נראה כפס מבחוץ ושוה מבפנים נידון כלחיים היה משוך רואין אותו כאילו הוא כנוס התיב רב חסדא והתנן חצר גדולה שנפרצה לקטנה כו'. ויעשו כותלי גדולה כלחיים אצל כותלי קטנה והותרה קטנה ופריק תפתר במשוכין יתר מעשר וכו'. והאי דאמרינן בשמעתין לגבי פצימין אמרינן לבוד כי האי גוונא הוא כגון דאיכא אבנים ויש ביניהן פחות משלשה טפחים אמרינן לבוד. ובגין [כן] הוא נידון משום לחי.

רב אשי אשכח לרב כהנא דמסכך ע"ג אכסדרה שלא היו פצימיה נראין מבחוץ ואמר ליה לרבא כי האי גוונא פסולה. עייליה ואחוי ליה נראה מבפנים ושוה מבחוץ וא"ל היינו פצימא וקיי"ל כלישנא קמא דרבא וכן הלכה תנא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה. ואוקימנא קנים היוצאין מן הסוכה לאחורי הסוכה ויש בהן ז' טפחים שיעור סוכה קטנה מהו דתימא הני דפנות הואיל ולגואי עבידי לבראי לא עבידי פסולה קמ"ל כיון דלשם צל בעלמא עבידו כשרה.

רבה ורב יוסף אמרי בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה ומשכה ואזלה דופן אחת בהדייהו מהו דתימא הואיל ושלמה להו סככא אפלגא דדופן האי סוכה אחריתי היא קמ"ל. דברי ר' יוחנן פשוטין הן.

ר' אושעיא אמר לא נצרכא אלא לסכך פסול פחות מג' בסוכה קטנה (עסקינן) ואמאי פסל יוצא קרי ליה מפני שהיא מהכשר סוכה. ומותבינן עלה לא יהא אלא אויר. דלא אשכחן בפוסלי סוכה פחות הימנו.

וכי אויר פחות מג' פוסל בסוכה קטנה. ודחי רבא אמר פחות מג' מצטרף וישנין תחתיו כדקיי"ל כלבוד דמי. אבל סכך פסול מצטרף לד' אמות מן הצד ואין ישנין תחתיו כדתנן נתן עליה נסר שרחב ד' טפחים כשרה ובלבד שלא ישן תחתיו ויש שמחליף ומפרש ומתמיה ומי איכא מידי דמצטרף להכשיר והוא עצמו פסול.

דף יט:

ואמרינן טיט הנדוק יוכיח כו' טיט דק כמים עבים. כדתנן מקוה שיש בו [מ'] סאה מים וטיט רא"א מטבילין במים ולא בטיט ר' יהושע אומר במים ובטיט. באיזה טיט מטבילין בטיט שהמים צפין ע"ג. אם היו [המים] מצד אחד מודה ר"י שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט. באיזה טיט בטיט שהקנה יורד מאליו. דברי ר"מ ריא"א שאין קנה מדה עומד כו':

[מתני'] העושה סוכתו כמין צריף. פי' צריף כגון הבונה רחב מלמטה ומיצר ועולה עד באמצע נמצא הבנין צר מלמעלה ומשפע ויורד. פירוש שסמכה לכותל שעשה סכך הסוכה צדו אחד למעלה בכותל והצד א' בארץ. ובשתיהן בעשויה כמין צריף. ובסמוכה לגג אין לה גג אע"ג דמתני' ר' אליעזר [פסל] בהני תרתי אבל רבנן פליגי עליה.
ואמרינן מ"ט דרבנן. ואמרינן שיפועי אהלים כאהלים דמי הא פירשה רב יוסף דמתני' רבי נתן היא קתני לה ויחידאה היא ולא משגחינן ביה וקיי"ל כוותייהו דחכמים בסוכה העשויה כמין צריף ובסוכה שצידה א' למעלה ואחרת בקרקע פסולה. וכ"ן הלכ"ה.
ולפיכך היה ישן רב יוסף בכילת חתנים שאין לה גג [מפני] שאינה אהל לפיכך אינה חשובה כסוכה בתוך סוכה לפסול הסוכה:
[מתני'] מחצלת גדולה עשאה לשכיבה מקבלת [טומאה] ואין מסככין בה כו'.
ואמרינן הא גופא קשיא כו' ושנינן לא קשיא גדולה סתמא לסיכוך ואינה מקבלת טומאה. ואם פירש שעשייתה לשכיבה [מקבלת טומאה] ואין מסככין בה אבל קטנה לשכיבה סתמא ואם פירש שעשייתה לסיכוך מסככין בהן. ואקשינן אי הכי אימא סיפא דר' אליעזר דתנן ר' אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה בשלמא גדולה פי' כי לשכיבה עשאה מקבלת טומאה ש"מ הא סתמא לסיכוך כדאמרן אלא קטנה קשיא דהא קתני קטנה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ש"מ הא סתמא לסיכוך ואת אמרת סתם קטנה לשכיבה ומשני רבא בגדולה דברי הכל דסתמא [לסיכוך] כי פליגי בקטנה ת"ק סבר קטנה לשכיבה ורבי אליעזר סבר קטנה [נמי] לסיכוך ומקשינן אי הכי ר' אליעזר אחת קטנה ואחת גדולה היה לו לומר.

דף כ.

כלומר דין הקטנה כדין הגדולה סתם לסיכוך. ועוד הא אשכחן בהדיא דרבי אליעזר לחומרא הוא דתניא מחצלת קנים גדולה מסככין בה.
ר' אליעזר אומר אם אינה מקבלת טומאה [מסככין בה].
אלא אמר רב פפא בקטנה כ"ע לא פליגי דסתמא לשכיב'. כי פליגי בגדולה. ת"ק סבר סתם גדולה לסיכוך. ור' אליעזר סבר סתם גדולה נמי לשכיבה. והכי קתני ר' אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה סתם עשייתן לשכיבה עד שיפרש לשם סיכוך:
תנו רבנן מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה. קטנה אין מסככין בה. ושל קנים ושל הילף גדולה מסככין בה. ארוגה אין מסככין בה.
ר' יוסי אומר משום אביו אחת זו ואחת זו מסככין בהן. וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו.

תנן התם כל החוצלות טמאות טמא מת דברי ר' דוסא וחכ"א אף מדרס. כדתנן במס' נדה כל המטמא מדרס מטמא טמא מת מאי חוצלות א"ר אבא מזבלי. פי' עושין כמין יריעות קצרות ואח"כ תופרין אותן ועושין מהן כפיפות וכסויין. ר"ל אמר מאי חוצלות מחצלות ממש דאמר הריני כפרת ר' חייא ובניו שבתחלה נשתכחה תורה מישראל. עלה עזרא מבבל ויסדה. חזרה ונשתכחה עלה ר' חייא ובניו ויסדוה.

דף כ:

וכך אמרו לא נחלק ר' דוסא וחכמים על המחצלות של אושא שהן טמאות ועל של טבריא שהן טהורות.

ועל מה נחלקו על שאר מקומות.

ר' דוסא סבר כיון דליכא דיתיב עליהן אע"ג דמיטמו טמא מת לא מיטמו מדרס. דגרסינן (בפרה) [בנדה] כפרק בא סימן התחתון יש שמטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס לאתויי סאה ותרקב דתניא והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יכול כפה סאה או תרקב וישב עליו יכול יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו הזב יטמא מי שמיוחד לישיבה יצא סאה ותרקב שאם ישב עליהן אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. וחכ"א כיון דאיכא דמיקרי ויתבי עלייהו כדאושא דמיין שהן עשויות לישיבה. ואקשינן עלה וכי סבר ר' דוסא שהחוצלות מקבל טומאה והתניא וכן היה ר' דוסא אומר כדברי ר' ישמעאל כי המחצלות מסככין בהן בין (ארוכה) [ארוגה] בין גדולה וכל שמסככין בה אינה מקבלת טומאה. ושנינן הא דתניא מיטמאין טמא מת בדאית להו גדפא. ומותבינן על ר"ש בן לקיש חוצלות של שעם ושל גמי חזו לתופרן ולעשות מהן בנאתא. פי' כלכלה דפירי.

של שק ושל תפירה חזו לעשות בו כסוי לגואלקי וצני שקים של שער שפרופות. אלא לר' שמעון בן לקיש דאמר מחצלות ממש. בשלמא של שק ושל ספירא חזו לפרסי ונפוואתא. פי' כמו נפה וכברה. כלומר הנה כלים הן לפיכך מקבלי טומאה אלא של שעם ושל גמי למאי חזו. ושני חזו לנזיאתא פירוש בלשון טייעות (סדנאת) [סודנאתא] כסוי קנקנים של יין. כדגרסינן לכי נזייתא ריהטא.

איכא דאמרי בשלמא למ"ד מחצלת כו'. תניא א"ר חנינא כשירדתי לגולה מצאני זקן אחד ואמר לי מסככין בבודיא וכשבאתי כו'.

רב חסדא אמר והוא דלית לה [גדנפא] וכן הלכתא:

ירושלמי מודה רבי אליעזר לחכמים שאם היתה נתונה על ד' אבנים או שהיתה גבוהה מן הארץ טפח כשירה. תנא העושה סוכתו בבית יער הלבנון שבירושלים כשירה. למי

נצרכה לר' אליעזר. רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן במחצלות אושא [שנו]. א"ר אליעזר סתם מחצלות אושא טמאים עד שיעשום אהלים. סתם מחצלות טבריא טהורות עד שיעשום לשכיבה. רבנן הורו באלו שעל פתח החנויות שטהורות. הורי ר' אבא ארוגה טמאה מהו לסכך בה מחלוקת ר' אליעזר וחכמים. ר' יצחק ברבי אליעזר הורי מדוחק להתיר ראשי מעדנים ולסכך בהן. תנינן וכן המתיר ראשי מעדנים [טהורות] ותמר הכן:

הדרן עלך סוכה שהיא גבוהה.

פ"ב הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו.

תרגמה שמואל במטה עשרה נעשה אהל והיושב בה אינו ישן בסוכה:

תנן התם באהלות פ"ג [מ"ז] טפח על טפח על רום טפח מרובע מכיא את הטומאה כו' עד אחר [חור] שחררוהו מים או שניקבוהו מים או שרצים או אכלתו מלחת ארץ מליחה וכן מדבך של אבנים. וכן צבר של קורות צבורות זו על זו.

ר' יהודה אומר כל שאינו בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפין ובסלעין.

דף כא.

מ"ט דרבי יהודה יליף אהל אהל כתיב הכא אדם כי ימות באהל. וכתיב התם ויפרוש את האהל על המשכן מה להלן בידי אדם הכא נמי בעינן אהל העשוי בידי אדם. איני והתנן במס' פרה פ"ג חצירות היו בירושלים נטויות ע"ג סלע ותחתיהן חלול מפני קבר התהום כו' פי' שאם יש שם קבר תחתיו נעשה חלל זה אהל ואין טומאה בוקעת ועולה למעלה מן האהל לפיכך [היו] התינוקות מתגדלים באותן חצירות. וכן כשהיו מוליכין אלו התינוקות מן החצירות ההן להר הבית היו מרכיבין אותן ע"ג שוורים וע"ג השוורים דלתות והתינוקות יושבין מלמעלה שאם יש שם קבר הדלתות נעשית אהל והן מפסיקין בין הטומא' לתינוקות ותניא ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתו' אלא שוורי' והא שוורים שאינו עשוי בידי אדם [והוי אהל] ומשני ר' אלעזר כי בעי ר' יהודה אהל בידי אדם ב' טפחים.

ומודה ר' יהודה במלוא אגרוף שהוא יותר מטפח כדכתיב באבן או באגרוף שאע"פ שאינו בידי אדם אהל הוא. מדקתני [ומודה] ר' יהודה בשקיפין ובנקיקי הסלעים. והאי דקתני לא היו מביאין דלתות אלא שוורים. אביי אמר הכי קתני לא הוצרכו להביא דלתות דיי להם בשוורים.

רבא אמר חייש ר' יהודה הואיל ודעת התינוקות גסה שמא יוציא כו' לפיכך אמר אין מביאין דלתות אלא שוורים ותניא כוותיה דרבא.

דף כא:

ואקשינן והרי מטה דיש בה כמה אגרופין ולא חשיב ליה ר' יהודה אהל ומכשיר לישן תחתיה בסוכה ודחינן שאני מטה דלגבה עשויה. כלומר הנסרין הנתונות עליה לישן עליהן על גביהן נתונות ולא תחתיהן.
ואקשינן אי הכי שוורין נמי לגבן עשוין ושנינן שאני שוורים פעמים שהרועים נכנסים תחתיהם בצל מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים שנמצאו להם כמו אהל אי הכי מטה נמי מגינה על מנעלים וסנדלים ונדחת זו. ומשני רבא אלא שאני שוורים הואיל ומגינים על בני מעיים כסוכה.
שנאמר עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני.
איבעית אימא דרבי יהודה לטעמי' דאמר [סוכ'] דיר' קבע בעינן והויא לה סוכ' [קבע] ומטה דירת עראי ולא אתו אהלי עראי ומבטלי אהלי קבע.
והא ר' שמעון נמי דבעי סוכה דירת קבע וקתני מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל כו' ופליג על ר' יהודה. ואסיקנא בהא פליגי ר' שמעון [סבר] אתו אהלי עראי ומבטלי אהלי קבע ורבי יהודה סבר לא.
ר' יהודה ור' שמעון מפורשין בפרק הראשון.
אמר אביי. רבי ור' יאשיה ור' יהודה וב"ש ור' שמעון ורבן גמליאל ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן. מצאנו כי עלי האילן נקראו שיחים דכתיב תחת אחד השיחים. וכתיב וכל שיח השדה וכתיב בין שיחים ינהקו כמו שנקראו דברי תורה שיחה כדכתיב והקיצות היא תשיחך:
פיס' [מתני'] הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה.
אמר אביי לא שנו אלא מעמיד שנמצא מחזיק הסכך אלא דר' יהודה בדבר שאין לו קבע. וי"א בדבר המקבל טומאה. אבל סיכך ע"ג המט' וכותלי המטה הן דפנות דברי הכל כשרה:

דף כב.

מתני' סוכה מדובללת ושצילתה מרובה מחמתה כשרה. רב אמר מאי מדובללת ענייה מדלדלת וחדא קתני במתני' הענייה שצילתה מרובה מחמתה כשרה שמואל אמר מאי מדובללת מבולבלת קנה עולה וקנה יורד. ותרתי קתני במתני' קנה עולה וקנה יורד ושצילתה מרובה מחמתה כשרה אמר אביי לשמואל דאמר קנה עולה וקנה יורד לא שנו אלא שאין ביניהן ג' טפחים. דאמרינן כל פחות מג' כלבוד דמי.

אבל יש ביניהן ג' טפחים פסולה. רבא אמר אפי' אם יש בין זה לזה ג' טפחים אם יש בגגו של קנה העולה והיורד טפח כשרה. מ"ט אמרינן חבוט רמי. כלומר ראה העליונה כאילו הן למטה ולבוד הוא הכל כדתנן באהלות פרק י"ב קורות הבית והעלייה שאין עליה מעזיבה והן מכוונות פי' זו על זו אינה יוצאה התחתונה מכנגד העליונה וביניהן בין בתחתונות ובין בעליונות פתוח תחתיהן טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא. כלומר היא מפסקת ומאהלת על הטומאה מלעלות למעלה והצדדין אויר הן ואינן מאהילין. ואם הטומאה נתונה ע"ג אחת מן הקורות התחתונות דהיינו ביניהן כל דבר המאהיל באותה הקורה עד הקורה של עלייה המכוונת כנגדה טמא. ואם הטומאה בקורה העליונה כל דבר המאהיל על אותה קורה עד לרקיע הכל טמא. אם היו הקורות העליונות רחבות כשיעור האויר שבין התחתונות ונתונות אותן הקורות של עלייה כנגד האויר שבין קורות הבית טומאה תחת אחת מהן תחת הקורות התחתונות הבית כאן טמא. אין הקורות של בית מפסיקות שהרי עליונות נתונות באויר שבין קורות הבית וכשמאהיל על מקצת מאהיל על הכל. ותני עלה בתוספתא כלומר מפרשא בברייתא בד"א בזמן שיש בהן בקורות טפח וביניהן פותח טפח והקורות העליונות כנגד הפותח טפח. טומאה תחת אחת מהן הכל טמא.

דף כב:

אבל אין בהן טפח ולא ביניהן פותח טפח טומאה תחתיהן [תחתיהן] טמא ביניהן ועל גביהן טהור. אלמא כי יש בקורה טפח אמרינן חבוט רמי. אין בקורה טפח לא אמרינן. וכן בסוכה אם יש בגגה טפח אע"פ שקנה יורד מחבירו יותר מג' טפחים אמרינן חבוט רמי. ומקשי רב אשי לרב כהנא איני דבמילי אחרנייתא זולתי הטומאה כל היכא דליכא טפח לא אמרינן חבוט רמי. והתניא בעירובין פרק מבוי קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל כו' עד וכן בב' קורות המתאימות ולא בזו לקבל אריח ולא בזו לקבל אריח אם מקבלות אריח לרוחבו טפח אין צריך להביא קורה אחרת כו'. פי' הקורה המתרת במבוי צריכה להיות רוחבה כדי לקבל אריח כדתנן הקורה שאמרו רחבה לקבל אריח כו'. אם אינה יכולה לקבל אריח אינה מתרת. ושנינן בזו הברייתא ב' קורות המתאימות. כלומר נתונות זו בצד זו על פי המבוי. אם יש בשתיהן רוחב טפח כדי לקבל אריח לרחבן דיי לן ומתירות המבוי וקתני על אלו ב' קורות שאין באחת מהן טפח.
היו נתונות אחת למעלה ואחת למטה. ר' יוסי בר' יהודה אומר רואין העליונה כאילו היא למטה והתחתונה כאילו היא למעלה כו'.

הנה אע"פ שאין באחת מהן טפח אמרינן חבוט רמי. ושנינן תריץ ואימא הכי ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מכ' אמה אלא בתוך כ' והקורה התחתונה סמוכה לה בפחות מג' אי נמי כו' כענין הראשון ופשוטה היא. ומדמתרץ אביי ורבא אליבא דשמואל דאינן בתראי ש"מ דכוותיה סבירא להו דמדובללת קתני במתני' מבולבלת היא ותרתי קתני:
פי' החמה והצל בזמן דאינון כהדדי פסולה דסכך שנקוב כי זוזא מלעיל נראה בקרקע הנכנסת מאותן נקב כאיסתרא שהוא יתר. אבל בקרקע אם שוין שיעור החמה והצל כשרה היא. שלמעלה החמה מעוטא מן הצל. והמעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה. ואסיקנא כוכבי חמה בעינן:
מתני' העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין כו'.

דף כג.

ואוקימנא ביכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים.
ור' עקיבא היא דאמר סוכה דירת עראי בעינן וקי"ל כוותיה:
פיסקא בראש האילן או ע"ג הגמל כשירה ואין עולין לה ביו"ט. ואוקימנא לר"מ דתניא העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל משום דבעי סוכה דחזיא ליה לשבעת ימי החג כדכתיב בסכות תשבו שבעת ימים והא אינו יכול לעלות לה ביו"ט דתנן אלו הן משום שבות לא לעולין לאילן ולא רוכבין ע"ג בהמה ור' מאיר אמר לך הא נמי מדאורייתא חזיא ורבנן גזרו בה:
ת"ר עשאה לבהמה דופן ר' מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר שהיה ר' מאיר אומר כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותן לא דופן לסוכה ולא לחי למבוי כו'.
מ"ט דר' מאיר אמר אביי גזירה שמא תמות כו'. משום גזירה פוסל מכלל דדופן מעליא הוא. והא איכא רווחא דמכריסה ועד ארעא.
ושנינן דעבד לה בהוצא ודפנא ומשום שלא תרבע תחתיה תולה אותה בחבלים כו'.

דף כג:

ואקשינן ומי אמר אביי כי רבי מאיר חייש למיתה ור' יהודה לא חייש והתנן בגיטין פרק ז' בת ישראל שניסת לכהן והלך בעלה למדינת הים הרי זו אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ורמינן עלה הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד ומשני אביי הא דקתני אוכלת ר' מאיר דלא חייש למיתה והא דקתני אסורה לאכול

ר' יהודה דחייש למיתה דתנן הלוקח יין מבין הכותים פי' בע"ש ולא הספיק להפריש אומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה וכו'.

דף כד.

הנה ר' מאיר מתיר דלא חייש לבקיעת הנוד ור' יהודה דחייש לפיכך אוסר. ושנינן איפוך ואימא הכי הא מתני' דקתני אוכלת בתרומה ר' יהודה היא דלא חייש למיתה והאי דקתני אסור לאכול ר' מאיר דחייש למיתה. דתניא עשאה לבהמה דופן לסוכה ר' מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר ואסיקנא ר' מאיר למיתה חייש לבקיעת הנוד לא חייש. ואסיקנא לר' יהודה לעולם לא חייש למיתה ואמאי אסר ביין משום דלית ליה ברירה פי' מי יברר לנו כי ודאי היין הנשאר הוא התרומה והמעשר שמא אותו ששתה הוא היה התרומה והמעשר. וכבר פירשנוהו בשחיטת חולין ובכמה מקומות לפיכך לא הארכנו בה עכשיו וזה שאמר לכשיבקע הנוד אם ישאב וישתה הוא שותה טבלין שכבר נקרע הנוד. אבל כל זמן שהנוד קיים אינן טבלין. דאמרינן הנה התרומה והמעשר בנוד הא דתנן ביוה"כ רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו מעלה עשו בכפרה: פי' הבהמה מחיצה בידי שמים היא. ועמידתה ברוח היא:

דף כד:

הא דקתני אין כותבין גיטי נשים על מי שיש בו רוח חיים או על מי שהוא אוכל דדייק לספר ורבנן דוחין הכי אי הוה כתיב וכתב לה בספר הוה שמעינן מינה האי סברא השתא דכתיב ספר לספירת דברים בעלמא הוא דאתא כו' ואידך מכרת כריתות כו'. פי' היה לו לכתוב וכתב לה ספר כרת מ"ט כתיב כריתות כו'.

ואידך כרת כריתות לא משמע ליה כלומר טעם אחד הוא:

אמר רב אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה. ואקשי' עלה ממתני' דתנן העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה והני ניידי ואזלי ואתו. ומשני האילנות חזקים וקשים דלא ניידי שנינו ונופו עביד ליה בהוצא ודפנא. כלומר נועץ הוצא ודפנא וקושר הנוף בהן כדי שלא יהא מתנודד והולך ובא. והא קמ"ל דלא חייש דילמא אתי לאשתמושי באילן המחובר לקרקע. ת"ש מהא דתניא גבי פסי ביראות היה שם גדר או אילן או מחיצת קנים נידון משום דיומד ושני התם דעביד בהוצא ודפנא. ת"ש מהא דתנן בסוף (עוקצין) [עירובין] אילן המיסך על הארץ אם [אין] נופו גבוה מן הארץ ג' טפחים מטלטלין תחתיו.

ומשני התם נמי דעביד בהוצא ודפנא.
אי הכי מחיצה מעליא היא אמאי אמר רב הונא בריה דרב יהושע התם אין מטלטלין בתוכו יותר מבית סאתים.

דף כה.

ושנינן התם כדקתני טעמא משום דהויא תשמישתיה לאויר כלומר אין שם בית. וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה יותר מבית סאתים.
ת"ש שבת בתל שגבוה כו' פשוטה היא:
מתני' שלוחי מצוה פטורין מן המצוה מנא לן דת"ר בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה. ובלכתך בדרך פרט לחתן ודייקי' מדהיה ליה לקרא למיכתב ובלכת בדרך דמשמע אע"ג דאזיל לדבר מצוה חייב וכתב בלכתך במשמע בלכת דידך דהוא רשות מיחייבת למקרי ק"ש אבל בלכת דמצוה פטירת ש"מ העוסק במצוה פטור מן המצוה אחרת. הא דתניא פרט לחתן והוא דכנס בתולה דטריד טירדא של מצוה. ולפיכך פטור אבל מאן דטריד טירדא דרשות כגון שטבעה ספינתו וכיוצא בו חייב בכל מצות.
ואפי' אבל חייב דאמר מר אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין מפני שנא' בהן פאר והני מילי ביום ראשון בלבד וכן הכונס את האלמנה חייב לקרוא ק"ש.
הא מהתם נפקא ויהי אנשים אשר היו טמאים וגו' נושאין ארונו של יוסף היו.

דף כה:

דברי ר' יוסי הגלילי ר' יהודה אומר מישאל ואלצפן היו שנשאו נדב ואביהוא. ר' יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף היו יכולין היו ליטהר ואם מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר אלא קוברי מת מצוה היו וחל שביעי שלהן להיות ערב פסח שנא' ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא. מכלל המתעסק במצוה פטור מן המצוה האחרת. ושנינן צריכא זו וזו.
דאי אשמעינן גבי פסח כו'.
אמר רב זבדא משמיה דרב אבל חייב בסוכה ולא דמי למצטער דהוא פטור מן הסוכה.
ת"ר חתן וכל השושבינין וכל בני חופה פטור מן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה וחייבין בקריאת שמע משום ר' שילא אמרו חתן פטור וכל השושבינין וכל בני החופה חייבין.

דף כו.

תניא ר' חנניא בן עקביא אומר מוכרי ספרים ותפילין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקים במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת שחייבין בק"ש ופטורין מן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה לקיים דברי ר' יוסי הגלילי דאמר העוסק במצוה פטור מן המצוה:

ת"ר הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים בלילה. הולכי דרכים בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום הולכי לדבר מצוה פטורים ביום ובלילה. כדרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו אתו לשבתא דרגלא הוו גנו ארקתא דנהרא אמרי אנן שלוחי מצוה אנן ופטרינן:

ת"ר שומרי העיר ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבין בלילה שומרי העיר בלילה פטורים מן הסוכה בלילה וחייבים ביום שומרי גנות ופרדסים פטורים ביום ובלילה:

חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה:

ת"ר לא חולה שיש בו סכנה אלא אפי' חולה שאין בו סכנה ואפי' חש בעיניו או בראשו וכן הלכה. ואסיקנא חולה הוא ומשמשיו פטורים מן הסוכה אבל המצטער הוא לבדו פטור. ואפי' אינו מצטער אלא משום בקי או משום סירחא וכיוצא בה פטור. וכ"ש אם מצטער בדבר של מעלה מאלו:

כמה היא אכילת עראי ששנינן שאוכלין חוץ לסוכה. רב יוסף אמר ב' וג' לגימות. אביי אמר כדטעים בר בי רב מידי ועייל לכלה.

תני הדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע כדמניחי ברישיה ישן בין קבע בין עראי כדמפריש סודרא עלייהו לא קבע ולא עראי כדנקיט להו בידים.

תניא הישן בתפילין וראה קרי אוחזן ברצועה ולא אוחזן בקציצה.

דף כו:

פי' היא הטבלא דברי ר' יעקב וחכמים אומרים ישן אדם שינת עראי והוא כדי הילוך מאה אמה. אבל שינת קבע יותר מזה [אסור].

אמר רב אסור לאדם לישן ביום יותר משינת הסוס והוא שתין נשמי תניא ר' יוסי אומר הילדים בזמן שנשותיהן עמהם חולצין בין ביום ובין בלילה ואח"כ ישנים. ואקשי' ש"מ בעל קרי אסור בתפילין ושנינן מפני שרגילין בטומאה.

ת"ש בעל קרי אינו אסור בתפילין.

ת"ר שכח ושימש מטתו בתפילין אינו אוחז לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויסירם מראשו מפני שהידים עסקניות הן:
מעשה שהביאו לריב"ז לטעום התבשיל כו'. תניא לא שהלכה כן אלא שרצו להחמיר על עצמן אבל הלכה אוכל אדם אכילת עראי חוץ לסוכה והרוצה להחמיר על עצמו מחמיר.

דף כז.

ואקשי' מדר' (יצחק) [צדוק] (דרש) נתנו לו אוכל פחות מכביצה ואכלו חוץ לסוכה במפה בלא נטילת ידים ובלא ברכה דייקינן מינה הא כביצה בעיא סוכה וקשיא לרב יוסף דאמר ב' וג' לגימות היא אכילת עראי שאוכלין חוץ לסוכה ולאביי דאמר כדאכיל בר בי רב ועייל לכלה ושנינן לעולם אפי' כביצה לא בעיא סוכה אלא דייקינן ממתני' דקתני פחות כביצה הא כביצה בעי נטילת ידים ובעי ברכה. וקי"ל הכי:
מתני' ר' אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה.
וחכ"א אין לדבר קצבה אינו חייב אלא [לילי] יו"ט הראשון בלבד כרבי שמעון בן יהוצדק דאמר נאמר חמשה עשר בחג המצות אכילת מצה ונאמר בחמשה עשר בחג הסוכות ישיבה כעין דירה מה חג המצות אכילת [מצה] בלילה הראשון חובה שנא' בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה. אף בחג הסוכות ישיבה כעין דירה באכילה בסוכה. מכאן ואילך רשות דמצוה.
ועוד א"ר אליעזר מי שלא אכל בלילי י"ט הראשון. והא חיובי מחייב ליה לאכול בכל יום ב' סעודות והנה חייב בשאר הימים וכ"ש בליל יו"ט הראשון.
א"ר אסי חזר בו ר' אליעזר ואסיקנא כי זו השלמה במיני תרגימא.

דף כז:

תניא ר' אליעזר אומר אין יוצאין מסוכה לסוכה כו'. וחכ"א יוצאין מסוכה לסוכה [ועושין סוכה] בחולו של מועד. ועוד אמרו חכמים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא בלולבו של חבירו אבל יוצא הוא בסוכתו של חבירו שנאמר כל האזרח בישראל וגו'.
מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת. והאי דכתיב תעשה לך למעוטי גזולה אבל שאולה כשרה היא:
ת"ר מעשה בר' אליעזר ששבת בסוכת יוחנן בן אלעאי הגיעה חמה בשפת הסוכה א"ל מהו לפרוש עליה סדין א"ל אין שבט מישראל שלא העמיד שופטים כו'.
הגיעה חמה במרגלותיו של ר"א עמד ר' יוחנן ופרס עליה סדין. הפשיל ר' אליעזר טליתו ויצא. ואסיקנא שבת היתה שלא היה ר' אליעזר יוצא מביתו ברגל. ולמה לא השיבו מפני

שלא אמר דבר שלא שמע מרבו מעולם ואמאי לא פשיט ליה מדידיה דתנן פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שתלוי וקשור פוקקין בו דילמא התם משום דמבטל ליה לפקק החלון קא אסר את שאינו תלוי.

דף כח.

אבל הכא דלא מבטל ליה לסדין אימא לא תיבטל נמצא הדבר ספק. וכן שאלו שלשים הלכות את ר' אליעזר בענין סוכה. י"ב השיב להן.

י"ח אמר להן לא שמעתי.

אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה. אמר להן הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי ובא להודיע שלא נתרשל בשימוש בהמ"ד אמר לעולם לא קדמני אדם לבהמ"ד ולא ישנתי בו שינת קבע ולא עראי ולא הנחתי אדם בבהמ"ד ויצאתי ולא שחתי שיחת חולין ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מרבותי שהיה נוהג ר' אליעזר כמנהג ריב"ז בכל אלו והיה עוד ריב"ז נוהג לא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין.

ולא מצאו אדם יושב דומם אלא שונה ולא פתח אדם דלת לתלמידים אלא הוא. מכלל שהיה משכים ומקדים. ולא אמר הגיע זמן לצאת מבהמ"ד חוץ מערבי פסחים שבתות וימים טובים:

ת"ר פ' תלמידים היו להלל הזקן.

ל' מהן ראוין שתשרה שכינה עליהן כמשה רבינו ול' מהן [ראוין] שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון ועשרים בינוניים. הגדול שבכולם יונתן בן עוזיאל אמרו עליו כל עוף שפורח עליו באויר בשעה שהיה עוסק בתורה מיד נשרף כלומר זיו השכינה היה במושבו. קטן שבכולן ריב"ז אמרו עליו על ריב"ז שלא הניח מקרא משנה תלמוד הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלין וחמורין וגז"ש תקופות וגימטריא שיחת מלאכים ושיחת שדים ושיחת דקלים משלות שועלין משלות כובסין דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא פי' הקושיות שהיו נושאין ונותנין בה עכשיו אביי ורבא פשוטות וסדורות היו ומכוונות ביד ריב"ז וכך היו מתעסקין בהן:

ירושלמי ר' אבדמא מלחא הוה דמוך אחנותיה עבר ר' חייא בר אבא וחזייא א"ל זיל דמוך גו מטללתך וכן א"ר יוסי. ר' זעירא סליק לגזורה. פי' לשבועה בן דר' אולא ולא ולא קיבל עליו מטעים מידי עד דמיפני מוסף או משום שאין שבח לת"ח להניח ביתו (בערב) [ברגל]. תני כל שאומרים עליו ג' ברכות לאחריו אומר לפניו ברכת המוציא כל שאין אומרים עליו ג' ברכות לאחריו אין אומרים עליו המוציא התיבון פחות מכביצה

אין אומרים (לפניו) [אחריו] ג' ברכות מעתה אין אומרים לפניו המוציא ושני ר' אחא לשאר המינין נצרכה כלומר כל מין שחייב אחריו ג' ברכות אומרים לפניו המוציא:
מתני' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה כו'.
נשים ועבדים וקטנים פטורים כו' מנא לן שהנשים פטורות דת"ר אזרח הייתי אומר אזרח [בין איש] בין אשה.
האזרח להוציא את הנשים.
ואקשינן למימרא דאזרח בין איש ובין אשה משמע. והתניא בענין הכפורים האזרח לרבות הנשים האזרחיות לענוי אלמא אי לאו דמרבי להו לנשים מהאזרח מתוספת ה"א אזרח גברי משמע נשי לא משמע. ומשני רבה הלכתא היא ואסמכוה אקרא. כלומר חדא קרא וחדא הלכתא. ואמרינן איזו היא קרא ואיזו היא הלכתא. ותוב הא תרתי בסוכה שהנשים פטורות וביוה"כ שהנשים חייבות אין צריכות לא קרא ולא הלכתא.

דף כח:

ישיבת סוכה מצות עשה שהזמן גרמא הוא וקי"ל כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אי יוה"כ נפקא לן מהא דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ומשני אביי סוכה הלכתא ואצטריך סד"א תשבו כתיב ודרשינן תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו חייבין קמ"ל אשה פטורה רבא אמר סד"א נילף ט"ו ט"ו מחג המצות מה ט"ו דחג המצות נשים חייבות אף ט"ו דחג הסוכות נשים חייבות קמ"ל דלא וקרא דכתיב בסוכה האזרח לרבות הגרים. ומדסוכה הלכתא יוה"כ שהנשים חייבות בעינוי קרא. ל"ל בהא קרא הא אמרן השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. ושנינן כי אתא קרא לחיובינהו לנשים בתוספת עינוי והוא בין השמשות של יוה"כ סד"א הואיל ומיעטה קרא להאי תוספת מכרת דכתיב כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו' על עצמו של יוה"כ חייב כרת ולא על תוספת מעוטי נמי מיעטנהו לנשים קמ"ל האזרח לרבות הנשים האזרחיות (לעינוי) [לתוספת עינוי]:
פיסקא כל קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה. ותניא נמי כל האזרח כל לרבות הקטנים והתנן נשים ועבדים וקטנים פטורים ושנינן הא דתני קטנים פטורים בקטן שצריך לאמו והא דתני קטנים חייבין בקטן שאינו צריך לאמו.
ואסיקנא קטן שאינו [צריך] לאמו כגון שנפנה ואין אמו מקנחתו או ניעור ואינו קורא אימא אימא ב' פעמים ואפי' קטן שהגיע לחינוך מדרבנן הוא דמחייב ליה אי הכי כל האזרח למאי אתא ואמרי' לר' אליעזר מיבעי ליה לגר שנתגייר בחולו של מועד שחייב

לעשות סוכה ולישב בה וכן קטן שהגדיל ולרבנן מבעי להו כל האזרח מלמד שכל ישראל ראויין ליישב בסוכה אחת ומפורשין דברי ר' אליעזר ורבנן למעלה כך:

דף כט.

מתני' כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע יש לו כלים נאים ומצעים נאות מעלן בסוכה אוכל ושותה בסוכה ומשנן בסוכה ואוקימנא למגרס ולעיוני בסברא דצריך קבע בסוכה וכן מקרא ומשנה אבל תנויי לארהוטי לישנא דגמרא בר ממטללתא ולא חיישינן כי הא דרבא בהדי רמי כי הוו קיימי מקמי רב חסדא הוו מרהטי לישנא דגמ' והדר יתבי ומעייני בסברא. אמר רבא מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא. שרגא. שרי בסוכה גדולה בסוכה קטנה חוץ לסוכה.

ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות כו' תנא משתסרח המקפה של גריסין. וכן אי הוה נשיב זיקא וקא מייתי ציבי באפיה מותר לפנות:

ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד ופסקו גשמים אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור ויעלה עמוד השחר:

ירושלמי לא סוף דבר שתסרח מקפת גריסין אלא אפי' מקפת כל דבר. תני כשם שמפנין מפני הגשמים כך מפנים מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל ור' אליעזר היו נכנסין ויוצאין כל הלילה חד מתלמידיהון דר' מנא הורי לחד מן קרובוהי דנשיא יצא אין מטריחין אותו לחזור ולא שמע הא דרבן גמליאל ור' אליעזר:

פיסקא לעבד שבא למזוג כוס ושפך הקיתון לפניו.

תנא אמר לו אי אפשי בשמושך. תני מפני ד' דברים בעלי בתים לוקין ונמסרין למלכות. על שמשהין בידם שטרות פרועין. ושמלוין ברבית. ושפוסקין צדקה ואינן נותנין. ושספק בידו למחות ואינו מוחה.

בזמן שמאורות לוקין סימן רע לעובדי כוכבים מלה"ד למלך שעשה סעודה.

בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים [וכו'] שהאומות מונין לחמה. לבנה לוקה סימן רע לשונאי ישראל. שישראל מונין ללבנה. לקו במזרח סימן רע לבני מזרח. במערב לבני מערב. באמצע לכל העולם. לקה כמין דם חרב בא לעולם.

כמין שק רעב בא לעולם. לקה בכניסתו פורענות שוהה לבוא. ביציאתו פורענות ממהרת לבוא. וי"א חילוף. ובזמן שעושין רצון מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר ומאותות השמים אל תחתו וגו' עובדי כוכבים יחתו ולא ישראל יחתו:

ת"ר בשביל ד' דברים חמה לוקה על אב ב"ד שמת ולא נספד כהלכה. ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה. ועל משכב זכור. ועל ב' אחים שנשפך דמן כאחת. ועל ד' דברים מאורות לוקין על כותבי פלסטר.
ועל מעידי שקר.

דף כט:

ועל מגדלי בהמה גסה. ועל קוצצי אילנות טובות. ועל ד' דברים ממון בעלי בתים יורד לטמיון על עושקי שכר שכיר.
ועל כובש שכר שכיר. ועל פורק עול מצוארו ונותנו בצואר חבירו וגסות הרוח כנגד כולן. ופשוטין הן:
הדרן עלך הישן.
לולב הגזול והיבש כו'. ואוקימנא היבש משום דבעינן הדר וליכא. גזול נמי ביו"ט ראשון כתיב לכם והאי לאו שלכם. ובשאר הימים נמי לפני יאוש דהא אינו שלכם.

דף ל.

לאחר יאוש משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה שנאמר כי אני ה' אוהב וגו'.
אתמר נמי א"ר אסי יבש פסול לפי שאינו הדר. גזול פסול משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. ור' יצחק פליג ואמר הני מילי ביו"ט ראשון. אבל משני ואילך מתוך שיוצא בלולב שאול יוצא נמי בגזול אחר יאוש. מיתיבי על ר' יצחק ממתני' דקתני לולב הגזול והיבש פסול ודייקינן מינה גזול פסול הא שאול כשר.
ושאול כשר לא משכחת ביו"ט ראשון דהא בהדיא כתיב לכם למעוטי אפי' השאול אלא משני ואילך השאול כשר. ואפי' הכי גזול פסול. ומשני רב אשי.
מתני' לעולם ביום ראשון ואיצטריך סד"א שאול ודאי לאו דידיה. אלא גם גזול אימא סתם גזילה יאוש בעלים היא וקנה ביאוש ודידיה הוא קמ"ל דלא כדא"ר חייא לאונכרי פי' כגון בית של נשיא הממונה בצרכיו וכיוצא בנשיא אנשים חשובין הממונין בצרכיהן נקראין כן אמר להו כי זבניתו אסא ליגזו אינהו אסא כי היכי דליהוי יאוש בידיהו דנכרים ושינוי רשות בידייכו.
דעכו"ם גזלני נינהו.

דף ל:

וקרקע אינה נגזלת.

ואוקימנא בהושענא דאונכרי גופייהו. אבל בהושענא דבעלי בתים אפי' היא גזולה אפי' גזולה אונכרי גופייהו כשירה כו'.
ואסיקנא לולב אין צריך אגד. ואפי' מאן דסבר דצריך אגד. [כיון] דאי שרי ליה חוזר לכמות שהיה. אינו שינוי דקי"ל שינוי החוזר לברייתו אינו שינוי ושינוי השם אינו שינוי דמעיקרא נמי אסא דהושענא קרו ליה:

דף לא.

אסיקנא מחלוקת ר' אליעזר וחכמים בסוכה גזולה בתוקף חבירו והוציאו מסוכתו ר' אליעזר פוסל וחכמים מכשירין.
אבל גזל עצים וסיכך בהן אין לו אלא דמי עצים בלבד. פי' פעיתא צעקנית.
אמר רבינא גזל כשורא וסיכך בה עבדו רבנן תקנתא בה כדתנן במס' גיטין מריש הגזול שבנאו בבנין שנוטל דמיו מפני תקנת השבים ואי חבריה בטינא כלומר קבעה בטיט להיותה שם אין מחייבין אותו להסירה ולהחזירה אלא נותן את דמיו ודיו. תנא אין אדם יוצא י"ח בלולבו של חבירו ביו"ט ראשון אא"כ נותנו לו במתנה גמורה. ומעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה ולא היה להם לולב. לקח רבן גמליאל לולב באלף זוז זהב. וכיון שיצא בו נתנו במתנה גמורה לחבירו וחבירו לחבירו כו'.
תנא יבש פסול ור' יהודה מכשיר. אוקמה רבא מחלוקת ר' יהודה ורבנן בלולב. דר' יהודה מכשיר ביבש ולא בעי הדר בלולב. והא דקתני אין אוגדין את הלולב אלא במינו לאו משום דבעי הדר בלולב אלא משום דר' יהודה סבר לולב צריך אגד ואי אגיד ליה במין אחר זולתי מין הלולב הוו להו ה' מינין לפיכך תני אין אוגדין את הלולב אלא במינו ואפי' סיב וכיוצא בו שהוא ממיני דקל כשר לאגד בו. והא דתניא (וכמן) כמישין כשירין יבישין פסולין.

דף לא:

ר' יהודה אומר אף יבישין כשירין בשאר מיני לולב בלבד אבל באתרוג אפי' ר' יהודה מודי דבעינן הדר והיבש פסול.
אמר מר ארבעת מינין שבלולב כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן פשיטא מהו דתימא הואיל ואמרו לולב [בין] אגוד ובין שאינו אגוד כשר הלכך לא צריך אגד והאי יתירא דמוסיף על אילן הארבעה לחודיה קאי. ולא מיפסיל ביה קמ"ל דפסיל. אין מוסיפין עליהן ואין פוחתין מהן.

לא מצא אתרוג לא יביא פריש ולא רמון ולא דבר אחר פשיטא דאתרוג בעינן כדקי"ל דאתרוג הוא פרי עץ הדר שכתוב איצטריך מהו דתימא לא מצא אתרוג מייתי דבר אחר כי היכי דלא לישתכח תורת אתרוג קמ"ל דלא. מ"ט חיישינן דלמא אתי למיסרך. ואע"ג דאיתיה לאתרוג מייתי דבר אחר אמרי האי כי האי זה פוטר וזה פוטר ונפיק מיניה חורבא הלכך אסור דבר אחר זולתי אתרוג. איני דר' יהודה בעי הדר באתרוג. והתניא בהדיא אתרוג יבש פסול ור"י מכשיר תיובתא דרבא תיובתא. ואסיקנא האי דפסיל ר' יהודה בהירוק ככרתי ובקטן שהוא כאגוז לאו משום דבעי הדר אלא משום דלא גמר פירא. והאי דבעי ר' יהודה באתרוג גדול כדי שיאחוז שניהן האתרוג והלולב בידו אחת לאו משום דבעי הדר אלא משום דאית ליה הא דרבא דאמר לולב בימין ואתרוג בשמאל זמנין דשקיל לולב בשמאל ובעי לאהדורי לימין ואם האתרוג גדול מזה השיעור דלמא בעידנא דמחליף ליה משמאליה לימיניה נפיל מידיה ומפגם ואתי לאיפסולי. לפיכך מצריך להיות שיעור נטילת שניהם בידו אחת. והאי דכתי' באורייתא הדר דריש ביה ר' יהודה פירי הדר באילנו משנה לשנה ומאי ניהו אתרוג. ירושלמי היבש פסול דכתיב לא המתים וגו' תני בשם ר' יהודה היבש כשר שהרי בכרכי הים מורישין לולב לבניהן. אמרו לו אין למידין מן הדחק.

דף לב.

בעון קומי ר' בון מה בין קטום ליבש הצוציתו. אמר להן זה הדר וזה אינו הדר. של אשירה אוקימנא באשירה דמשה דלשריפה קאי אבל שאר אשירות לא יטול ואם נטל כשר. נקטם ראשו פסול. אבל אם נסדק ולא נפרד כשר. והאי דתניא סדוק פסול דעביד כי המנק. המנק בלשון ערבי לבד אשיין וזה צורתו &&& עקום בין מלפניו בין מצדדיו פסול ואינו כשר אלא אם עקמומיתו מאחריו דהיינו (בלבד) [ברייתו] וכן הלכה:

תניא לולב כפוף כווץ חרות פסול. אבל דומה לחרות כגון שנפרדו עליו כשר הוא.

אמר רבא לולב העולה בחד הוצא. כלומר אין הוצין עולין מזה הצד ומזה הצד. בעל מום הוא ופסול.

נפרצו עליו פסול שנתרו מן השדרה ואין הן תלויין בה. דעביד כי חופיא. פי' ההוצין שבשדרה כשנחתכין מן השדרה נקראין חופיא כדגרסי' בהגוזל קמא. הוצין ועבדינהו חופיא והוא כעין שבירה מעין פרצה. נפרדו שנפרדו ההוצין כעין פתיחת החריות דלא ניתק אחד מחבירו כשר. הלא תראה ששנינו אם היה פרוד יכפתנו מכלל שהפרוד אין בו אלא כעין פתיחת הוצין בלבד:

אריב"ל נחלקה התיומת. פי' שבראש הלולב נעשה כמי שניטלה ופסול. פי' תיומת גבא דהוצא דמתיים להו לשני צידי העלה ומשוי להו חד כי כל אחת כפולה לשנים ותאומה מגבה אם נפרדו ההוצין זה מזה ועמד כל אחד כשהוא כפול לשנים והתיומת שלהן קיימת כשר. ואם נחלקה התיומת שלהן הרי הן כאילו נפרצו עליו ופסול:

דף לב:

כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר. אמר רב יהודה אמר שמואל שיעור הדס וערבה ג' ולולב ד' כדי שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח. ואקשינן ממתני' כל לולב שיש בו ג' טפחים כו'.

ומתרצינן אימא וכדי לנענע בו כשר מר כדאית ליה ומר כדאית ליה:

גופא שיעור הדס וערבה ג' טפחים. ולולב ד'. ר"ט אומר באמה בת ה' טפחים. אמר רב הונא שרי ליה מריה לר"ט השתא עבות ג"ט שהן חצי אמה לא משכחינן. באמה בת ה' טפחים מאלו הטפחים הגדולים שהן הג' טפחים חצי אמה וג' חומשי טפח. מי משכחינן באמה בת ה'. הא דרב דימי דאמר באמה בת ו' טפחים עשה אותה. כלומר חלוק הטפח הששי של ה' טפחים אחד חומש.

ואמר שמואל הלכה כר' טרפון דאמר באמה בת ה'. ושנינן לא דק. אמר ג' ושיעורו יתר. ומתמהינן אימור דאמרינן דלא דק לחומרא. אבל זה לקולא הוא. כי החובה ג' טפחים וג' חומשי טפח כר' טרפון והוא אמר שיעור הדס וערבה ג' טפחים כחכמים. ומתרצינן לה כדרבא דאמר אמה בת ה' עשה אותה ו'. פי' אמה. כשאמר ת"ק שיעור הדס וערבה ג' השיב ר' טרפון באמה בת ה' טפחים אתה אומר. אינם אלא ג' באמה של ו' טפחים כמה הוו להו לר"ט ג' טפחים באמה בת ו' שהן חצי אמה ולחכמים באלו הטפחים שיעור חצי אמה ג' טפחים וג' חומשין הכא אמר שמואל הלכה כר' טרפון דאמר ג' שהן חצי אמה. והתם אמר שיעור הדס וערבה ג' כרבנן דאמר ג' באמה בת ה' טפחים שהן חצי אמה וג' חומשין. ושנינן היינו דלא דק שאמר ג' וג' חומשין. והא הלכה היא ג' בלבד וזהו לחומרא לא דק:

ת"ר ענף עץ. עץ שענפיו חופין את עצו הוי אומר זה הדס כו':

ת"ר קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת זהו הדס. ר' אליעזר בן יעקב אומר עץ עבות. עץ שטעם עצו ופריו שוין. ואיזה. זה הדס.

תנא עבות כשר ושאינו עבות פסול.

היכי דמי עבות. אמר רב יהודה כגון דקאי תלתא תלתא טרפי בחד קינא. ורב הונא אמר אפי' תרתי וחד. רב אחא בריה דרב' מחזר אתרי וחד. הואיל ונפק מפומיה דרב כהנא א"ל מר בר אמי לרב אשי אבא האי דקאי תרי וחד הדס שוטה קרי ליה ולא הוה מכשריה ללולב כדאשכחן בעזרא דכתיב הדס וכתיב עבות. ואמר רב חסדא הדס [שוטה] לסוכה ועץ עבות ללולב:

ת"ר נשרו רוב עליו נשתיירו בו מיעוט כשר ובלבד שתהא עבותו קיימת.

דף לג.

פירשה אביי באסא מצראה שעליו צרין וקיימי ז' בקינה ונתרי ד' מינייהו דאינון רובא ונשתיירו תלתא כיון דקרינן ביה עבות כשרה. ואע"ג דאינון מיעוטא. פשיטא סד"א כיון דקרו ליה אסא מצראה שם לווי הוה קמ"ל עץ עבות אמר רחמנא מ"מ:

ירושלמי תני הדס והערבה ג' ולולב ד' כרב דימי דאמר באמה בת ה' דברי ר' טרפון וחכ"א באמה בת ו'. על דעתיה דר' טרפון פושכין רברבין על דעתיה דרבנן פושכין דקיקין לולב טפח שדרו של לולב צריך להיות היוצא מן ההדס טפח שילייא טפח. (זה מצאתי בצד הדף. המעתיק) (השיב אביי במרירתא דאגמא. ואמר [לעיל (יג.)] כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה ובאתה תורה והקפידה עליו זהו שם לווי. סבר אביי שאין עליך לדוק בדוקיא הזו אלא בדברים שנשתנו שמותן קודם מתן תורה ובאתה תורה והקפידה עליו ונקרא בפי' בתורה כשם השני שנשתנה אליו ולא נקרא בשם הראשון כגון זה חוששין לשם לווי ואין כשר אלא שנקרא סתם. ודברים שנשתנה שמן אין אנו יודעים אותן אלא זה רבותינו הודיעונו שלא נשתנו שמן. ובשמועה באלו טריפות [ד' סב.] בתורין של רחבה):

ת"ר יבשו רוב עליו ונשתיירו בו לחים כשר. אמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד נקטם ראשו של הדס פסול.

עלתה בו תמרה כשר. עלתה ביו"ט מאי. ואמרינן מאי קמיבעיא ליה יש דיחוי אצל מצות או לא. דאם נראה ונדחה ונראה כיון שנדחה נדחה. או דילמא כיון שחזר ונראה כשר דהא חזר לכשירותו.

ואמרינן תפשוט ליה מהא דרב פפא דאמר זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות. ואמרינן היא גופא מיבעיא ליה הא דרב פפא פשיטא ליה דאין דיחוי אצל מצות ל"ש לקולא ול"ש לחומרא.

או דילמא לחומרא פשיטא ליה לקולא מספקא ליה. ואתינן למיפשטה מהא דתניא עבר וליקט הענבים מן ההדס פסול.

דברי ר' שמעון בן צדוק וחכמים מכשירין.
ואסיקנא לא דכ"ע אין דיחוי אצל מצות ולולב צריך אגד ובמילף לולב מסוכה פליגי כו'.
עד והכא בלולב צריך אגד. ובפלוגתא דהני תנאי דתניא לולב בין אגוד בין שאינו אגוד כשר. ר' יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול. ואסיקנא כמאן אזלא הא דתניא לולב צריך לאגדו לא אגדו כשר. אי כר' יהודה כי לא אגדו אמאי כשר.

דף לג:

ואי כרבנן מאי מצוה לעולם כרבנן. ומצוה משום זה אלי ואנוהו:
פיסקא או שהיו ענביו. פי' פירותיו מרובות מעליו פסול. ואוקימנא בענביו שחורות או אדומות. אבל אם היו ירוקות מינא דהדס אינון וכשר.
אם מיעטן לאלו הענבים כשר. דמעטינהו אימת אי מיקמי דלוגדיה פשיטא. אלא בתר דאגדיה. ש"מ דיחוי מעיקרא אינו דיחוי.
לעולם בתר דאגדיה ולולב אין צריך אגד. ואגד מערב יו"ט הזמנה היא והזמנה לאו מילתא היא:
פיס' אין ממעטין [ביו"ט] הא עבר ומיעטן כשר. ואוקימנ' בדאשחור אלו הענבים מעיו"ט. וש"מ דיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי ולא מוקמינן לה בדאשחור ביו"ט ונראה ונדחה חוזר ונראה לא מיבעיא לן:
ת"ר אין ממעטין ביו"ט משום ר' אליעזר ב"ר שמעון אמרו ממעטין כגון שמלקטן לאכילה. ומשום הכי לא אמרינן מתקן מנא הוא וסבר ליה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר.
והוא דאית ליה הושענא אחריתי. ואי לא אמרינן איערומי קא מערים:
תנא הותר אגודו ביו"ט אוגדו כמין אגודה של ירק. פי' שוזר ב' קצות של הוצא ונועצן בהושענא עצמה כדי שלא יתפרדו וכן דרך אוגדי ירק ואמאי לא עניב ליה עניבה שהיא חצי קשר משום דהאי תנא סבר ליה כוותיה דר' יהודה בחדא דעניבה קשירה היא. ובלולב צריך אגד פליג עליה:
מתני' ערבה גזולה ויבישה פסולה כו'.
ת"ר ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל ושל הרים מנין ת"ל ערבי מכל מקום:

דף לד.

אבא שאול אומר ערבי שתים אחת ללולב ואחת למקדש.

ולרבנן הלכתא גמירי לה עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלמ"מ. תניא אידך ערבי [נחל] פרט לצפצפה שגדילה בין ההרים:
ת"ר איזהו ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק זו היא ערבה. איזוהי צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל זו היא צפצפה. ואם היא מין ערבה שקוראין אותה חילפא גילא דומה למגל כשר. דומה למסר פסול.
ואסיקנא חילפי [גילא] היא ערבה שתיהן מין ערבות הן. מיהו חילפא היא הדס רע. כדגרסינן בנגמר הדין [דף מ"ד ע"א] אסא קאי בחילפא אסא שמיה ואסא קרו לה מכלל שהחילפא הדס רע הוא וכן שופר (וחצוצרות) [הוא חצוצרות] ופתורא היא פתורתא.
אמר אביי אף אני אומר בי הובלילא היא בי כסי ובי כסי היא בי הובלילא למאי נפקא מינה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות בין אם יאמר לך בי הובלילא נמצא [בין אם בבי כסי בעובי בית הכוסות הוא].

דף לד:

וכן שטר שכתוב בו בורסיף היא בבל:
מתני' ערבה כמושה ונשרו מקצת עליה ושל בעל כשרה.
חלוקת ר' ישמעאל ור' טרפון במשנתנו. ר' ישמעאל אומר ג' הדסין ואפי' ב' קטומין ואחד שאינו קטום. ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומין.
אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון ואזדא שמואל לטעמיה דאמר להנהו דמזבני אסא אשוו זבינייכו כלומר החישו ומכרו בזול לא תדקדקו על הקונים הרבה דאי לא דרישנא לכו הלכה כר' טרפון דקי"ל כוותיה. אלא משום מצוה בעינא שלימין:
ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה שנא' ולקחתם לכם שתהא לקיחה תמה:
ירושלמי רב הונא בשם רב יוסף טעמא דרב הונא דמאי מדבריהם ושאר הימים מדבריהם מה דמאי אין מברכין אף שאר הימים אין מברכין:
[מתני'] אתרוג הגזול כו':

דף לה.

ת"ר פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה. הוי אומר זה אתרוג.
ואימא פלפלין ללמד שהפלפלין חייבין בערלה. ואסיקנא הדר באילנו משנה לשנה הוי אומר זה אתרוג.
של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה.

של ערלה פסול מ"ט. פליגי בה ר' חייא בר אבא ור' אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה ולא חיישינן לדין ממון. וחד אמר בעינן נמי שיהא בה דין ממון מאי בינייהו איכא בינייהו אתרוג של מעשר שני בירושלים.

ואליבא דר' מאיר דאמר במסכת קדושין מעשר שני ממון גבוה הוא. למ"ד בערלה פסול לפי שאין לו בה היתר אכילה באתרוג של מעשר שני בירושלים כשר שהרי יש לו בה היתר אכילה. למ"ד איסור הערלה לפי שאין בו דין ממון דא"ר אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם יוצא י"ח ביו"ט.

לדברי חכמים אדם יוצא בו ביו"ט. תסתיים:

גופא א"ר אסי אתרוג של מעשר שני לדברי ר' מאיר אין אדם כו'. וכן מצה וכן עיסה. ואתקפא עליה בשלמא עיסה כתיב עריסותיכם.

ואתרוג נמי כתיב לכם משלכם. דבעינן ממונכם ומעשר שני לדברי ר' מאיר ממון גבוה הוא. אלא מצה מי כתיב מצתכם.

דף לה:

ושנינן יליף לחם לחם מעסה של מעשר שני [מה עיסה של מע"ש] לא שנאמר עריסותיכם. אף מצת מעשר שני לא. לימא מסייע ליה עיסת מעשר שני פטורה מן החלה. וחכמים אומרים חייבת בחלה. וכי היכי דפליגי בעיסה הכי נמי פליגי במצה ובאתרוג.

ודחינן דלמא שאני עיסה דכתיב תרי זימני עריסותיכם אבל הני לא.

אתרוג של תרומה טמאה פסול. לפי שאין בו היתר אכילה.

ושל תרומה טהורה לא יטול. פליגי בה ר' אמי ור' אסי. חד אמר מפני שמכשירה כלומר משוי לה מנא. וחד אמר מפני שמפסידה בשימוש הידים.

איכא בינייהו כגון שקרא עליה שם תרומה חוץ מקליפתה. מ"ד מפני שמפסידה בשימוש הידים הנה קליפה הפנימית אינה נפסדת וכשר. ומ"ד מפני שמכשירה הרי מכשירה ופסול.

ואם נטל כשר.

ושל דמאי ב"ה מכשירין דאית ביה היתר אכילה. דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה. דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא [דמאי] ושל מעשר שני בירושלים לא יטול.

למ"ד שמכשירה הרי מכשירה. למ"ד שמפסידה הרי מפסידה ואם נטל כשר.

למ"ד לפי שאין לו בה היתר אכילה דברי הכל היא. למ"ד לפי שאין לו בה דין ממון רבנן היא:

מתני' עלתה חזזית על רובו פסול. אוקימנא בין במקום אחד בין במקומות הרבה. אם תצטרף מכל מקומות שיש בו החזזיות נמצאו רוב אתרוג חזית ופסול. עלתה חזזית על מיעוטו כשר. ואוקימנא במקום אחד אבל בב' ובג' מקומות הוה ליה כמנומר ופסול. ובחוטמו אפי' לא עלתה בו חזזית אלא במשהו פסול.

ניטלה פטמתו. חוטמו של אתרוג ושושנתו דגרסינן בירושלמי פיקא נקלף. אוקימנא בשנקלף כולו. כלומר נפשטה קליפתה החיצונה כולו פסול. אבל נקלף מקצתו ונשתייר מקצתו כשר. כדרבא דאמר רבא האי אתרוג דאגליד כאהינא סומקא.

דף לו.

פי' האתרוג שנקלף עורו במקצת כמו פני תמרה. אדומין כשירה. וגרסי' נמי באלו טרפות. הגלודה ר' מאיר מכשיר וחכמים פוסלין שנקלף עורה כאהינא סומקא. והני מילי כולה. אבל נשתייר מקצת מציל בגלודה.

ניקב נקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר בעי רבא נולדו בו באתרוג סימני טריפה כגון שנשפך כקיתון [מהו] ואמרינן ת"ש אתרוג תפוח סרוח פסול מאי לאו תפוח מבחוץ וסרוח מבפנים וקתני פסול.

ודחינן לא אידי ואידי מבחוץ ולא קשיא הא דאיתפח ואח"כ סרח. והא דסרח ואח"כ איתפח ולא איפשטא. ניטלה פיטמתה. נראין הדברים שהוא דד של חוטם. כפיטמא של דד כדתניא פיטמא של רמון. אבל הא דתני ר' יצחק ניטלה בוכנתו והוא קצה העץ הנתון באתרוג כגון בוכנא. דגרסי' בשחיטת חולין האי בוכנא דשף מדוכתיה טריפה. ושם המדוך בוכנא כדגרסינן (בחולין נ"ב) בוכנא ואסיתא ובאתרוג העץ שהוא תלוי בו באילן הוא כמין בוכנא. ובעיקר האתרוג חקוק כמו אסיתא והעץ נתון בה וקי"ל שאם נעקרה בוכנא מן האסיתא חיישינן שמא ניטל מגופו של אתרוג עמה וחסר האתרוג ופסול. אבל אם הבוכנא באתרוג קיימת בתוך האסיתא ונחתך העץ למעלה הימנה כשר שהרי העיקר קיים וזהו ניטל עוקצו כשר.

אתרוג כושי פסול. אוקמה אביי דומה לאדם כושי פסול אבל אתרוג כושי כשר ורבא אוקמה בא"י שנו שאתרוג כושי פסול.

אתרוג הבוסר כדכתיב אבות אכלו בוסר. ר"ע פוסל וחכמים מכשירין. והלכתא כחכמים. ור' שמעון דפטר את האתרוגין בקוטנן מן המעשר כשיטת ר' עקיבא אמרה.

דף לו:

גידלו בדפוס. אוקימנא אפי' עשאו דפי דפי כגון כף מרובע. אם הוא כברייתו כשר ואינו פסול אלא אם עשאו כמין בריה אחרת:
איתמר אתרוג שנקבוהו עכברים אמר רב אין זה הדר כלומר פסול הוא ואקשינן והא ר' חנינא מטבל ביה ונפיק ביה. היה חותך חתיכה מן האתרוג ואוכלה והיה יוצא י"ח בנשאר ואע"פ שחתך ממנו. לר' חנינא קשיא מתני' דתנן ניקב וחסר כל שהוא פסול. ושנינן אליבא דר' חנינא מתני' דקתני חסר כל שהוא פסול ביו"ט ראשון שהוא מן התורה. ור' חנינא כי הוה מטבל ביה ונפיק ביה בשאר הימים זולתי היום הראשון. אלא לרב הא דר' חנינא קשיא ליה. ושנינן לא פסיל רב אלא בנקיבת עכברים דמאיס אבל נקיבת בן אדם לא פסיל. וא"ד אתרוג שנקבוהו עכברים. אמר רב אין זה הדר. פי' בתימה כלומר הדר הוא זה וכשר. דר' חנינא מטבל ביה ונפיק אלא מתני' דקתני חסר כל שהוא פסול קשיא עלייהו ושנינן מתני' ביום ראשון. דרב ור' חנינא בשאר הימים. וקי"ל כוותייהו:
מתני' שיעור אתרוג קטן ר"מ אומר כאגוז.
ר' יהודה אומר כביצה.
ובגדול כדי שיאחוז שתיהן בידו אחת. פי' כדי שיאחז האתרוג ועמו לולב בידו אחת. ואם הוא האתרוג גדול שאין ידו יכולה להחזיק עם הלולב בבת אחת פסול האתרוג. ור' יוסי אמר אפי' בב' ידיו. והלכתא כר' יוסי. ולא עוד אלא דהא ר' עקיבא קאי כוותיה. וכן חלוקין באבני בית הכסא. דתניא ובשבת מותר להכניס ג' אבנים מקורזלות בבית הכסא. וכמה שיעורן ר' מאיר אומר כאגוז. ר' יהודה אומר כביצה וקיי"ל כר' יהודה:
מתני' אין אוגדין את הלולב אלא במינו כו'.
אוקמא רבא בסיב ועיקרא דדיקלא מין לולב הן ומותר לאגוד בהן דדייק מדתנן מסככין בנסרין דברי ר' יהודה.
ותניא ר' יהודה אומר סוכה אינה נוהגת אלא בד' מינין שבלולב.

דף לז.

ש"מ נסרין של דקל מין לולב הן. ואסיקנא נמי ארז מין הדס הוא.
ר' מאיר אומר אפי' במשיחה אוגדין. תניא אמר ר' מאיר מעשה ביקירי ירושלים שהיו אוגדין אותו בגימוניות של זהב אמרו לו במינו היו אוגדין אותו מלמטה.

אמר רבה למגדלי הושענא דבי ריש גלותא שיירו בלולב בית יד. כלומר קצה הלולב הנאגד עם ההדס הניחוהו בלא אגד כי היכי דלא ליהוי חציצה רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ מין במינו הוא.
אמר רבה לא לינקוט איניש לוליבא בסודרא דבעינא [לקיחה תמה] וליכא. רבא אמר לקיחה [ע"י דבר אחר] שמיה לקיחה מהא דתנן בפרה פי"ב האזוב הקצר מספקו בחוט או בכוש טובל ומעלה ואוחז באזוב ומזה. ר' יהודה ור"ש אומרים כשם שהזיה באזוב כך טבילה באזוב. פי' אליבא דת"ק דפליג עלייהו אמאי קא שרי ולקח אזוב וטבל במים כתיב כו' וזה לא לקח אלא בחוט ובכוש שטוות בו הנשים נקרא כוש אלא ש"מ לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ודחינן דלמא שאני חוט וכוש דכיון דחבריה לאזוב כאזוב דמי ולא דמי לסודר דלא חבריה ללולב אלא מהא דתנן בפרה פ"ו נפל הקידוש משפופרת על השוקת פסול ודייקינן מינה טעמא דנפל הא הפילו הוא מן השפופרת בכוונה לשוקת כשר.

דף לז:

ואמאי ולקחו לטמא וגו' אלא ש"מ לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה.
אמר רבה לא לידוע אינש כלומר לא ינעוץ לולב בהושענא דלמא ניתרי טרפי דהושענא בנעיצה זו וחוצצין בין הלולב ובין הושענא. רבא אמר מין במינו אינו חוצץ וכן אמר רבה לא יחתוך אדם קנה הלולב היוצא מתחת ההדס אחר שאגדו שמא ישארו מן ההוצין שנחתך עיקרן בכלל אותן שהיו יוצא מן ההדס ונשארו ההוצין בלא עיקר וחוצצין.
רבא אמר מין במינו אינו חוצץ.
הדס של מצוה שהוא עם הלולב מוקצה הוא ואסור להריח בו אבל האתרוג מותר להריח בו כי לא הקצהו אלא מן אכילה.
וכן הדס במחובר אסור להריח בו גזירה שמא יתלוש. אתרוג מותר דלא אתי למתלש דלאכילה עביד ולאכול מיניה הא לא שרית ליה.
אמר רבה לולב בימין שהוא ג' מצות בהדדי ועליה מברכין הואיל ומינו של לולב גבוה מכולן. אתרוג בשמאל שהוא חד מצוה. כיון ששנינו לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו. אמרנו ובהיכן היו מנענעין בהודו לה' תחלה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא. ונענוע זה זולתי מוליך ומביא מעלה ומוריד ששנינו במנחות בענין שתי הלחם וכבשי עצרת. ואמר רבה התם וכן בלולב. אלא צריך לנענע בהולכה ובהובאה בג' פעמים זולתי מוליך ומביא מעלה ומוריד. וכן קבלנו מרבינו האי זצ"ל. והעמדנו עיקר דבר זה מתלמוד א"י.

דגרסינן התם רב חייא בר אשי בשם רב נוטל לולב ומנענע שופר ותוקע וכשמגיע זמן ק"ש קורא ומתפלל. תני צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר. ר' זעירא בעי הכן חד והכן חד או הכן והכן חד. פי' כבר אמרנו צריך לנענע ג"פ. בעי ר' זירא ההולכה תחשב פעם אחת וההבאה פעם אחת או [הולכה] והובאה פעם אחת נחשבם וצריך להוליך ולהביא ג"פ. תמן תנינן (בפרה) [בנדה] פ ט בענין ז' סממנים מעבירין על הכתם וצריך לכסכס על כאו"א ג"פ. ז' זעירא בעי הכין חד והכן חד או הכן והכן חד ולא איפשטא. וכיון דלא איפשטא עבדינן לחומרא ג"פ הולכה והבאה כאו"א ג"פ.

דף לח.

פי' כסכוס כמו לכסכוסי קרמי [במו"ק דף י' ע"ב] והוא כמו חיכוך ובעיא דר' ירמי' התם במס' נדה ולא איפשיטא ועלתה בתיקו:

מתני' מי שבא בדרך ואין בידו לולב כשיכנס לביתו נוטלו על שלחנו וכו'. אלמא מפסיק סעודתו ונוטלו ואוכל. איני והתנן בשבת פ"א לא יכנוס לאכול סמוך למנחה עד שיתפלל וקתני אם התחילו אין מפסיקין. ושנינן אי איכא שהות ביום כדי לאכול ולגמור סעודתו ואח"כ מתפלל אינו מפסיק. ואם אין שהות ביום מפסיק.

ומתני' בדליכא שהות ביום. ואתא רבא ושני שנויא אחרינא ואמר לא שני לן בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן. הלא בהדיא שנינן מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. הלכך לולב דמדאורייתא מפסיק. תפלה דמדרבנן לא מפסיק. אלא מתני' היא גופא קשיא קתני כשנכנס לביתו נוטלו על שלחנו אלמא מפסיק והדר תני לא נטל שחרית יטול בין הערבים אלמא לא מפסיק בשחרית. ומשני רב אשי לא שווי לולב לתפלה. ואמר לכתחלה איבעי ליה לאפסוקי ואי לא מפסיק יטול כל היום.

אי הכי קשיא הכא קתני יטול על שלחנו אלמא מפסיק. והתם קתני ואם התחילו אין מפסיקין (לכתחלה לא).

לעולם כדאמרינן הא דאיכא שהות ביום אין מפסיקין. ואי ליכא שהות ביום מפסיקין ומתני' נמי הכי קתני אין שהות ביום יטול על שלחנו אלמא מפסיק. ואם יש שהות ביום אינו מפסיק שאם נטל שחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב. ושינויא הא דלולב דאורייתא ותפלה דרבנן לא מצית אמרת מדקתני מי שבא בדרך אלמא מתני' דבשאר הימים דמדרבנן היא.

דאי ס"ד ביו"ט ראשון שהוא מן התורה כדכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'. מי שרי לסגויי באורחא אלא ש"מ דמדרבנן בשאר הימים נינהו:

מתני' מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרים כו'.

דף לח:

אמר רבא הלכתא גיברתתא איכא למגמר מן ההלל. הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה. הוא אומר הללו עבדי ה' והן אומרים הללויה. מכאן שאם שהיה גדול מקרא ההלל. אמרו אחריו הללויה. הוא אומר הודו לה'. [והן אומרים הודו לה'] מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים.
הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והן אומרים אנא ה' הושיעה נא. מכאן שאם היה קטן מקרא אותו עונה אחריו מה שהוא אומר.
הוא אומר אנא ה' הצליחה נא. והן אומרים אנא ה' הצליחה נא. מכאן שאם בא לכפול כופל. הוא אומר ברוך הבא והן אומרים בשם ה' מכאן לשומע כעונה. א"ר חייא חכימיא וסופריא ודרשיא ורישי עמא אמרי שמע ולא ענה יצא שומע כעונה. מהכא דכתיב את כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה. וכי מלך יהודה קראם והלא שפן קראם אלא מכאן לשמוע כעונה.
אמר רבא לא לימא אינש ברוך הבא והדר בשם ה' אלא לא יפסיק ביניהן:

דף לט.

וכן לא יאמר יהא שמיה רבה והדר מברך א"ל רב ספרא משה שפיר קאמרת אלא מיהו בתרוייהו הכא והתם חדא מלתא היא. ואסוקי מלתא לית לן בה:
מתני' מקום שנהגו לכפול יכפול. תנא רבי כופל בה דברים ר' אליעזר בן פרטא מוסיף. ואוקימנא מוסיף לכפול מאודך ולמטה.
לברך אחריו יברך הכל כמנהג המדינה. ואוקמה אביי לא שנו אלא לאחריו אבל לפניו מצוה. דקי"ל כל הברכות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. פי' כדכתיב וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי כלומר רץ אחימעץ והקדים את הכושי:
פיסקא הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה כו' לא רצה לתת לו אתרוג במתנה כו' מבליע לו דמי אתרוג בלולב. פי' אם היה שוה הלולב זוז ודאתרוג זוז נותן לו שני זוזים בלולב. ולוקח האתרוג בחנם. כי בפירוש לתת דמי פירות שביעית לע"ה אסור. והאתרוג שהוא פרי אסור בהנאה. אבל הלולב שהוא כמו עץ ואינו פרי הייתי אומר כי אין בו איסור. הא דאמרינן לקמן שהוא אסור לא משום דהוא לולב בן שנה ששית שנכנס בשביעית דתניא אין מוסרין פירות שביעית לע"ה יותר ממזון שלש סעודות ואם מסר אומר לו מעות הללו מחוללין כו'. פי' מזון ג' סעודות כדי מזונו ליום אחד ואפילו לשבת.

דף לט:

ואקשינן מזון ג' סעודות מן המופקרות ותו לא. ורמינהו הא דתנן בשביעית פ"ג הפיגם והירבונין השוטין וחלגלוגות והכוספר שבהרים והכרפס (שבגגות) [שבנהרות] והגרגיר שבאפר פטורין מן המעשר ונלקחין מכל אדם בשביעית ולא קתני ג' סעודות.
ופרקינן בכדי מן פי' כדי מזונותיו כלומר כדי שימכור אילו ויקנה בדמיהן פת כדי אכילתו ולא קשיא.
אי הכי שאין מוסרין לו בשביעית הוא שנכנס משנה ששית לשביעי' כי הוא חשוב מפירות שנה ששית לפיכך מותר. וא"ת אי הכי ליתני במתני' שגם האתרוג מותר. ונוקמה באתרוג בן ששית הנכנסת לשביעית לא מצית אמרת הכי דאפי' אתרוג בן ששית שנכנס לשביעית אסור דבתר לקיטה אזלינן ולא חיישינן לחנטתו של אתרוג.

דף מ.

דתניא נמנו וגמרו באושא אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית כבר פירשנו זה הענין כולו בר"ה לפיכך לא הוצרכנו להאריך בכאן. ומקשינן וכי לולב כפרי הוא דמוקמת לה בבן ששית שנכנס לשביעית עץ הוא ועץ אין בו קדושת שביעית דתנן עלי קנים ועלי גפנים שגבבן מן השדה ליקטן לאכילה יש בהן קדושת שביעית לעצים אין בהם משום קדושת [שביעית] ושנינן שאני התם דאמר קרא לכם ואמר קרא לאכלה. כלומר לא ניתנה לכם שביעית אלא לאכילה.
ובעינן [לכם] דומיא דלאכילה ודרך המאכל ללעוס ולבער המאכל בלעיסתו מתורת אוכל. וכיון שמגיע בחניכיו נהנה חכו מן המאכל בלעיסתו ונתבער אותו הפרי נמצאת הנאתו ועת ביעורו באין כאחד. וזהו פי' הנאתו וביעורו שוין וכל דבר שהנאתו וביעורו ביחד קדושה חלה עליו ואף על שאינו נאכל והוא שניתן ליהנות ממנו בדרך האכילה ששוה בכל אדם. יצאו העצים שהנאתן אחר ביעורן. כלומר אין הפת נאפת ואין התבשיל מתבשלת אלא אחר שריפת עצים. הנה ביעורן קודם להנאתן. לפיכך אין קדושה חלה על העצים ודחינן והאיכא עצים דמשחן. פי' משחן להתחמם כדכתיב ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו ומתרגמינן ולא שחין ליה כלומר שעושין מהן המדורה להתחמם שבעת הדלקתן הוא מתחמם בהן. נמצאת הנאתן ועת ביעורן ביחד ולמה אין קדושת שביעית חלה עליהן.
ודחי רבא סתם עצים להסקה הן עומדין. פי' עצים להסיקן תחת תבשילו ועל התנור לאפות בו את הפת עומדים לאפוקי לולב דלאו להסקה עומד והנאתו בעת ביעורו. לפיכך

יש בו קדושת שביעית ומשום דהוא בן ששית שנכנס לשביעית שרי לזבוני. וסתם עצים להסקה עומדים ואין מותרין בשביעית אלא משום הנאתן אחר ביעורן תנאי היא דתניא אין מוסרין פירות שביעית למשרה ולכביסה. פי' כגון פירות שמלבנין וכובסין בהן כגון הבורית וכיוצא בהן בשביעית אסור מהאי טעמא דכתיב לכם יהיה לאכלה בעינן לכם דומיא דלאכלה מה לאכלה בעת הנאתו מתבערין אף לכם בעינן להיות ביעורו בעת הנאתו שמתכבסין ומתלבנין אחר ביעורן ונמצאת הנאתן אחר ביעורן ואסור וכן העצים. ור' יוסי מתיר דייק לכם לכל צרכיכם.

דף מ:

ואפי' משרה וכביסה והא דכתיב לאכלה למעוטי מלוגמא ומרבה המשרה והכביסה להיתר שכל אדם צריכין להן וממעט המלוגמא שאינה צורך הבריאים אלא צורך החולים והבאת עצים נמי מלכם נפקא ולא בעי דומיא דלאכלה להיות דרך הנאתו וביעורו שוה א"ר אלעזר אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח ממש מתחללת בלא כלום אונאה [שנאמר בשנת היובל הזאת וגו' וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר ש"מ דקדושת יובל בעינא מקח וממכר ממש] ור' יוחנן אמר בין דרך מקח בין דרך חילול. כלומר אפי' אם יאמר הללו פירות שביעית יהו מחוללין על מעות הללו. הרי אלו מחוללין מ"ט דכתיב כי יובל היא קדש וגו' כקדש מה קדש אפי' דרך חילול אף שביעית כמותן ור' אלעזר האי מיבעי ליה לכדתניא כי יובל היא וגו'.

או מה קדש תופס את דמיו ונעשו אותן דמים קדש אף שביעית תופסת דמיה.

ותניא כוותיה כי יובל היא וגו'.

אי מה קודש תופס את דמיו ויוצא הקדש לחולין אף שביעית תופסת דמיה ויוצאין הפירות לחולין. ת"ל תהיה כל תבואתה לאכול בהווייתה תהא לעולם.

כיצד לקח בפירות שביעית בשר הבשר והפירות מתבערין בעיו"ט הראשון של פסח בשנה השביעית. ומפורש בפרק אחרון דמעשר שני לקח בבשר דגים יצא בשר נכנסו דגים לקח בדגים כו'.

הא כיצד אחרון אחרון נתפס. כלומר לקח בבשר דגים ובדגים יין וביין שמן השמן נתפס לבדו שהוא אחרון והבשר והדגים והיין יצא לחולין ופירות שביעית עצמן אע"פ שנתפסו הדמים הפירות לא יצאו לחולין אלא הרי הן כקדושת שביעית ודייקינן מדקתני ברייתא בכל אחד מהן הבשר והדגים וביין ובשמן לקח בכל אחד ש"מ דרך מקח אין דרך חילול לא:

תניא כר' יוחנן אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטין דברי ר' מאיר וחכ"א על שחוטין מתחללין על חיים אין מתחללין גזירה שמא יגדל מהן עדרים.

דף מא.

הא דתני ר' יוסי בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית מפורש בקדושין פ"א וזו השמועה עדיין צריכה עיון ואסיקנא דמחלוקת ר' יוחנן ור' אלעזר בדמי פירות שביעית שהן פרי שני ושמעינן לה מהא דתניא מי שיש לו סלע של שביעית פי' סלע שלקחה בדמי פירות שביעית וביקש ליקח בה חלוק כיצד עושה הולך אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי בסלע זו פירות ונותן לו וחוזר ואומר לו הרי פירות הללו שקניתי ממך נתונין לך במתנה והחנוני אומר הרי סלע זו נתונה לך במתנה. והלה אומר הרי פירות הללו מחוללין על פירות שיש לי בביתי ולוקח בסלע זו מה שירצה הנה הסלע של שביעית כמו פרי שני וקתני דרך מקח אין דרך חילול לא כמאן כר' אלעזר. אלא אם תאמר מחלוקת בפרי ראשון אבל בפרי שני דברי הכל אפי' דדרך חלול הוא. לא כר' יוחנן ולא כר' אלעזר אלא ש"מ מחלוקת בפרי שני ואי קשיא לך הא דתניא אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין מאי שביעית דמי שביעית הן מדקתני מעשר שני בהדיה וכי מעשר שני מתחלל בבהמה והלא אינו מתחלל אלא בכסף שיש עליו צורה אלא בדמי מעשר שני [הכא] נמי בדמי שביעית:

פיסקא משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיהא לולב ניטל כל שבעה במדינה זכר למקדש שנאמר דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה ושיהא יום הנף כולו אסור לאכול החדש כבר פירשנוה במסכת ר"ה חלוקות ר' יהודה על ריב"ז במסכת מנחות ואסיקנא לריב"ז אסור לאכול החדש בי"ו בניסן היום כולו. והאידנא לא אכלינן אלא באורתא דשיבסר נגהי תמניסר ומאי התקין דקתני במתני' דרש המקרא והתקין:

דף מא:

מתני' בי"ט הראשון כו'. זו ששנינו שאין אדם יוצא בי"ט הראשון בלולבו של חבירו אמרי' מנ"ל דת"ר ולקחתם לכם משלכם להוציא את הגזול והשאול אא"כ נתנו לו במתנה כאשר נתן ר"ג לר' יהושע כו'.

ואסיק' כי הא דאמר רבא הילך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירהו לי החזירו יצא לא החזירו לא יצא:

ירושלמי רב יעקב בר נחמן הוה יהיב אתרוגא לבריה הוה אמר ליה לכשתזכה בו ובמצותו תחזירהו לי. וכן הלכה אמר מר בר אמי אבא הוה מצלי ולולבו בידו. ומותבינן עלה מהא לא יאחוז אדם תפלין בידו וס"ת בזרועו ויתפלל כו'.
ואמר שמואל סכין וקערה ככר ותינוק כיוצא בהן כלומר אסור לו להתפלל ואלו בידו ושנינן הללו לאו מצוה אבל לולב כיון דמצוה הוא לא טריד ביה ושרי תניא א"ר אלעזר בר' צדוק כך היה מנהג בני ירושלים נכנס לבית הכנסת ולולבו בידו קורא שמע ומתפלל ולולבו בידו.
קורא בתורה או נושא את כפיו מניחו על הקרקע:

דף מב.

פיסקא ר' יוסי אומר י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא הלולב ברה"ר פטור מפני שהוציא ברשות א"ר אמי ל"ש שפטור אלא שלא יצא בו מקודם שנמצא מוציאו עכשיו לצאת בו ולפיכך פטור אבל יצא בו חייב חטאת ואוקמה אביי כשהפך הלולב בשמאל ואתרוג בימין. ורבא אוקמה בשהוציאו בכלי דכי האי גוונא לא נפק ביה בהגבהתו כי דרך בזיון הוא.
והא דאמר רבא בשמעתא דמקמי הא דאי נקטיה בסודרא נפיק ביה ידי חובתו דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה הני מילי כגון סודר דהוא דרך כבוד אבל לקיחה בכלי דהוא דרך בזיון לא.
אמר רב הונא אומר היה ר' יוסי עולת העוף שנמצאת בין אגפיים. פי' שנמצאת מלוקה בין אגפיים וכסבור חטאת העוף היא ואכלה פטור פשיטא מהו דתימא גבי לולב טעה בדבר מצוה ומ"מ עשה מצוה אבל עולת העוף דלא עשה מצוה כי אכילת העולה אינה מצוה ליחייב קמ"ל דפטור. ואותיבנא על רב הונא ר' יוסי אומר השוחט תמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת כו'. הנה ר' יוסי טעה בדבר מצוה מחייב ומשני בר מההיא דהא אוקמה כגון שהביאו מלשכת הטלאין שאין מבוקרין לפיכך חייב:
מתני' מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה לולב ומחזרתו למים בשבת כלומר אפי' אשה שאינה בת נטילת לולב והייתי אומר אסורה לטלטלו קמ"ל אפי' אשה מותרת לטלטלו וכ"ש איש. ומחזירתו למים בשבת ולא גזרינן משום השקת זרעים:
ירושלמי תני מטלטלין עצי בשמים להריח בהן לחולה בשבת רבנן דקיסרי אמרין ערבה מותר להניף לחולה בשבת. ר' יהודה אומר בשבת מחזירין ביום [טוב] מוסיפין במועד מחליפין. יש מי שאומר מחזירין ומוסיפין ומחליפין הכל במים ויש מי שאומר דמחליפין

ומוסיפים בהדס הוא ומסתברא כמ"ד במים דהא מחזירין ומוסיפין ומחליפין קתני היכא דמחזירין בשבת תמן קתני דמוסיפין בי"ט ותמן קתני דמחליפין במועד ואמאי אין מוסיפין מים בשבת משום דנראה כמשקה זרעים בשבת:
פיסקא כל קטן היודע לנענע בלולב חייב היודע להתעטף בציצית חייב היודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין.
היודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו וגו' ופסוק הראשון מק"ש היודע לשמור ידיו אוכלין ע"ג ידיו טהרות היודע לשמור גופו אוכל ע"ג גופו טהרות.

דף מב:

כיצד בודקין אותו ומטבלין אותו ומוסרין לו חולין לשם תרומה ורואין והיודע לישאל ברשות היחיד ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור. יודע לפרוש את כפיו חולקין לו תרומה בגרנות היודע לשחוט אוכלין משחיטתו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו יכול לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ד' אמות [לק"ש ולתפלה ובגדול אפילו אינו יכול] לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ד' אמות יכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו הפסח ר' יהודה אומר עד שידע הפרש אכילה כיצד נותנין לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו:
ירושלמי אבל אינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו ואינו עומד על הדוכן עד שתמלא זקנו.
רבי יהודה אומר כולן מבן כ' שנה ולמעלה שנאמר ויעמידו הלוים מבן כ' שנה לנצח כבר פירשנוה בשחיטת חולין בסוף פרק ראשון:
הדרן עלך לולב הגזול.
לולב וערבה ששה ושבעה כו':
אמאי אין הלולב ניטל בשבת כשאר הימים בביתו טלטול בעלמא הוא אמר רבה גזירה שמא יטלנו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה.

דף מג.

ואקשי' אי הכי ניגזור אפי' י"ט ראשון ושנינן י"ט ראשון דאיתיה מן התורה בגבולין לא גזרו רבנן בביתו אבל שאר הימים דליתנהו מן התורה בגבולין גזרו רבנן ליטלו בביתו.
ואקשינן אי הכי דאיתיה מן התורה בגבולין האידנא נידחי ליטלנו בביתו ודחינן לא

ידעינן בקביעא דירחא ומספיקא לא דחינן שבת. בית הוועד דידעי בקביעא דירחא לידחו. ושנינן אין לדידהו דידעי בקביעא דירחא האידנא נמי דחי מדתנן בפ' לולב הגזול י"ט של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת ובפירקין תנן כל העם מוליכין לולביהן להר הבית ש"מ בזמן שבית המקדש קיים היו מוליכין לולביהן להר הבית. אחר שחרב בהמ"ק היו מוליכין לולביהן לבהכ"נ ונדחת האי סברא דהא מקשינן לקמן ושנינן לא אידי ואידי בזמן שבהמ"ק קיים ולא קשיא [כאן] במקדש בהר הבית [וכאן] בגבולין ובשאר המדינות בכנסת ותרוייהו בזמן שבית המקדש קיים.

יום ראשון דאיתיה מן התורה בגבולין מנ"ל. דתניא ולקחתם כל אחד ואחד לכם משלכם. להוציא השאול והגזול.

ביום ואפי' בשבת לאיתויי מכשירי לולב.

דף מג:

ואליבא דר' אליעזר ביום למעוטי לילה אליבא דרבנן אבל לולב לא איצטריך קרא למישרי טלטול. ראשון ואפילו בגבולין הראשון שאינו דוחה אלא אותו יום הראשון בלבד. סוכה שנוהגת בלילות כבימים מנא לן בסוכה כתיב בסוכות תשבו שבעת ימים ובמלואים כתיב ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים מה להלן במלואים לילות כבימים. אף בסוכה חייבין לישב בה לילות כימים:

מתני' ערבה שבעה כיצד יום שביעי כו'. ערבה בשביעי מ"ט דוחה את השבת. א"ר יוחנן כדי לפרסמה שהיא מן התורה כו'. ופשוטה היא. ואסיקנא אמרי' כיון דאפיקתיה מראשון אוקמה אשביעי ואקשי' אי הכי שערבה מן התורה היא שתהא ביום ז' ניטלת תדחה שבת אצל בני ישראל דידעי בקביעא דירחא ויודעי' שבודאי היום יום ז' של חג הוא. והנה ר' אבין וכל נחותי מערבא אמרי איקלע יום ז' של חג בשבת ולא נטלו בו ביום ערבה. ועלתה בקשיא.

ושני רב יוסף כיון דלא אשכחן דכתיב לקיחה בערבה בפירוש כי בהלכה מפורש מצות ערבה ודלמא בזקיפה היא וקיום מצותה בזקיפה. ולפיכך לא הוצרכנו לנטילת ערבה והלכך לא דחי נטילתה שבת. ומותיב אביי ממתני' דקתני לולב וערבה מה לולב בנטילה אף ערבה בנטילה. ומשני לא.

הא כדאיתיה והא כדאיתיה לולב בנטילה וערבה בזקיפה ואסיקנא א"ר אלעזר הא דתנן אותו היום היו מקיפין את המזבח שבעה פעמים בלולב ומותבינן מהא דתניא לולב דוחה את השבת בתחלתו וערבה בסופו פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת והביאו

מורביות של ערבה מע"ש והניחום בלשכה כו' עד ושמטום מתחת האבנים והביאום וזקפום בצידי המזבח לפי שאין בייתוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת והא חיבוט דכי נטילה הוא ואמאי אמרת בזקיפה. ופרקי' לעולם יום ז' של ערבה מן התורה וכל מילתא דאנן בני חוצה לארץ לא דחינן ליה אינהו נמי בני א"י לא דחו ליה.

דף מד.

איני והא לולב שחל להיות י"ט ראשון בשבת דלדידהו דחו מדתנא כל העם מוליכין את לולביהן לכנסת ומשנה אחרת כל העם להר הבית. ואוקימנא להו הא דתנא בהר הבית בזמן שביהמ"ק [היה קיים] והא דתנן בכנסת בזמן הזה. ודחי' לא תרויהו בזמן בית המקדש והא דתנן בהר הבית במקדש. והא דתנן בכנסת בגבולין זולתי ירושלים פי' בשאר מדינות ותרוייהו כשהמקדש קיים. ועל זה הפסק של שמועה זו קבלנו שאלו שראו שחל יום ז' של ערבה בשבת בזמן שלא נתקבעו השנים כתיקונן כגון יסוד השמד: ירושלמי ר' סימון מפקד לאילין [דמחשבין] יהבון דעתכון כי היכי דלא תעבדון תקיעתא ולא ערבתא בשבת. ואין תדחקון עבדון תקיעתא בשבת ולא תעבדון ערבה בשבתא א"ל אביי לרבא מ"ש לולב דעבדינן ליה זכר למקדש ומ"ש ערבה דלא עבדינן.

ואסיק' לולב דאית ליה עיקר מן התורה בפני עצמה בגבולין לא עבדינן לה זכר למקדש א"ר לוי כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח כשמקיפין את המזבח כדי לצאת בערבה א"ל ר' יוחנן מי אמרה בנטילה דלמא בזקיפה. פי' זה שהיו מקיפין שבעה פעמים בלולב היה ולא בערבה כאשר א"ר אלעזר בראש השמועה.

מי אמרה בבעלי מומין דלמא בתמימים. פי' שכיון שמצותה בזקיפה לא יתכן כהנים בעלי מומין לזוקפה על המזבח שמתראה כאילו הן כשרים לגבי המזבח. תמימין לזוקפה כלומר הכהנים התמימים הן זוקפין אותה על המזבח.

א"ר יוחנן עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הל"מ:

ירושלמי ערבה ולא כאבא שאול דאמר ערבה מן התורה ניסוך המים [ודלא] כרבי עקיבא דאמר [בשני] ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם. מ"ם. יו"ד. מ"ם. מים.

מיכן לניסוך המים מן התורה:

איתמר ר' יוחנן אמר יסוד נביאים היא כלומר הנביאים הורו אותה לעשות כך. ריב"ל אמר מנהג נביאים היא כלומר הוראה בלא תיקון ואקשינן איני והא אמר ר' יוחנן הל"מ. פי' וכיון שהל"מ אמאי צריכא הוראת נביאים ותיקונם והלא מתוקנת ועומדת היא. ופריק [אין] הכי נמי מיהו שכחוה וחזרו הנביאים והורו להן הלכה ויסדוה להן ונתקיימה

יסוד נביאים. ונתברר כי דברי ר' יוחנן שאמר יסוד נביאים היא כלומר יסדוה נביאים כי היא הל"מ קאמר. איני והא [אמר] ר' יוחנן לחזקיה בנו של ר' חייא שהוא בבלי דלכון אמרי כלומר רב כהנא החכם שלכם שהוא בבלי אמר דלהון היא פי' החכם שלכם אמר לי כי ערבה מדרבנן היא ואינה לא יסוד נביאים ולא הלכה.

דף מד:

ושנינן לא קשיא כי אמר ר' יוחנן הל"מ ויסוד נביאים כשהמקדש קיים ובגבולין. וכי אמר רב כהנא מדרבנן היא אינה לא הלכה ולא יסוד נביאים בזמן הזה. ומעשה דרב כהנא בהדי ר' יוחנן שפירק לו כל קושיא שהיה לו מפורש בהגוזל [בתרא] והיינו דא"ר יוחנן דלכון אמרי דלהון היא והא דאמרן דלחזקיה בן ר' חייא משיב ואמר לו דלכון אמר כן מפורש בגטין פ' המגרש אמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני וגרסינן בתעניות פ' אחרון כל היכא דאמרינן הלכה דרשינן לה בפירקא מנהג מדרש לא דרשינן ליה אורויי מורינן ליה ואסיק' ערבה אינה ניטלת אלא בפ"ע. וצריכה שיעור ושיעורא ג' בדי עלין כרב נחמן אבל דרב ששת דאמר עלה אחת בבד אחד לא אפשר וצריכה חיבוט ואינה צריכה ברכה כרב דקסבר מנהג נביאים היא וכריב"ל. א"ר אבין מעשה בההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר בן צדוק ואמר ליה קרייתא אית להו בני כפרים כרמייא אית לי זיתיא אית לי וכך אמר לו זו הקריה כולה לי היא ובאין בני קריה בשביעית מקשקשין בכרמים לתקנם והן עניים ואין להם הנאה ומשמשין בזיתים ונוטלין ואוכלין ונמצאין מקשקשין בכרמים מפני הזיתים שנוטלין אריך אי לא פי' כשר ליהנות מאותן הכרמים שנתקשקשו בשביעית. כשר זה פי' אריך כדכתיב ערות מלכא לא אריך לנא למיחזי. פי' אברויי אילני אסור מניחין [זבל תחת] לאילנות להברותם שהזיבול היא ברייה להן. כלומר מאכל כדכתיב להברות את דוד.

לסתומי פילי פילחי כדכתיב כמו פלח ובוקע בארץ. ואסיקנא אברויי אילני שהוא זיבול אסור וסתומי פילי שרי.

לא יהלך אדם בערבי שבתות יותר מג' פרסאות כו' ועד אפי' לביתו. פי' מפני שהוא צריך לעשות כלום דבר לעונג שבת:

מתני' לולב כיצד יום טוב הראשון שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן בהר הבית. עד התקינו שיהא כל אחד נוטלו בביתו אמר רחבה אמר ר' יהודה כו'.

דף מה.

היה מספקא ליה אי משום ר' יהודה אי משום רב יהודה והיה מדקדק על עצמו שלא יחלף השמועות והיה שונה רבי :
מתני' מצות ערבה כיצד מקום כו' תניא קלניא כלומר קלניא היה שם אותו מקום ולא האי שמא למאי דאמרינן בתחלת השותפין הורדוס קלניא מתעבד שפירושו בן חורין נעשה דהך קלניא והך קלניא ושם אותו מקום היה ותנא דידן קרא ליה מוצא שהוא מוצא מן המס שאינן שדות המוקפות אלא כמו המדבר שאין עולין מס.
ותנא רבות ארוכות גבוהות י"א אמה כדי שיהו גיהות על המזבח אמה. פי' גיהות היו גחונות כמו גחונות. ואמרינן ש"מ מזו הברייתא כי הן י"א אמה ומהך אמה אחת גחונה על המזבח.
כי על יסוד המזבח היה מעמידם שאם תאמר עד קרקע היה מעמידם גובה המזבח עשר אמות עלה אמה זה יסוד עלה חמש אמה וכנס אמה זה הסובב עלה ג' וכנס אמה זה מקום מערכה עכשו אם ינטה קו המדה מקרקע המזבח עד שפת האמה החמישית שהן מן היסוד עד הסובב נמצא מתיחת הקו מן הקרקע ועד הסובב ו' אמות וב' חומשי אמה דקי"ל כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא וכל כניסת אמה באלכסון כן תבוא מדידתה תמצא מקרקע המזבח י"א אמה פחות חומש אלא כיון ששנה י"א כדי שיהו גיהות על המזבח אמה ש"מ איסוד הוה מנח לה. פי' גוהות נוטות כגון מי שהיה כותלו גוהה סותרו ובונה ופי' גוהה נוטה והוא קיר נטוי.
א"ר אבהו מאי קרא אסרו חג בעבותים עד וגו' פי' המזבח י' אמות והקרנות אמה אמה שצריכה הערבה והיותר בה אמה להתגה ע"ג הקרנות המזבח שיש בם אמה שהן פנויים כאשר שנינו מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה כו':
ירושלמי א"ר יוסי מתניתא אמרה כן וראשיהן כפופין ע"ג המזבח:

דף מה:

כל המצות אין יוצא בהן אלא דרך גדילתן העיקר למטה (והצמר) [והצמח] למעלה שנאמר עצי שטים עומדים. כלומר כמו שעומדין בגדילתן. רשב"י היה במערה י"ג שנה ונראה לו בדרך מראות אלהים גודל כבודו והיה יודע בעצמו שהוא חסיד גדול והיה אומר יכול אני לפטור העולם כגון זה האמור בסדום אם אמצא שם כך וכך צדיקים ונשאתי לכל המקום בעבורם מיום (שנברא העולם) [שנבראתי] עד עכשיו כלומר בזכותי יתקיים העולם. ולא יחרב ולא ישחית אלהים העולם בעבורי. ואפי' אם אין שם צדיק ואם יהיה

אלעזר בני עמי משנברא העולם ועד עכשיו. כלומר שלא תהא כליה כגון המבול שהיה בכל העולם כענין שפרשנו למעלה ואילמלי יותם כו' ולמה יותם לפי שנתברר לו כי לא קבל מזכיותיו בעוה"ז כלום שכל צדיקים קבלו בעוה"ז מעין השמור להן לעוה"ב ור' שמעון ובנו ויותם לא קבלו בעוה"ז לפיכך היתה להם זכות גדולה משאר הצדיקים. ואמר עוד ר' שמעון ראיתי בני עלייה פי' ראיתי ברוה"ק כגון ראיית חלום כי הצדיקים שבדור הזה הראויין לעלות לג"ע מועטין הן שהמקום המוכן להם מגיד זה ואמר אם אלף הן מובטח אני שאני ואלעזר בני מהן ואם שנים הן אני ובני הן ואקשינן איני שהצדיקים שבכל דור מופרדין בפני עצמן והאמר רבא דרא קמא פי' שורה של צדיקים הראשונים דמקמי קב"ה י"ח אלפי פרסי היא שנאמר סביב שמונה עשר אלף. ופרקינן הללו כולן צדיקים הן אבל מהן מסתכלין באיספקלריא שאינה מאירה ומהן מסתכלין באספקלריא הגדולה המאירה ואני לא אמרתי מועטין הן אלא המסתכלין באספקלריא המאירה בהן אמרתי ומקשינן ומי זוטרי כולי האי להיותם שנים והאמר אביי לא פחות עלמא מל"ו צדיקים בכל דור דמקבלי פני שכינה בכל יום שנאמר אשרי כל חוכי לו לו בגימטריא שיתא ותלתין ופרקינן לא קשיא הא דעיילי בבר הא דלא עיילי בבר פי' יש מי שאומר עיילי בבר הצדיקים העולין בג"ע בבניהן שהיה הוא צדיק ובנו צדיק כמותו כגון ר' שמעון ובנו ר' אלעזר זהו שאמר מועטין הן בדור זה ויש מי שאומר הצדיקים הנכנסים בישיבה של מעלה בלא בר. כלומר אינן מתעכבין בחוץ עד שימליכו בשכינה המלאכים הממוני' ליתן רשות להכנס לפי שהן חשובין הרבה לפני השכינה ואין מי יעכב עליהן אלא מיד הן נכנסין בלא נטילת רשות ואלו שהן בענין הזה מועטין הן ושאר הצדיקים אינן כן והלא אביי ורבא דאחרונים הן לגבי רשב"י ואיך מקשינן מדבריהם עליו אלא ללמדך המסורת שהיה בידם בדברי אביי ורבא כך היה בידי הראשונים בקבלה כהל"מ. ואינם דבריהם שאלו הדברים וכיוצא בהן אי אפשר להאמר אלא בקבלה מן הנביאים ואלו הדברים שקיבלו מרבותיהם היו מגידין. פי' אני והו הושיעה נא. פי' על השכינה הדברים אמור כדכתיב בכל צרתם לו צר. הא דאמר ליה ולך מזבח אסור שנמצא משתף שם שמים למזבח ותניא כל המשתף שם שמים בדבר אחר נעקר מן העולם שנאמר בלתי לה' לבדו. אלא כך היו אומרים ליה אנו מודים ולך מזבח אנו משבחים:

מתני' כמעשהו בחול כך כו'. ר' יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל היו מביאין כו'. מ"ט דר' יוחנן בן ברוקה שנאמר כפות תמרים אחת לולב ואחת למקדש ואין הלכה אלא ערבה למקדש:

דף מו.

אמר רב יהודה אמר שמואל לולב ז'. פי' צריך לברך עליו כל שבעה. אבל סוכה סגי לה בחד יומא. רב' בר בר חנה אמר סוכה צריכה ברכה כל ז'. ולולב ביום אחד. ורב דימי ורבין תרוייהו משמא דר' יוחנן תרוייהו כרבה בר בר חנה קיימי בסוכה ומותיבנן עליה דר' יוחנן מהא מתניתא דקתני לולב ז' וסוכה יום אחד ומשני לולב שבעה בזמן שבהמ"ק קיים. לולב יום אחד האידנא.

סוכה תנאי היא דתניא תפלין כ"ז שמניחן מברך עליהן דברי רבי וחכמים אומרים אין מברך עליהן אלא שחרית בלבד ור' יוחנן דאמר כרבי. ואע"ג דאמר רבה בר בר חנה הלכה כחכמים לא עביד עובדא כשמעתיה אלא כל אימת דמנח להו מברך.

רבנן דבי רב אשי כל אימת דהוו משמש בהו מברכי אמר רב יהודה אמר שמואל מצות לולב כל ז' ואף רב סבר מצות לולב כל ז'.

דאמר רב חייא בר אשי אמר רב המדליק נר חנוכה צריך לברך ביום ראשון המדליק מברך ג' והרואה מברך ב' כו'. וריב"ל אמר יום ראשון מצות לולב מיכן ואילך מצות זקנים וכן א"ר יצחק:

ת"ר העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו. נכנס לישב בה מברך לישב בסוכה. היתה עשויה אם יכול לחדש בה דבר מברך אחת מיד שהחיינו. ואם לאו לכשיכנוס בה מברך שתים אמר רב אשי רב כהנא מסדר להו לכולהו הני ברכתא אכסא דקידושא.

ת"ר היו לפניו מצות הרבה אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות. ר' יהודה אומר מברך על כל אחת ואחת מדכתיב ברוך ה' יום יום כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו כלומר אם היא שבת מברך ברכת שבת. ואם י"ט הוא מברך ברכת י"ט הכא נמי כל מצוה ומצוה תן לו ברכתה בפ"ע והלכתא כר' יהודה א"ר זירא [לא] כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת הקב"ה כלי מלא מחזיק שנאמר והיה אם שמוע תשמע ריקן אינו מחזיק שנאמר ואם יפנה לבבך ולא תשמע כלומר אם הוא פנוי לא תשמע.

דף מו:

מדת ב"ו כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק כדכתיב כי לא דבר רק ולמה הוא רק בשביל שאין אתם מתעסקין בו.

א"ר יוחנן אתרוג בשביעי אסורה בשמיני מותרת. מ"ט אתרוג כיון דלצאת בו קאי אע"ג דקי"ל כל היום כשר לנטילת לולב מאחר שיצא בו מבע"י בשביעי אינו צריך לו למצוה ולא אתקצאי אלא בו ביום כולו אבל לבין השמשות דיליה לא איתקצאי אבל סוכה

דחזיא כל יומא מיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי נמי לכולי יומא דשמיני. ריש לקיש אמר אתרוג אפי' בשביעי מותרת.
מ"ט למצותה אתקצאי מתני' כר' יוחנן דתנן מיד התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין את אתרוגיהן.
תינוקות אין גדולים לא. ומשני ר"ל הוא הדין דאפילו גדולים. והאי דקתני תינוקות אורחא דמלתא נקט. ואסיקנא לדידן דאית לן תרי יומי הלכך שמיני ספק שביעי אסורה.
תשיעי ספק שמיני מותרת. א"ר זירא לא ליקני אינש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא דמיקנא קני אקנויי לא מקני. ואשתכח האי גברא דאהדר ליה ינוקא לולב דנפיק בלולב דלאו דיליה וכן לא לימא איניש לינוקא יהיבנא לך מידי ולא יהיב דאתי לאגמורי שיקרא שנאמר למדו לשונם וגו'. ולענין סוכה בשמיני ספק שביעי א"ר יהודה שביעי לסוכה לישב בה שמיני לברכה להזכיר בתפלה ובברכת המזון יום שמיני חג עצרת:

דף מז.

ובתר הכי פסקינן והלכתא מיתב יתבינן כולי יומא בסוכה ברוכי לא מברכינן לישב בסוכה כשאר הימים.
א"ר יוחנן אומרים שהחיינו בשמיני של חג שהרי חלוק משאר הימים בג' דברים כי בשבעת ימי החג חייב לישב בסוכה ולנטילת לולב ולניסוך המים מה שאין כן בשמיני לפיכך רגל אחר חשוב וצריך לומר בו זמן. ואין אומרים זמן ביום ז' של פסח ואם תאמר גם שביעי של פסח חלוק באכילת מצה שביום שביעי אין חובה עליו לאכול מצה התם בפסח כל שבעה אין עליו חובה זולתי לילה הראשון ויום שביעי מיום ששי אינו חלוק מיום הראשון חלוק והוא לפני פניו אבל בסוכה ח' חלוק מיום ז' שהוא לפניו דבז' חייב ובח' אינו חייב. לימא הא מתניתא מסייעא לר' יוחנן דתניא הפרים והאילים והכבשים מעכבים כו' עד אמר להן שמיני רגל בפ"ע הוא שכשם ששבעת [ימי] החג טעונין קרבן שיר ברכה ולינה מאי ברכה דקתני לאו זמן ש"מ דאומרין זמן בשמיני של חג ודחינן לא מאי ברכה דקתני הזכרה בבהמ"ז ובתפלה.

דף מז:

פי' מזכירין בפירוש את יום מקרא קדש הזה יום שמיני חג עצרת הזה הכי נמי מסתברא דברכה זו ברכת המזון ותפלה. דאי ס"ד זמן זמן כל ז' מי איכא דקתני כשם שימי החג טעונין קרבן שיר ברכה ולינה כך שמיני טעון קרבן שיר ברכה ולינה ודחינן האי סברא

לא קשיא דאי לא בריך האידנא בריך למחר כו'. ואע"ג דמראין הדברים כי אין אומר זמן אלא על הכוס גרסינן בהדיא בעירובין בסוף בכל מערבין והלכתא אומרים זמן בר"ה וביוה"כ והלכ' זמן אומרו אפילו בשוק.

ואקשינן וסבר ר' יהודה שמיני של חג טעון לינה. והתניא ר"י אומר ופנית בבקר והלכת לאהליך. ששת ימים תאכל מצות את שטעון ששה טעון [לינה] את שאינו טעון ששה אינו טעון לינה. מאי לאו למעוטי שמיני של חג שכיון שאינו טעון ששה אינו טעון לינה. ודחינן לא למעוטי פסח דכוותיה דאינו טעון לינה ומאי ניהו פסח שני. והאי דקתני בברייתא בהדיא מנין לפסח שני אחר שתירצוה והעמידוה כן נשנת כך. הכי נמי מסתברא דתנן במסכת ביכורים פ"ב הביכורים טעונין קרבן שיר ותנופה ולינה. וגרסינן בגמ' דילה טעונין לינה דכתיב ופנית וגו' כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא בבקר. א"ר יונה הדא דאיתמר בשאין שם קרבן אבל יש עמהן קרבן בלא כך טעונין לינה מחמת קרבן ואמרינן מאן שמעת ליה דביכורים טעונים תנופה ר' יהודה כלומר הוא שמצריך לינה על הקרבן ודחינן כו'.

דף מח.

מתניתין כר' אליעזר דהא ר' אליעזר מחייב תנופה בביכורים ופשוטה היא ואסיקנא להלכתא אומרין זמן ליום ח' של חג ואין אומרין זמן בח' של פסח. פי' פז"ר קש"ב. פייס כדתנן בשמיני חזרו לפייס כרגלים. זמן כדאמרן. רגל בפ"ע לחשב אותו ז' ימים לענין אבלות כדגרסינן בפרק אחרון במשקין אמר רב יום אחד לפני החג והחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א לענין שלשים. קרבן בכל הימים פרים. וביום השמיני פר אחד. שיר בפני עצמו ברכה בברכת המזון ותפלה כדאמרן:

מתני' ההלל והשמחה שמונה כו'. בשביל שלמי חגיגה שצריך לאוכלו בח' ימי החג שאין שמחה אלא בבשר. תנא ההלל י"ח ימים ולילה אחד שגומרין בהן את ההלל. ואלן הן ח' ימי החג וח' ימי חנוכה וי"ט ראשון של פסח ולילו וי"ט של עצרת:

והשמחה דת"ר והיית אך שמח לרבות י"ט האחרון לשמחה בו:

ירושלמי השמחה ח'. הגע עצמך שחל י"ט הראשון להיות בשבת. לשחוט מערב אין אתה יכול דאמר רבי שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל אין יוצא בהן י"ח ברגל. לשוחטו בשבת אי אפשר הלכך לא משכחת לה אלא בכהנים שאוכלים את שעיר החטאת :

פיסקא סוכה ז' כו' אם אין לו מקום להוריד את הכלים שנשתמש בהן בסוכה פוחת בה ד' טפחים או מכניס בה כלי מאכל ואם היא קטנה מכניס בה נר ודיו:

[מתני'] ניסוך המים כיצד כו'.

דף מח:

פי' המים שאתם שואבים בשמחת החג יהיו מן המעיין. לפיכך שנינן מן השילוח תנא מאימתי מנסכין עם אברי תמיד של שחר מעשה באחד שניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן.

עלה לכבש ופנה לשמאלו. תנן התם (זבחים סג) כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין על העקב חוץ מן ג' דברים ואלו הן ניסוך המים והיין ועולת העוף שרבתה במזרח ניסוך המים והיין שלא יתעשנו עולת העוף שלא תמות בעשן. אחד מעבה ואחד מדק שיהו שניהן כלים כאחד. פי' ספל אחד עבה שמוציא הרבה. והאחד דק מוציא מעט מעט.

ואמרינן לימא מתני' ר' יהודה היא דאמר מלוג המים היה מנסך נמצאו המים המתנסכים לוג אחד והיין ג' לוגין דלא אשכחן בניסוך היין פחות מנסוך הכבש והוא ג' לוגין שנאמר ורביעית ההין לכבש יין דההין י"ב לוגי רבע ההין ג' לוגין לפיכך היה של יין נקב גדול ושל מים נקב קטן ועמוד זה של יין היה יוצא עבה ושל מים היה דק. דאי כרבנן כיון דאמרי היין ג' לוגין כדאמרי' והמים ג' לוגין דתנן צלוחית של זהב היתה שם ומחזקת ג' לוגין אמאי צריך אחד מעבה ואחד מדק והא כי הדדי נינהו.

ואמרינן אפי' תימא רבנן חמרא סמיך מיא קליש וגרסינן בירושלמי בעיין מימר מעבה של מים מדק של יין זה. ירושלמי בהיפך מסוגיא דשמעתין דא"ר יונה בשם ר' מאיר נקב שאינו מוציא מים היה מוציא יין ושאינו מוציא יין מוציא שמן ושאינו מוציא שמן מוציא דבש:

ואוקימנא מתניתא לרבנן דלרבי [יהודה] לא היו ספלים אלא קשות כו'.

ת"ר מעשה בצדוקי אחד שניסך ע"ג רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן כו':

ירושלמי אית דאמרי שהוא הצדוקי דפרה שבא ונגע בו ריב"ז הוא שניסך ברגליו והקטורת של יוה"כ אחד ואית דאמרי דפרה ודיוה"כ חד ודסוכה חד:

דף מט.

תניא א"ר אליעזר ב"ר צדוק לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש פרחי כהונה אחת לע' שנה יורדין שם ומלקטין משם יין קרוש הדומה לעיגול דבילה.

דף מט:

ושורפין אותו בקדש שנאמר בקדש הסך כשם שניסוכו בקדש כך שרפתו בקדש דקי"ל כל בקדש באש תשרף. אסיקנא אין לך דבר שנעשת מצותו ומועלין בו.
אמר רבא צורבא מרבנן דלא נפיש חמריה לגמעיה גמועי כי היכי דלישבע נחיריה.
עם אלהי אברהם מפני שהוא תחלה לגרים.
א"ר אלעזר מ"ד הגיד לך אדם וגו'. עשות משפט זו הדין ואהבת חסד זו גמ"ח. והצנע לכת עם (ה') אלהיך זו הוצאת המת והכנסת כלה. ומה דברים הללו שדרכן להעשות בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת דברים שדרכן לעשות בצנעא כגון זו דברי תורה עאכו"כ. ועוד אמר גדולה צדקה מכל הקרבנות שנאמר עשה צדקה וגו'. וגמ"ח גדולה מן הצדקה:
ת"ר בג' דברים גמ"ח גדולה מן הצדקה.
צדקה לחיים היא ולעניים והיא בממונו. וגמ"ח לעניים ולעשירים לחיים ולמתים בגופו ובממונו.
והאוהב צדקה ומשפט כאילו מילא העולם חסד שנ' אוהב צדקה ומשפט וחסד וגו'.
ושמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ ת"ל מה יקר חסדך. יכול אף יראי שמים כן ת"ל וחסד ה'. וכל מי שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו. ועוד אמרינן מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וגו' תורה לשמה ותורה ללמדה זו היא תורת חסד. ושאינה כן אינה תורה של חסד:
מתני' כמעשהו בחול כו' אמאי לייתי במקודשת זעירי חזקיה ור' ינאי חלקו בזה.

דף נ.

ודברים פשוטין הן:
פיסקא שהמים והיין מגולין פסולין לגבי מזבח:
ירושלמי מה טעם דכתיב ושה אחת מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל. מדבר שראוי ישראל לשקותו עד כאן מים. יין. א"ר שבתי שנאמר המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח במה משמח אלהים בניסוך שנא' בקדש הסך. ואוקימנא למתני' אפי' לר' נחמיה דתני אימתי מסננת יש בה משום גילוי בזמן שתחתונה מגולה.
אבל בזמן שהתחתונה מכוסה אע"פ שהעליונה מגולה אין בה משום גילוי מפני שארס הנחש דומה לספוג וצף ועומד ואינו בוקע המרשת של תחתונה. לא קשרי ר' נחמיה כי הא גוונא אלא להדיוט (דמשום).

אבל לגבוה דמשום גריעותא הוא לא מכשר. וכי לית ליה הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך:

הדרן עלך לולב וערבה.

החליל משה כו':

זה חליל של בית השואבה שאינו דוחה לא את השבת ולא את יו"ט:

דף נ:

רב יהודא ורב עיינא. חד הוה תני מתני' השואבה כדכתיב ושאבתם מים בששון. וחד הוה תני מתני' חשובה [משום דחשובה] ובאה משמת ימי בראשית:

ת"ר חליל דוחה את השבת דברי ר' יוסי ב"ר יהודה. וחכ"א אפי' יו"ט אינו דוחה. אמר רב יוסף מחלוקת בשיר של קרבן. דר' יוסי סבר עיקר שירה בכלי ועבודה היא ודחיה שבת. ורבנן סברי עיקר שירה בפה ולאו עבודה היא ולאו דחיה שבת:

ואמר רב יוסף מנא אמינא לה דבהכי פליגי. דתניא כלי שרת שעשאן של עץ פסול. ור' יוסי ב"ר יהודה מכשיר. מאי לאו בהא קמיפלגי. ר' יוסי סבר עיקר שירה בכלי והאבוב כלי שרת הוא ואמר מר אבוב של משה של קנה היה. ש"מ שעושין כלי שרת של עץ. [רבי פוסל דר'] (ור') סבר דעיקר שירה בפה והאבוב לאו כלי שרת הוא לפיכך עשאוה של קנה. ודחינן לא כ"ע עיקר שירה בכלי. ר' ור' יוסי בדנין אפשר משאי אפשר פליגי. פי' אבוב אי אפשר לעשותו ממיני מתכות דגרסינן בערכין פ"ב (דף י.). ת"ר אבוב שבמקדש חלק היה דק קטן היה מימות משה היה והיה קולו ערב. וצוה המלך וצפהו זהב ולא היה קולו ערב ונטלו צפויו וחזר קולו כמו שהיה. וא"ר פפא התם היינו חליל היינו אבוב. דתנן לא היה מכה באבוב של נחושת אלא באבוב של קנה מפני שקולו ערב כו'. לפיכך אמר אבוב אי אפשר לעשותו ממיני מתכות כשאר כלי שרת שאפשר לעשותן ממיני מתכות. הלכך אמרינן ר' סבר אין דנין כלי שרת שאפשר לעשותן ממיני מתכות מן אבוב שאי אפשר לעשותן ממיני מתכות. ור' יוסי סבר דנין אפשר משאי אפשר.

איבעית אימא כ"ע לא ילפינן מאבוב דמשה אי משום דאין דנין אפשר משאי אפשר או משום דעיקר שירה בפה. והכא במילף ממנורה פליגי ר' דריש כללי ופרטי ועשית מנורת כלל בכל דבר זהב פרט. זהב ולא דבר אחר מקשה תעשה.

חזר וכלל כלל ופרט כו'. מאי מיעט. מיעט של עץ.

ר' יוסי ב"ר יהודה דרש רבויי ומעוטי. ועשית מנורת ריבה. זהב מיעט. מקשה תעשה חזר וריבה כו':

דף נא.

א"ר פפא עיקר שירה בפה או בכלי תנאי היא דתנן בערכין פ"ב עבדי כהנים היו דברי ר"מ [ר' יוסי] אומר משפחת בית הפגרים כו'. רבי חנניה בן אנטיגנוס אומר לוים. מאי לאו בהא פליגי דמ"ד עבדים היו. פי' אלו המכים באבוב קסבר עיקר שירה בפה והלויים הם משוררים. פי' ואלו המכים באבוב אף על פי שהן עבדים הותרו שהרי אין הסמיכה עליהן. ומ"ד לוים היו קסבר עיקר שירה בכלי לפיכך לויים היו. ותסברא דבהכי פליגי אי הכי ר' יוסי דקתני כשרין היו מאי קאמר כו' כמו שהוא מפורש בערכין פרק ג' ור' ירמיה בר אבא אמר מחלוקת בשיר של בית השואבה אבל בשיר של קרבן דברי הכל עבודה היא ודחיא שבת מיתיבי חליל של בית השואבה דוחה שבת דברי ר' יוסי בר' יהודה וחכ"א אפילו יו"ט אינו דוחה תיובתא דרב יוסף תיובתא בחליל של בית השואבה אבל בשיר של קרבן דברי הכל דחי ואסיקנא תיובתא דרב יוסף בתרתי תיובתא מ"ד עיקר שירה בכלי מ"ט דכתיב ויאמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח וגו' ומ"ד עיקר שירה בפה מ"ט דכתיב ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד והכי קאמר להעלות העולה החל שיר ה' בפה ועל ידי כלי דוד לבסומי קלא.
ואידך אמר לך אדרבה משוררים למחצצרים מה מחצצרים בכלי אף משוררים בכלי:

דף נא:

מתני' מוצאי יו"ט הראשון של חג היו יורדין לעזרת ישראל ומתקנין שם תיקון גדול תנא בראשונה כשהיו רואין שמחת בית השואבה היו אנשים מבפנים ונשים רואות מבחוץ והיו באין לידי קלות ראש התקינו ג' גזוזטראות בעזרה כנגד ג' רוחות להיות הנשים רואות מלמעלה.
והיכי עבדי הכי והכתיב הכל בכתב מיד ה' וגו' [והאיך] התקינו אח"כ.

דף נב.

אמר רב יוסף קרא אשכח ודרש וספדה הארץ משפחות וגו' אמר רב יצר הרע בתחלה דומה לחוט של כוביא. פי' הכלי שמשליך האורג בנפש המסכת ועליו הערב כרוך נקרא בוכיא ובסוף דומה לחוט העגלה שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וגו'. ז' שמות נקרא יצה"ר. הקב"ה קראו רע שנא' כי יצר לב האדם רע מנעוריו. משה קראו ערל שנאמר ונמלתם את בשר ערלתכם. דוד קראו טמא שנאמר לב טהור ברא לי אלהים מכלל דאיכא טמא. שלמה קראו שונא שנאמר אם רעב שונאך וגו'. ישעיה קראו מכשול שנאמר הרימו

מכשול וגו'. יחזקאל קראו אבן שנאמר והסירותי את לב האבן. יואל קראו צפוני שנאמר את הצפוני ארחיק מעליכם וגו'. וגם זה יצה"ר הצפון בלבו של אדם ארחיק מעליכם שהוא החריב המקדש ראשון והשני ומניח האומות ומתגרה בישראל ובתלמידי חכמים יותר מכולם.

דף נב:

וכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ומתגבר עליו להמיתו שנאמר צופה רשע לצדיק וגו' אם פגע בך מנוול זה פירוש הוא יצה"ר משכהו לבית המדרש. אם וכו' וה' לא יעזבנו בידו. שכן בא"ט ב"ח קורין לסהדה מנון פירוש כגון א"ת ב"ש ג"ר ד"ק. וא"ל ב"ם ג"ן ד"ס וכיוצא בהן. ואלו האותיות של א"ט ב"ח כה הן א"ט ב"ח ג"ז ד"ו י"צ כ"ף ל"ע מ"ס ק"ת ר"ש. הן האותיות שאצל סמ"ך ה"א דל"ת ה"א שהוא סהדה יבא מהן מנון וכן חילוף.
אמר רבא בתחלה קראו הלך ובסוף קראו אורח ובסוף איש. שנאמר ויבא הלך לאיש העשיר וגו'.
א"ר יוחנן אבר יש באדם מרעיבו שבע משביעו רעב:
ד' הקב"ה מתחרט שבראן באלו יש הרעה אלו הן כשדים וישמעאלים גלות ויצה"ר כשדים הן ארץ כשדים זה העם לא היה אילמלא ג' מקראות הללו נתמוטטו רגלי שונאי ישראל ואשר הרעותי וכתיב כי הנה כחומר ביד היוצר וגו' וכתיב והסירותי וגו'.
רב פפא אמר האי נמי דכתיב ואת רוחי אתן וגו'. ד' חרשים משיח בן דוד משיח בן יוסף אליהו וכהן צדק. (ד' חרשים משיח בן דוד שבעה רועים משיח בן יוסף) שבעה רועים דוד באמצע אדם שת מתושלח מימינו אברהם יעקב ומשה משמאלו [שמונה נסיכי אדם ישי שאול ושמואל.
עמוס צפניה חזקיהו ואליהו ומשיח:
פיס' ומנורות של זהב היו שם. וספלין בראשיהם כו' ד' ילדים מפרחי כהונה ובידיהן כדי שמן של ק"כ לוג ואוקימנא ביד כל אחד כד שמן של ל' לוג הכל ק"כ לוג. ואלו הילדים שהיו עולין בסולמות ובידיהן כד של ל' לוג היו משובחין מבן מרתא בת בייתוס שהיה נוטל ב' יריכות של שור גדול הלקוח באלף כסף בידו אחת ומהלך עקב בצד גודל ועולה בהן במזבח שהכהן היה עולה בכבש שאינו זקוף. ואלו הילדים כשהן זקופין:
פיס' מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהם היו מפקיעין:
ירושלמי מבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקין נרות שבפנים ממכנסי כהן הדיוט היו מדליקין

נרות מבחוץ כתיב להעלות נר תמיד שיערו לומר אין לך דבר שעושה שלהבת אלא פשתים. מהו מפקיעין תירגם ר' חגי מפשילין:

דף נג.

תנן לא היתה חצר בירושלים שלא היתה מאירה תני יכולה אשה לבור חטים לאור המערכה ולא היו מועלות דא"ר סימון ריח ומראה וקול אין בהן משום מעילה ז' קולות נשמעין מיריחו קול שער הגדול שנפתח. קול המגריפה. [בערכין יא] רב ושמואל חד אמר עשרה נקבים היו בם וכל נקב מוציא מאה מיני זמר וחד אמר מאה נקבים היו בם וכל נקב מוציא (ט"ז) [עשרה] מיני זמר מדברי שניהם המגריפה היתה מוציאה אלף מיני זמר [קול העץ] שעשה בן קטין מוכני לכיור. קול גביני כרוז. קול החליל. קול הצלצל קול כ"ג ביוה"כ בשעה שאומר אנא השם. ריח פטום הקטורת. מראה כדאמר ר' חייא בר אבא הוא נבל הוא כנור נימין יתידות בין זה לזה. ולמה נקרא שמם נבל מפני שמנבל כל מיני זמר עוגב זה ארדלס חסידים ואנשי מעשה שלא טעמו טעם חטא בילדותם כ"ש בזקנותם.

חסידים בעלי תשובה.

הלל הזקן כד הוה חמי עבדין בפחז הוה אמר וכי קילוסין דהללו צריך והכתיב אלף אלפין ישמשוניה וכד הוה חמי לון דעבדין בכושר הוה אמר הכי (אי אנן לינ מזלן) [דאי לא אנן הכא מאן הכא]. אע"פ שיש כמה קילוסין לפניו חביב עליו קילוסי ישראל יותר מן הכל דכתיב ונעים זמירות ישראל ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. ר' חייא רבה אחוי כריע' קדסרבי ונפסח ונתרפא' לוי אחוי קידה כריעה קמי רבי ונפסח ולא נתרפא. הלל ראה גולגולת אחת צפה על פני המים [אמר לה] על דאטפאך עטיפוך ודאטפך יטופון.

הנהו תרי כושאי כו'. א"ר יוחנן רגלוהי דבר איניש אינון ערובין ליה לאתר דמתבעי תמן מובלן יתיה. כשהיה משתחוה רשב"ג היה נועץ שני גודליו ושוחה ונושק פני רצפה וזוקף ומה שאין אחר יכול לעשות כך וזו היא הקידה.

לוי הוה מטלל קמי דרבי בתמני סכיני תניא א"ר יהושע בן חנניה כשהיינו מתעסקין בשמחת בית השואבה לא היינו רואין שינה בעינינו.

שעה ראשונה לתמיד של שחר ומשם לתפלת השחר ומשם למוספין. ומשם לתפלת המוספין ומשם לביהמ"ד. ומשם לאכילה ושתיה ומשם לתמיד של בין הערבים מכאן

ואילך לשמחת בית השואבה. ואסיקנא מאי לא ראינו שינה בתרדמה אלא שינה כעין נמנום:

דף נג:

ט"ו מעלות כו' בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא בעא למשטף עלמא נשא אחיתופל ק"ו בעצמו ואמר מה לעשות שלום בין איש לאשתו אמר הקב"ה שמי הנכבד שנכתב ימחה על המים לעשות שלום בעולם על אחת כמה וכמה כתב שם אחספא ושדא אתהומא ונחת [שיתסר אלפי גרמידי] אמר דוד ט"ו מעלות ואסיק להו למיא ט"ו אלפי גרמידי:

קרא הגבר כו'. ירושלמי תרגים רב עליה דר' שילא קרא הגבר [אכריז כרוזא] אמר ליה ר' שילא קרא תרנגולא. א"ל רב והתנינן (גביני כרוז) בן גבר על נעילת שערים אית לן למימר קרא תרנגולא:

הגיעו למעלה העשירית [בעי רבי ירמיה] דנחתי חמשה או לא וקמו העשרה תיקו:

כתיב אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה. מלמד שהיו מפריעין עצמן ומתריזין כלפי מעלה כו'. ועכשיו אנו אומרים אנו ליה מודים ולו עינינו מיחלות:

מתני' אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש ולא מוסיפין על י"ח כו'.

מתני' דלא כר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר אין פוחתין משבע ואין מוסיפין על ט"ז. ובמאי פליגי ומפרישנא ר' יהודה חשיב תקיעה ותרועה ותקיעה אחת קסבר שלשתן אחת הן חשובות הלכך נמצאו כששנינן במשנתנו כ"א הן לרבי יהודה שבע והמ"ח הן ט"ז ומפרש טעמייהו בשמועה זו מ"ט [דר"י] קחשיב שלשתן כאחת ומ"ט דתנא דידן דקא חשיב תקיעה אחת ותרועה אחת ותקיעה אחת לכל אחת בפני עצמה וחשיב לתקיעתא בכל יום כ"א ובע"ש בתוך החג מ"ח ופשוטין דברי כל אחד מהן ואין צריכין פירושא אבל הא דאמר רב כהנא אין בין תקיעה לתרועה ולתקיעה ולא כלום צריכא פירושא לאוקמא כרבי יהודה ואילו לא ולא כלום הוה אמרינן לאפוקי מדרבי יוחנן דאמר שמע ט' תקיעות בט' שעות יצא בא רב כהנא לומר שאם ריחק הרבה ביניהם לא יצא לפיכך פירש ולא כלום להודיע דהכי סבירא ליה דכולהו חדא חשיבן כר' יהודה:

דף נד.

מתני' ע"ש שבתוך החג היו כו'. ואמרי' מתני' ר' אליעזר בן יעקב היא מדלא אמר למעלה העשירית [דתניא] ר"א בן יעקב אומר ג' לגבי מזבח כו' פי' המצריך ג' למעלה העשירית

אינו מצריך כלום לגבי מזבח והמצריך ג' לגבי מזבח והוא רבי אליעזר בן יעקב אינו מצריך כלום למעלה העשירית.

כי אתא רב אחא בר חנינא מדרומא אתא ואייתי מתניתא בידיה דקתני בה הכל לפי המוספין [תוקעין]. ופירשה הוא בעצמו שתוקעין על כל מוסף ומוסף [תשע תקיעות] בפני עצמן ומקשינן עליה והא שבת שבתוך החג דאיכא מוסף דחג ומוסף דשבת ואע"ג מדלית מן מ"ח ג' להבטיל העם מן המלאכה כו' [ג'] להבדיל בין קדש לחול שאין תוקעין בהן בשבת ונשתיירו מ"ב וט' למוסף של שבת הרי נ"א ליתני במתני' שבת שבתוך החג היו שם נ"א תקיעות ופריק ר' זירא אין תוקעין על פתיחת שערים בשבת הרי ט' פי' ג' להבטיל ג' להבדיל ג' לפתיחת שערים אפיק הללו ועייל ט' של מוסף של שבת מ"מ מ"ח הויין. ובא רבא ואמר מאן האי דלא חייש לקמחיה שלא שימש כל צרכו ולא ידע שמועה זו ואתי לפרוקי לן לא חזי דמתני' בכל יום תנן ואפי' בשבת. ועוד סוף סוף כי מדלית ג' להבטיל את העם וג' להבדיל ג' לפתיחת שערים ועיילת ט' למוסף של שבת הוויין להו מ"ח ואי איתא לדר' אחא בר חנינא ליתני (ע"ש) [שבת] שבתוך החג היו שם מ"ח ואשמעינן מתני' ר"א בן יעקב ואשמעינן נמי דר' אחא בר חנינא. ונדחו דברי רבי זירא ופירק רבא אליבא דרבי אחא ואמר לפי שאין תוקעין על מילוי המים בשבת. פי' שאין מילוי המים בשבת. דתנן כמעשהו בחול כו'. אלא שהיה ממלא מע"ש הבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח בשבת ואין שם תקיעה על מילוי המים ולא על שער [העליון] ולא על שער התחתון כו'. ושית אחריני להבטיל ולהבדיל בין קדש לחול וכיון דמדלית הני ט"ו נשתיירו כ"א דבכל יום וג' דלגבי מזבח. וט' למוספי שבת וט' למוספי יו"ט הרי מ"ב ובצרי להו טובא לפיכך לא תני [שבת] שבתוך החג דהא לא משתכח בה מ"ח. ומקשינן תוב וליתני ר"ה שחל להיות בשבת דאיכא ג' מוספי של ר"ה ושל שבת ושל ר"ח דאינון כ"ז תקיעות.

ג' לפתיחת שערים וט' לתמיד של שחר וט' לתמיד של בין הערבים מ"ח ואי איתא לדר' אחא ליתני ר"ה שחל בשבת היו שם מ"ח. ופרקינן איצטריך ליה למיתני ע"ש שבתוך החג לאשמעי' ג' לגבי מזבח ומתניתין ר' אליעזר בן יעקב היא.

וליתני ר"ה שחל להיות בשבת לאשמעי' הא דר' אחא בר חנינא. ודחינן אין הכי נמי מיהו תנא חדא ושייר אחריתי.

מאי שייר דהאי שייר שייר ערב הפסח נמי אית ביה מ"ח תקיעות כ"א שבכל יום ושלש תקיעות בכל הלל. ושנינן כי הפסח נשחט בשלש כתות וכל כת ששוחטין פסחים קורין את הלל. ותוקעין ומריעין ותוקעין.

דף נד:

ואם גמרו את הלל שונין אותו ואם שנו ועדיין לא נשלמה שחיטת פסחים של כל כת משלשין את הלל נמצאו שתוקעין על כל כת ט' תקיעות בג' כתות כ"ז תקיעות הנה מ"ח תקיעות בערב הפסח ושייר ולא שנאה במשנתנו וכשם ששייר זו כך שייר ר"ה שחל להיות בשבת ואמרינן לא יכלת למימר הכי דאית לך למימר משנתנו ר' יהודה היא דאמר מימיה של כת שלישית לא הגיעה לאהבתי כי ישמע ה' מפני שעמה מועטין ואין להן פסחים הרבה כדי שיתעכבו בהן ולא משכחת בע"פ לרבי יהודה אלא מ"ב תקיעות הלכך לאו שיורא היא ואמרינן והא אמרת מתני' דלא כר' יהודה דמתניתין קתני מ"ח ור' יהודה תני ט"ז. ופרקינן האי תנא סבר לה כוותיה בערב הפסח שאין שם אלא שתים ומ' תקיעות ופליג עליה בחדא בתקיעות דחשיב כל תלתא חד. הלכך שיורא דערב הפסח לאו שיורא הוא. ואקשינן והא איכא ערב הפסח שחל להיות בערב שבת דמשכחת אפילו לרבי יהודה מ"ח תקיעות כיצד כ"א שבכל יום. וט' לכת ראשונה. וט' לכת שניה. וג' לשלישית הרי כאן מ"ב וג' להבטיל וג' להבדיל בין קדש לחול אלא שייריה הא נמי ר"ה שחל בשבת שייריה ואהדרינן לאקשויי אהא דתנן ואין מוסיפין על מ"ח ולאו והא איכא ערב הפסח שחל בשבת דאית תמן כ"א תקיעות שבכל יום וי"ח לב' כתות וג' לשלישית הרי מ"ב וט' למוספי שבת הרי נ"א אליביה דרבי יהודה ולרבנן דמוסיפין ששה לכת השלישית הרי נ"ז תקיעות. ופרקינן כיון דליתה בכל שנה לא שכיח בכל השנה דזמנין דמקלע יו"ט ראשון בע"ש ואין תוקעין למילוי המים ביו"ט. ולא משכחת לה מ"ח תקיעות בע"ש ופרקינן כי מקלע ר"ה בע"ש אתי יוה"כ אחר השבת ודחינן ליה וכן הכי נמי כי מקלע ברביעי אתי יוה"כ בע"ש. ודחינן להו דלא למקלע יוה"כ סמוך לשבת בין מלפניה ובין מלאחריה:

ירושל' במס' מגילה בתחילה לית כאן חל להיות בשני בשבת ולא חל להיות בשבת דאי חל בשני חל צומא רבא בחד בשבתא ואי בחד בשבתא צומא רבא בערובתא הלכך לא מקלע יו"ט ראשון בע"ש לעולם. ומקשינן איני דלא חייל יוה"כ סמוך לשבת ובאחד בשבת לעולם. והתנן במסכת שבת פרק אלו קשרים חלבי שבת קריבין ביוה"כ. וא"ר זירא כי הוינן בבבל הוה אמרינן הא דתנן יוה"כ שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין ובמ"ש לא היו מבדילין דברי הכל היא אלמא חייל יוה"כ להיות בערב שבת ובאחד בשבת ולא קא דחו ליה. ופרקינן הא דאמר ר' זירא דברי הכל היא ליתא אלא מתני' דהתם אחרים הוא דלית להו דחויים אלא לעולם סבר כולהו ירחי אחד מלא ואחד חסר. דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה השנה

מעוברת ה'. וקי"ל דלא הוי בקי ר' מאיר בסוד העיבור והא דאחרים מיפרשא בערכין בפרק אין נערכין ובשבת בסוף אלו קשרים.
ואסיקנא דהא ר' זירא לאו דברי הכל היא ולעולם לרבנן כל אימת דמתרמי הכי דחינן להני היכי דמסירי להו בסוד העיבור למשה מסיני והא הלכה לא אימסירא ליה לר' מאיר. תוב מותבינן אהא דר' אחא ר"ח שחל בשבת שיר של ר"ח דוחה את של שבת ואם איתא דר' אחא לימא שיר דר"ח ושיר של שבת במוסף של שבת.
ופרקינן אמר רב ספרא איכא למימר דאמר הא והא ומאי דוחה דקתני דקדם דר"ח והא שבת תדיר. ותנן תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.
ופריק רבי יוחנן להודיע שהוקבע ר"ח בזמנו מקדימין שאינו תדיר. איני והא הכירא אחרינא עבדינן לה באברים ואמר ר' יוחנן לידע שהוקבע ר"ח בזמנו.

דף נה.

ואסיקנא תרי הכירא עבדינן ליה דחזי האי חזי ודלא חזי האי חזי האי.
ת"ש יכול כשם שתוקעין של ר"ח בפ"ע ושל שבת בפ"ע כך היו תוקעין על כל מוסף ומוסף ת"ל ובראשי חדשכם ואמרינן בה תרי טעמי חדא הוקשו כל החדשים זה לזה שאין תוקעין בכל ר"ח.
ואמר רב אשי כתיב ראשי דמשמע ב' וכתיב חדשכם חסר דמשמע חדא שנאמר ובראשי חדשכם ש"מ איזהו חדש שיש לו ב' ראשים ואתה מזכירו חדש אחד הוי אומר זה ר"ה שהוא גם ר"ח ואי אתה מחשבו אלא (ראש) [חדש] אחד תוב מקשינן אדר' אחא מהא דתניא בענין שיר של כל יום מששת ימי סוכה וקתני בזמן שחלה שבת להיות באחד מהן ימוטו שהוא שיר של לוים ביום האחרון מחולו של מועד ידחה כלומר האחרון אחרון נדחה. ואי איתא לדר' אחא אמאי נדחה ליתני לשבת וליתני דיומיה דהא תנן בשיר (בתמיד פ"ז) על כל פרק תקיעה ועלתה בתיובתא לרב אחא ואמרינן והא ר' אחא מתניתא תני ואין נדחו דבריו ופריק רבינא לר' אחא הא פירושא דמתניתא דאייתי לה בידיה כך פירוש' דהא דתניא הכל לפי המוספין [תוקעין] לומר שמרבה בתוקעין או מאריך בתקיעות כלומר מרבין כהנים ותוקעין ומריעין ומאריכין לפי המוספים והכל ביחד. אבל לזה בפ"ע ולזה בפ"ע לא.
ואנן דאית לן תרי יומי היכא עבדינן במקרא בסיפרא ובתפלה. אביי אמר שני נדחה פירוש בשני ימים טובים קרינן בין בסיפרא בין בצלותא ובחמשה עשר יום וגו' ובשלישי קורין ביום השלישי נמצא יום ב' שנדחה.

רבא אמר שביעי נדחה פי' ב' ימים טובים קורין ובחמשה עשר יום ומחר שהוא חולו של מועד קורין וביום השני ואחריו וביום השלישי ואחריו וביום הרביעי ואחריו וביום החמישי ואחריו שהוא יום ערבה וביום הששי ולמחר שהוא יו"ט קורין ביום השמיני נמצא יום טוב שביעי הוא שנדחה. תניא כרבא. הא דתניא ימוטו ידחה פי' האי שיר דפריש בהא ברייתי' שיר דיומי דחולו של מועד דחג הסוכות הוא. ימוטו ידחה דקתני יו"ט [של] ערבה שהוא ששי לימי חולו של מועד.

אתקין אמימר בנהרדעא דמדלגין דלוגי מצאנו שפירש גאון זצ"ל הכין מנהג באתרין בתרין מתיבתא ביום הראשון וביום השני שהן יו"ט קורא ובחמשה עשר בלבד ביום השלישי שהוא חול קרי כהן וביום השני ולוי קורא וביום הג' וישראל קורא ביום הרביעי והרביעי דהוא מפטיר קורא וביום השני וביום השלישי.

דף נה:

וכן מזכירין תרי עניני ובשביעי קורא ביום הששי וביום השביעי וכן בתפלה:

מתני' יום [טוב] הראשון שהיו שם י"ג פרים כו' פי' בכל הרגלים בכל המשמרות של כהנים באות לחוג (יהיה החלות) להיות כולן מקריבין קרבנות של רגל וכשם שכולן מקריבין כך היו כולן חולקין ביו"ט הראשון של חג היו שם ל' בהמות י"ג פרים וב' אילים ושעיר אחד הרי ט"ז וי"ד כבשים הפרים והאילים והשעיר חולקין ט"ז משמר בהמה אחת נשארו י"ד כבשים לח' משמרות ביום הראשון שש משמרות מקריבין ב' ב' כבשים [הרי י"ב כבשים] ושתי משמרות מקריבין א' א' יום שני חסרו הפרים י"ב פרים ואילים ב' ושעיר א' ט"ו בהמות לט"ו משמרות נשתיירו י"ד כבשים לט' משמרות מקריבין ב' ב' וד' מקריבין א' א'. יום ג' י"א פרים וב' אילים ושעיר י"ד בהמות לי"ד משמרות נשתיירו שם י"ד כבשים לי' משמרות ד' משמרות מקריבין ב' ב' וששה משמרות מקריבין א' א'. וכן סדר כל יום עד שביעי ובשביעי כולן שוין כי ז' פרים לז' משמרות וב' אילים לב' משמרות ושעיר למשמר' הרי י' ונשתיירו י"ד כבשים לי"ד משמרות כל אחד כבש אחד בשמיני חזרו לפייס כרגלים.

ופליג רבי ורבנן לענין פר הבא בח' דרבי סבר מפיסים עליו כל המשמרות ככל הרגלים וחכמים סברי אין מפיסין עליו אלא ב' משמרות שלא שילשו בפרי החג והן מפיסין עליו בלבד לפי שפרי החג כולן הן ע' ותנן מי שהיה מקריב בפרים היום לא היה מקריב למחר אלא חוזרין חלילה הלכך כשתחלק את ע' פרים לכ"ד משמרות נמצאו ביד כ"ב ג' פרים לכל משמר ומשמר נשארו ב' משמרות בידם ב' ב' ואלו הן ב' שלא שילשו בפרים ומתני'

לא אכרעא דאתיא נמי כרבנן והא דתניא כל המשמרות כולן שונות ומשלשות בפרים חוץ מב' משמרות ששונות ואינן משלשות איכא דאוקמא בפרי החג וחושבנא בעלמא קמ"ל אבל בפר דשמיני משמרת אחת מהנך תרתי דאמרן שקלא ביה ולא פליגא אדרבנן ואיכא לאוקמא כרבי:

מתני' בשלשה פרקים בשנה היו כל המשמרות שוין באימורי רגלים ובחלוק כו'. ש"מ דלית למשמר קבוע בההוא שבוע לא באימורי הרגלים ולא בלחם הפנים אלא כאחת מן המשמרות כולן. ובעצרת נמי שתי הלחם לכ"ד משמרות היו מתחלקות ואמרו לראש המשמר הא לך מצה דהוא מן לחם הפנים והא לך חמץ דהוא משתי הלחם.

פי' אימורי הרגלים האמור בקרבנות הרגלים כגון חטאת צבור וכיוצא בו דתנן בהו דנאכלין לזכרי כהונה לפנים מן הקלעים וכל חובות הבאות מחמת הרגל ברגל אבל עולות דגבוה נינהו והיינו דאמר רב חסדא מאי אימורי [הרגלים] מה שאמור ברגלים ותלמודא מכי יבא הלוי מאחד וגו' ושרת בשם ה' וגו'.

דף נו.

בשעה שכולן נכנסים בשער אחד ושרת. ותלמודא דלחם הפנים [מדכתיב] חלק כחלק יאכלו השוה (בין) אכילה לעבודה מה עבודה פי' עבודה של אמורי הרגלים שאמרנו בה שכל המשמרות שוין בחילוקה כן חלק אכילת לחם הפנים כולן לוקחין ממנו ובא בכל אות נפשו אף אכילה כיוצא בה. והני מילי ברגלים אבל בשאר ימות השנה לבד ממכריו כו' מה מכרו אבות זה לזה אני בשבתי ואתה בשבתך כל המשמרה זוכה בכל הקרבנות הבאות בשבתה:

פיסקא אתמר רב אמר סוכה ואח"כ זמן. פירוש מקדים ומברך לישב בסוכה ואח"כ זמן סבר חיובא דיומא עדיף לאקדמה. רבה בר בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה סבר תדיר קודם ורב אמר לך הא הודאה בעלמא הוא ולית ביה תדיר קודם וחלוקת ב"ש וב"ה קמו בה רב ורבה בר רב הונא וכל חד מינייהו אסיק ממריה כתרווייהו ואתינן לאכרועי מדתנן הילך [מצה] תחלה דהיא תדירה והדר חמץ דהוא חיובא דיומא ואמר לך רב תנאי היא ואסיקנא כרב והלכתא סוכה ואח"כ זמן:

מתני' יו"ט הסמוך לשבת מלפניה כו'.

מאי לפניה ומאי לאחריה. פירוש יו"ט האחרון שחל בע"ש זהו לפניה ואם חל יו"ט הראשון להיות באחד בשבת זהו לאחריה.

מ"ט כיון דהני לא סגי להו אלא דקדמי אתי והני לא סגי דלא מעכבי תקינו רבנן להו לחם הפנים אבל יום טוב הראשון לפניה יום טוב אחרון לאחריה [היינו] שבת שבתוך החג ואנן בעינן שתהא שבת לרגל הסמוכה ואינה מן הרגל [רק] כיון שאי אפשר לבאין שלא יקדימו בו' בשבת בזמן שהיא לפני הרגל ואי אפשר שלא יתעכבו עד אחד בשבת בזמן שהוא אחר הרגל תקנו חכמים לשאר משמרות לחלוק בלחם הפנים. ויש מי שאומר יו"ט סמוך לשבת מלפניה כגון דמקלע יו"ט באחד בשבת. כל יו"ט דהוא צריכין משמרות למיתיא מן מעלי [שבתא] ומאחריה כגון דמקלע יו"ט במעלי [שבתא] כל יום דצריכין משמרות לאחורי עד בתר שבתא תקינו להו רבנן לכל המשמרות לחלוק בלחם הפנים: מתני' חל [יום] אחד להפסיק בינתים כו':

פיסקא אחד מימי החול (יום) להפסיק בין יו"ט לשבת וזהו בינתים כאשר פירש הנה והוא המביא לידי עיכוב כו' עד המתעכב נוטל פי שנים. פי' כגון שחל יו"ט האחרון להיות בחמישי בשבת ויש במשמרות מי שעיירותיהן רחוקות ונמנעין מלצאת בע"ש ומתאחרות וצריך להתעכב עד אחד בשבת וזו היא משמר המתעכב כזה ששנינו משמר שזמנו קבוע והוא משמר היוצא ומשמר הנכנס נוטל י' חלות והמתעכב כגון זה שפירשנו למעלה נוטל שתים וכן בזמן שחל יו"ט (האחרון) הראשון בשני בשבת נמצא משמר היוצא מתעכב (לחוג) [משום החג] שאינו יכול לילך ולחזור בו ביום הלכך נוטל ב' חלות יתירות ושאר כל ימות השנה הנכנס נוטל ו' והיוצא נוטל ו' ר' יהודה אומר הנכנס והן באי שבת נוטלין ז' חלות שתים יתירות על יוצאי השבת בשכר הגפת דלתות שהיוצאין פתחו והבאין צריכין לסגור וזהו ששנינו הנכנס נוטל ז' בשכר הגפת דלתות ואמרינן לימא ליה משמר היוצא למשמר הנכנס נחלוק י"ב חלות ו' ו' וכן בשבת הבאה תחלקו אותן עם המשמר הנכנס ו' ו'.

דף נו:

זהו פירוש דל בדל פירוש לישנא קלילא הוא מן דלי ודילך. כלומר לא תיסב דילי כי היכי דלא לישקלן בשבת הבאה דילך ודחינן אמר אביי בוצינא טב מקרא. כלומר הנאה הבאה עכשיו ואפילו היא מועטת כגון הנאת קישואין שהיא קטנה ואדם אוכלה מיד חפץ בה ובוחר באכילתה מיד מאכילת דלעת שהיא צריכה איחור עד שתתבשל בוחר הקרוב ואפילו היא פחות מן הרחוק כך אני טוב לי ב' חלות בשבת זו יותר מחמשה לשבת אחרת.

אמר רב יהודה ובמוספין חולקין. ואיתותב רב יהודה ונתברר כי המוספין של משמר היוצא הן בלבד:

מתני' הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום בילגה לעולם חולקת בדרום טבעתה קבועה וחלונה סתומה. פי' בילגה שם המשמר. ומסקנא דשמעתין מפני ששהתה ולא באה בשבתה במקדש לעבוד עבודתה קנסוה חכמים בחלונה ובטבעתה ובחלוקה פי' בחלוקה שחולקת בדרום לעולם ותצא לפיכך בילגה לעולם נראית יוצאה לעולם טבעתה קבועה פירוש שהיתה לכל משמר טבעת של ברזל קבועה בקרקע ופירושו שקושרין חבל ברגלי השור ומכניסין חבל ההוא בטבעת ומושכין החבל מעט מעט ומפילין השור בניחותא דחיישינן לריסוק אברים. ופירש בתלמוד א"י רב אמר משום ר' יהודה טבעות שעשו רחבות מלמטן וצרות מלמעלן. ושנינו במדות פ"ג טבעות היו לצפונו של מזבח שש הסדרים של ד' ד' וי"א ד' של שש שש שעליהן שוחטין את הקדשים ותנא בתוספתא כ"ד טבעות היו שם כנגד כ"ד משמרות למה אלו חלונות של לוים שהיו נותנין בהן כלי שיר והן זולתי חלונות כהנים. ועוד תנן בסוטה בפרק עגלה ערופה יוחנן כ"ג העביר הודיית המעשר ואף הוא ביטל את המעוררין ואת הנוקפין ופירש בתלמוד בענין הנוקפין אמר רחבה שהיו מסרטין לעגל בין קרניו כדי שיפול לו דם מעיניו. ובא הוא ואסר לעשות כך. משום דמחזי כמומא במתניתא תנא שהיו מכין העגל בין קרניו כדרך [שעושין] לע"ז אמר להן יוחנן כ"ג עד מתי אתם מאכילין למזבח נבלות והא שחוטות נינהו. אלא אימא טרפות חיישינן שמא ניקב קרום של מוח מה עשה תיקן להם טבעות בקרקע כאשר פירשנו כבר למעלה ענין הטבעות וחלונות של כהנים היו נותנין בהן בגדיהן ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד וחלונות היו שם וכתוב בהן תשמיש הכלים וכך היו להן חלונות לתת בהן סכינים ששוחטין בהן דתנן וט"ו אמה מן הדרום והוא היה נקרא בית החליפות ששם גונזין את הסכינין וקנסו בילגה ששהתה לבוא בשלשתן על אלו נאמר אוי לרשע ואוי לשכנו אשרי לצדיק אשרי לשכנו:

הדרן עלך החליל וסליקא לה מסכת סוכה:.